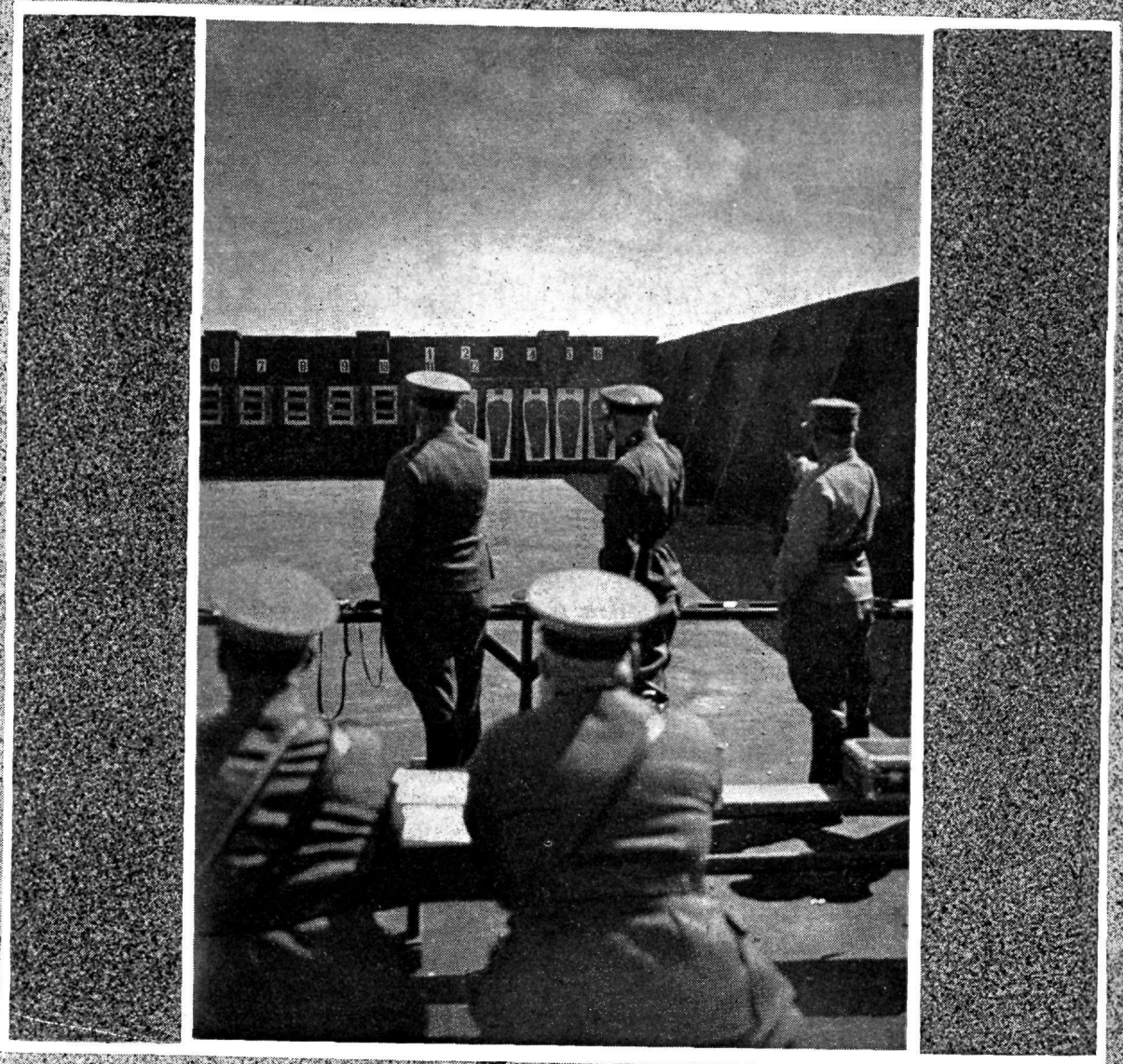

SODUR

XX AASTAKÄIK • 13.08.38. • NR. 31-32

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 31-32 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
Eesti-Soome ohvitseride ja allohvitseride laskevõistlused Pärnus ja Tallinnas 6. ja 7. aug. s. a.	769	Concours de tir entre officiers et sous-officiers d'Estonie et de Finlande le 6 et 7 août a. c. à Tallinn et à Pärnu . .	769
Kolonel E. Ahman: Maamagnetismist ja maamagnetilistest töödest Eestis . . .	778	Colonel E. Ahman. Du magnétisme terrestre et des recherches magnétiques en Estonie	778
E. V.: Püsiivkaitse organiseerimise põhimõtteid pataljoni ja selle allüksuste piirides — Läti vaadete kohaselt . .	785	E. V.: Principes d'organisation de la défense permanente du bataillon du point de vue letton	785
Kapten A. Viires: RKKA tehnilised sidevahendid ja nende kasutamine	787	Capitaine A. Viires: Moyens techniques de transmission de l'URSS et leur emploi	787
Major V. Jakobson: Vastseliina teedesõlme kaitse organiseerimine veebruaris 1919	792	Commandant V. Jakobson: Organisation de la défense du noeud routier de Vastseliina en février 1919	792
A. Kummel: Värske liha konservimise võimalused dr. Vlaseviči meetodi järgi väliloludes	797	A. Kummel: Possibilités de conservation en campagne de viande fraîche d'après la méthode de Dr. Vlasevič	797
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— —m.: 20-mm Solo tt-püsi tähtsus jalaväerelvana	799	— —m: Importance du fusil antichar „Solo“ de 20 mm comme arme d'infanterie	799
— Poola: „Polska Zbrojna“, mai-juuni 1938	800	— Pologne: „Polska Zbrojna“, mai-juin 1938	800
— Läti: „Militarais Apskats“ nr. 1, 2, 3 ja 4 — 1938	804	— Lettonie: „Militarais Apskats“ Nos 1, 2, 3 et 4 — 1938	804
Sõjaväelisi teateid välisriikidest	805	Informations militaires de l'étranger	805
Sõjaväe elu	807	Vie militaire	807
Vabadussõja veteraan jutustab	809	Récit d'un vétéran de la Guerre d'Indépendance	809
Male.		Echecs.	

Kaanepilt: Moment Eesti-Soome ohvitseride vaheliselt laskevõistluselt Pärnus.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

Eesti-Soome ohvitseride ja allohvitseride laskevõistlused

Pärnus ja Tallinnas 6. ja 7. augustil s. a.

Eesti ja Soome ohvitseride ja allohvitseride relvavendluse ja tiheda koostöö arendamiseks oli mõlemapoolsetes laskespordikeskühingutes juba pikemat aega kaalumisel omavaheliste laskevõistluste korraldamine.

Juba 1930. a. Soome UAY (ohvitseride laskespordiühing) kutsus Eesti ohvitseride laskurmeeskonna osa võtma oma juubelilaskkevõistlustest Helsingis. See oli Eestile esimene rahvusvaheline laskevõistlus, millest osa võtsid ka Rootsi ja Taani ohvitseride meeskonnad.

Eesti-Soome laskemaavõistlused alates 1932. aastast peale, eriti aga möödunud aasta MM-laskkevõistlused Helsingis, aitasid suuresti kaasa Eesti ja Soome ohvitseride ja allohvitseride laskespordi-organisatsioonide lähendamisele ja juba seal lepiti põhimõtteliselt kokku korrapäraste laskevõistluste korraldamiseks Eesti ja Soome ohvitseride ja allohvitseride vahel. Sama aasta sügisel Soome ohvitseride laskespordi ühingu abiesimees kolonelleitnant L. V. Hannelius ühes kapten T. Patoharjuga külastas Eesti Ohvitseride Laskespordi Keskühingut, kusjuures koos jalaväe inspektori kolonel J. Siiriga koostati esialgne kokkulepe. See kokkulepe väheste muudatustega võeti vastu vastavate laskespordi-organisatsioonide poolt ja asuti asja korraldamisele.

Eesti ja Soome ohvitseride vahelised laskevõistlused sobimuse kohaselt peetakse ühistel laskeradadel iga kahe aasta tagant, vaheldumisi Eestis ja Soomes.

Võistlusmeeskondade suurus nendel võistlustel on 12 laskurit, arvestades igal

võistluslalal 10 parema laskuri tulemusi. Võistlusmeeskond on ühine kõigil võistlusaladel.

Võistlusrelvadeks on kummagi maa mudelipärane, säksihikuga sõjapüss ja mudelipärane püstol, kuid on lubatud ka „Parabellum“ püstoli kasutamine.

Kummastki relvast võisteldakse kahel alal, seega on tegelikult kokku 4 võistlust.

Sõjapüssist: 1. Punktilaskmine rahvusvaheliste võistlusmääruste kohaselt — kaugus 300 m ja märgiks 10-ringiline 300 m normaalmärk; lastakse 3 asendist à 20 lasku; proovilaske 18 (igas asendis kuni 6); aega igaks 10-lasuliseks seeriaks 15 minutit; näidatakse iga lask.

2. Näps- ja kiirlaskmine — kaugus 200 m (Soomes 150 m); asend lamades käelt; lastakse 10 näpslasku ja 10 lasku kiirtuld; märgiks 10-ringiline peakuju ringmärk, mida ilmutatakse näpslaskmiseks 10 korda à 5 sekundiks, vaheaegadega 7—10 sekundit, ja kiirlaskmiseks üks kord 2 minutiks. Näitamine pärast näps- ja kiirlaskmise seeriat. Proovilaske 5, mis lastakse enne näpslaske.

Sõjapüstolist: 1. punktilaskmine rahvusvaheliste võistlusmääruste kohaselt — 30 lasku 5-lasuliste seeriatena; aega igaks seeriaks 7,5 min.; kaugus 25 m; näitamine iga seeria järele; märgiks püstoli normaalmärk. Proovilaske 5.

2. Näpslaskmine rahvusvaheliste määruste kohaselt — 30 lasku 5-lasuliste seeriatena, proovilaske 5; kaugus 25 m; märgiks 10-ringiline püstkuju; märk ilmub

igaks lasuks 3 sekundiks vaheaegadega 7 sek.; näitamine pärast seeria laskmist.

Tagajärjed arvestatakse eraldi igal võistluslal. Üldvõitjaks loetakse meeskond, kelle kogusaavutus kõigil võistluslaladel kokku on suurem.

Eesti ja Soome allohvitseride vaheliste laskevõistluste korraldamise mõte, milleks Soome allohvitseride üleskutse meie allohvitseridele edasi andis juba 1936. aastal Soome „Ampujain lehti“ toimetaja kapten Railio, sai samuti reaalsema kuju Helsingi MM-laskevõistlustel, kus mõlema maa laskurid omavahelisel koosviibimisel nende võistluste korraldamist eriti pooldasid. Võistluste teostamiseks koostati käesoleva aasta kevadel sobimus Eesti ja Soome allohvitseride laskespordi-organisatsioonide vahel analoogiliselt ohvitseride laskevõistluste sobimusele. Allohvitseridevahelised laskevõistlused korraldatakse samuti iga kahe aasta tagant vaheldumisi Eestis ja Soomes.

Allohvitseridevahelised laskevõistlused peetakse kolmest relvast — sõjapüssist, väikekaliiber-püssist ja sõjapüstolist.

Erinevalt ohvitseride sobimusele esindab kummagi maa allohvitserkonda igal võistluslal 6-liikmeline meeskond, kellest 5 parema tulemused arvestatakse. Igal võistluslal võib esineda eri meeskond.

Võistluslaladeks on:

Sõjapüssist: 1. Punktilaskmine ohvitseride laskevõistluste sobimuse kohaselt, selle vahega, et 10-lasuliste seeriade laskmise aeg ei ole piiratud, vaid laskmise üldaeg uuemate rahvusvaheliste määruste kohaselt on 2,5 tundi.

2. Näps- ja kiirlaskmine ohvitseride laskevõistluste sobimuste kohaselt.

Väikekaliiber-püssist punktilaskmine rahvusvaheliste laskemääruste kohaselt, kaugus 50 m; 3 asendist à 20 lasku; aega laskmiseks 3 tundi.

Sõjapüstolist: 1. punktilaskmine ja 2. näpslaskmine samadel tingimustel kui ohvitseridevahelisel laskevõistlusel.

Esimesed Eesti ja Soome ohvitseride ja allohvitseride vahelised laskevõistlused korraldati mõlemad Eestis, käesoleva kuu 6. ja 7. päeval. Ohvitseride laskevõistlused korraldati Pärnus Papiniidu laskeradadel ja allohvitseride laskevõistlused Tallinnas Sv. Öppeasutiste laskeradadel.

* Soome laskurmeeskonnad saabusid Tallinna 4. augustil aurik „Aegnal“.

Ohvitseride laskurmeeskonnas saabusid juhtidena kolonelleitnant L. A. Ekberg, kapten S. A. Timonen ja laskuritena 12 ohvitseri; laskurmeeskonda kuulusid Kesk-Soome sõjaringkonna ülem kolonel V. A. Kauppila — Eesti-Soome ohvitseride laskevõistluste tulisemaid õhutajaid, maailma-meistrid kapten V. Miinalainen ja A. Ravila ning teisi Soome vanemaid ohvitserlaskesportlasi ja suurmeistreid.

Aukülastajana oli Soomest palutud võistlusi jälgima Soome ohvitseride laskespordiühingu esimees kindral Sarlin, tema abi kolonelleitnant L. V. Hannelius ja „Skoha“ direktor A. V. Jusu. Kahjuks ei saanud nendest esimene võistlusi jälgima tulla teenistusülesannete ja teine haiguse tõttu.

Allohvitseride laskurmeeskonnas saabusid juhtidena veltv. K. Kaarla, veltv. O. Järvela, veltv. Siponen, seers. Kasari ja laskuritena 17 allohvitseri sõjaväe ja kaitseliidu ridadest.

Sadamas olid Soome laskureid vastu võtmas Laskurliidu esimees kindralmajor O. Sternbeck, Tallinna Garnis. ülem kindralmajor H. Brede, jalaväe inspektor kolonel J. Siir, Kaitseliidu ülema aj. kt. kolonelleitnant J. Lepp, meie OLK ja ÜLK juhatus ning allohvitseride laskurmeeskond terves koosseisus ja palju asjast huvitatud kodanikke. Sadamast Soome laskurmeeskonnad koos vastuvõtjatega sõitsid sõjaväe kalmistule, kus Soome laskurmeeskondade esindajana asetasiid pärjad meie Vabadussõjas langenute mälestussambale kolonel V. A. Kauppila ja veltv. K. Kaarla. Ohvitseride laskurmeeskond sõitis samal päeval autodel edasi Pärnusse.

Allohvitseride laskurmeeskond sõitis otse Sv. Öppeasutistesse, kus neile oli ette nähtud ühiskorter Sõjakooli ruumides.

Laskevõistluste korraldamise alal väärrib märkimist ohvitseride laskevõistlus Pärnus. Vastu tulles publiku huvile laskevõistluste vastu, oli Pärnu supelrannas üles seatud suured tulemuste tahvlid, kuhu iga kontrollitud seeria tulemused välja pandi. Seega oli supelvõõrastel võimalus laskevõistluste käiku jälgida rannaliivalt, mis tõstis suuresti huvi laskevõistluste vastu. Laskevõistluse tagajärgi levitas ka ranna-valjuhäädaja, mille kaudu võistluste käik ja tulemused rahvale aeg-ajalt teatavaks tehti.

Parema ülevaate saavutamiseks võistluste käigust oli randa üles seatud vastavale alusele võistlusel kasutatavad Eesti ja Soome sõjapüssid ja püstolid ning märklehed ühes selgitavate kirjeldustega ja võistlusmeeskondade pildid.

Ohvitseride laskurmeeskonnad ühes esindajatega ja võistluste juhtidega.

Esireas istuvad alates vasakult: kpt. Timonen, major Hellman, kol. Siir, kol. Kauppila, kindr.-major Sternbeck, kol.-lt. Ekberg, hr. Jusu, kol. Saueselg, kpt. Elo, kpt. Miinalainen, kpt. Visapuu. — Seisavad vasakult: lt. Liivik, kpt. Paas, lt. Haavisto, kpt. Padar, lt. Soomer, lt. Jore, mjr. Tamm, lt. A. Kukkk, lt. Kümnik, n.-lt. V. Kukkk, kpt. Langel, kpt. Ravila, lipn. Ailio, lt. Ketonen, lt. Oja, lt. Lindqvist, kpt. Kuiru, kpt. Lomp, lt. Sillapere, lt. Blomqvist ja lt. Viru.

Esimeste Eesti ja Soome ohvitseride ja allohvitseride laskevõistluste tulemused kujunesid teataval määral üllatuslikeks, sest vastupidiselt ennustustele võitis Eesti ohvitseride laskurmeeskond ja kaotas allohvitseride laskurmeeskond, kuigi viimast peeti üldiselt kindlamaks võitjaks.

Nagu võistluste üksikasjalisest kirjeldusest hiljem selgub, olid ohvitseridevahelisel laskevõistlusel Eesti ohvitserid edukad kolmel võistlusel: sõjapüssist punkti-, näps- ja kiirlaskmises ja sõjapüstolist punktilaskmises, kus saavutasid kokku 614-punktilise edu. Seda edu vähendas 87-punktiline kaotus sõjapüstolist näpslaskmises, mille tulemusena Eesti ohvitseride edu kokkuvõttes kujunes siiski 527-punktiliseks.

Allohvitseridevaheline laskevõistlus lõppes Soome allohvitseride laskurmeeskonna üldvõiduga 116 punkti (8931 p. Eesti 8815 p. vastu). Selle võidu soomlased kindlustasid peamiselt võiduga sõjapüssist näps- ja kiirlaskmises (vahe 212 p.), kuna teistel aladel võistluspinge oli üldiselt tugev ja tasavägine. Teistest võistlusaladest Soome allohvitserid võitsid veel sõjapüstoli mõlemad alad

— punktilaskmise 26 p. ja näpslaskmise 7 punktiga. Eesti allohvitseride laskurmeeskond seevastu võitis väikekaliiber-püssist punktilaskmise 41 p. ja sõjapüssist punktilaskmise 88 punktiga.

Üksikasjalisemalt võistluste käik kujunes järgmiseks:

**Ohvitseride laskevõistlus Pärnus
6. ja 7. augustil.**

Peremehena ja peakorraldajana neil võistlustel toimus OLK esimees kolonel A. Saueselg koos oma abi kol.-lt. J. Lippuse ja juhatusliikmete major Simonlatseriga ja major J. Tammega, kellest viimane oli OLK meeskonna kapten.

Peavahekohtunikuks neil võistlustel oli Laskurliidu esimees kindralmajor O. Sternbeck.

Võistlusi jälgis jalaväe inspektor kolonel J. Siir, kelle õlul lasus küsimuse ülestõusmise algusest peale mure kõigiti kaasa aidata võistluse heaks kordaminekuks.

Einelaua korraldamine laskerajal oli Pärnu Naiskodukaitse virkades kätes.

Kindralmajor Johannes Orasmaa VR I/2 ja II/3 25 aastat ohvitserikutses.

19. augustil s. a. täitub kindralmajor Johannes Orasmaal VR I/2 ja II/3 25 aastat ohvitserikutses omandamisest.

Juubilar on sündinud Narvas 03. 12. 1890. Üldhariduse omandas kohalikus gümnaasiumis. Sõjalise ettevalmistuse sai Peterburis Vladimiri sõjakoolis. Esimesse ohvitseri-aastmesse — nooremleitnandiks — ülendati 19. (6.) augustil 1913, kusjuures ta määrati teenistusse Liibavi kindluse suurtükiväkke. Suurtükiväelasena võttis osa ka maailmasõjast, saades lahingutes sakslaste vastu gaasist mürgitada ning mürsu lõhkemisel põrutada. Eesti rahvuslikes väeosades teenis patareiuülemana märtsist 1918 kuni rahvuslike väeosade laialisaatamiseni saksa okupatsioonivõimude poolt.

Eesti sõjaväkke astus 04. 12. 1918. Vabadussõjas teotses algul patarei, siis 2. Suurtükipolgu ning viimaks Merekindluste ülemana. Rahu ajal on juhlinud mitmesuguseid suurtükiväeosi ja 1. Soomusrongirügementi. Kaitseliidu ülemaks määrati 10. 02. 1925.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest on talle annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist, teenete eest — I liigi 2. järgu Vabaduse Rist ja normaal-talu. Peale selle evib ta Kotkaristi I ja II klassi ja Eesti Punase Risti I järgu 2. astme teenetemärke, Soome Valge Risti II klassi komandöri-risti, Läti Karutapjate ordu III klassi aumärki ja mitmeid teisi Soome, Poola, Läti ja endise Vene orde-neid.

Kindralmajor Orasmaa tunnustatuimaks saavutiseks rahuajateenistuses tuleb pidada meie Kaitseliidu arendamist sellaseks mitmepalgeliseks, otstarbekalt korraldatud ja

Kindralmajor J. Orasmaa.

hästi väljaõpetatud relvastatud jõuks, mida ei saa jätta arvestama sõber ega vaenlane.

Soovime juubilarile edaspidises elus kõike head ning loodame, et ta veel kaua tahab ja suudab senise energiaga jätkata oma edukast tegevust Eesti iseseisvuse kindlustamiseks.

Nagu tabelist vasemal lk. selgub, punktilaskmises sõjapüssist Eesti ohvitserid saavutasid 241 edupunkti (Soomel 4684 p., Eestil 4925 p.). Tagajärgi üldiselt tuleb lugeda aga keskpärasteks, kaasa arvatud ka esikohale tulnud leitnant N. Viru tulemus 506 p. Lasketagajärgedele madaldavalt mõjus suur kuumus ja hele päikesepaiste, kusjuures laskesuund oli otse lõunasse, samuti kuumusest ja laskeraja liivpõhjast tingitud õhuvirvendus jne. Leitn. N. Virule järgne-

sid leitnant S. R. Blomqvist (S) 504; leitn. V. Kukk (E) 503, kapt. V. Miinalainen (S) 503, leitn. H. Sillapere ja leitn. O. Soomer (E) mõlemad 502 punktiga.

Sõjapüssist punktilaskmises võitis Eesti meeskond Sv. Ülemjuhataja rändauhinna, kunstiväärse hõbedast „Eesti kannu“.

Sõjapüssist näps- ja kiirlaskmises Eesti meeskond saavutas 331-punktilise edu (1660 p. Soome 1329 p. vastu). Sellel võistlusosalal võisid eestlased võita nii üle-

kaalukalt vaid seepärast, et soomlastel ilmselt oli raske kohaneda meie laskeradade valgustusoludega, eriti aga meie lahingumärgi halva nähtavusega puuhalgudest kuulipüüdevalli tumeda katte taustal.

Ka Eesti meeskond sellel laskmisel ei pääsenud äpardusest, kuna kapten K. Lomp'il näpslaskmisel murdus tõmbik pärast 6. lasku ja seepärast ülejäänud nelja lasku üldse lasta ei saanud. Kiirlaskmisel ta saavutas küll 92 punkti, mis paremuselt oli teine tagajärg, kuid üldtulemust ka sellega ei olnud tal enam võimalik parandada, mis pärast tuli leppida 16. kohaga.

Parimateks laskuriteks sellel võistlusel osutasid eestlased leitn. H. Sillapere ja kapten P. Pääs, mõlemad 186 p. Järgnevad leitn. A. Kukkk (E) 181 p., leitn. H. Oja (E) 169 p. ja V. Kümnik (E) 166 punktiga.

Võiduga sõjapüssist näps- ja kiirlaskmises Eesti ohvitseride laskurmeeskond omandas esmakordselt Kaitseliidu ülema kindralmajor J. Orasmaa rändauhinna — „Kaitseliidu tamm-sammas vibuküti kujuga“.

Sõjapüstolist punktilaskmine kujunes võrdlemisi tasavägiseks võistluselaks, kus meeskondade paremus selgus alles pärast viimaste seeriade laskmist. Lõppkokkuvõttes Eesti meeskond saavutas ka siin väikese edu — 42 p. (2695 p. Soome 2653 p. vastu), võites Sõjaministri kindral-ltn. P. Lille rändauhinna — hõbekarika.

Parimateks laskuriteks sellel võistlusel osutasid kapten G. Padar (E) 283 p., kapten V. N. Elo (S) 278 p., leitn. N. Viru (E) 278 p., leitn. A. Kukkk (E) 276 p. ja kapten V. Miinalainen (S) 275 punkti.

Sõjapüstolist näpslaskmises arenes samuti tasavägine võistlus, kuigi varsti ilmnis soomlaste paremus. Soomlaste edu areng kestis kuni võistluse lõpuni ja kindlustas neile 87-punktilise edu (2728 p. Eesti 2641 p. vastu). Nad võitsid Sv. Staabi ülema kindral-ltn. N. Reek'i rändauhinna: „Ürg-kütt kristallil“.

Parimateks laskuriteks sellel võistlusel osutasid: 1. kapten V. N. Elo (S) 285 p., 2.

Rahvas jälgib võistluste tagajärgi Pärnu supelrannal.

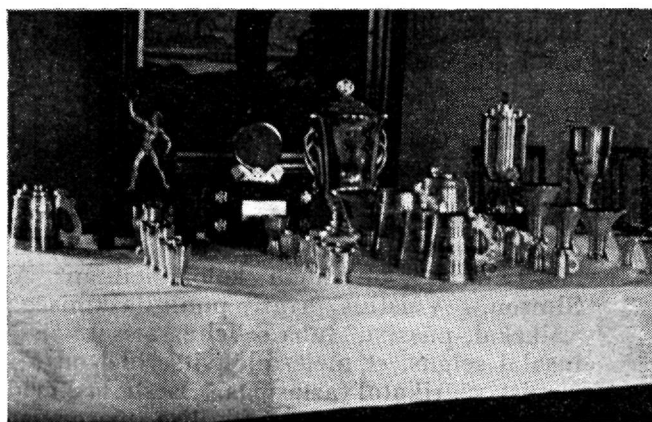
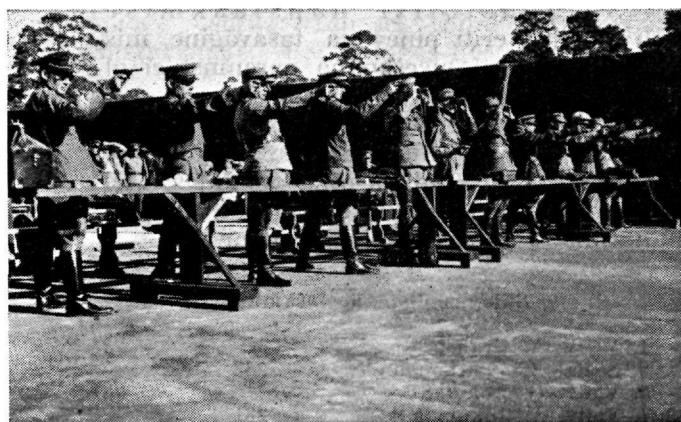
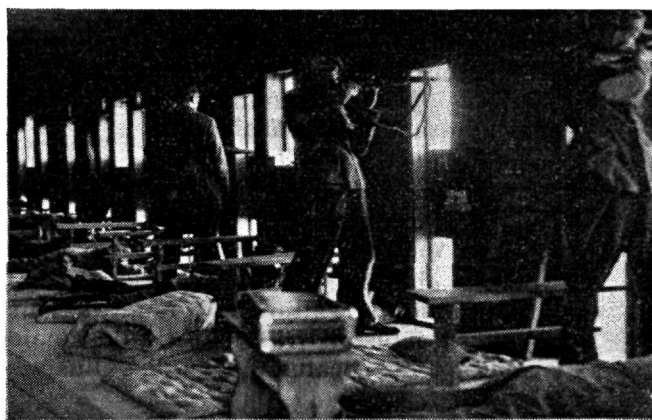
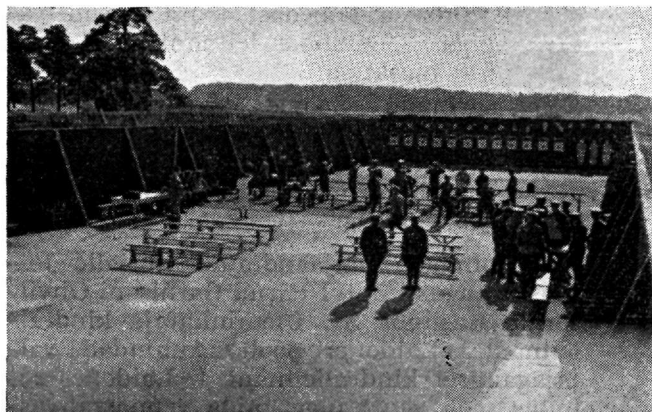
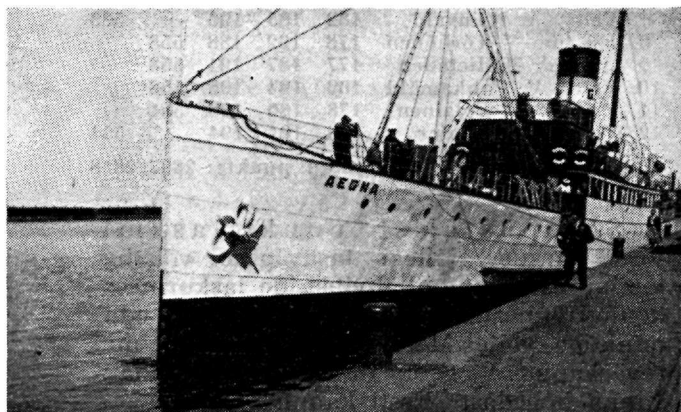
leitn. A. Kukkk (E) 281 p., 3. leitn. W. V. Lindqvist (S) 279 p., 4. kapten V. Miinalainen (S) 279 p. ja 5. kapten G. S. Visapuu (S) 278 p. Seega pääses 5 parema laskuri hulka ainult üks eestlane — leitnant A. Kukkk.

Üldvõitjana Eesti ohvitseride laskurmeeskond omandas esmakordselt Soome O/Y „Skoha“ direktori härra A. V. Jusu poolt annetatud rändauhinna hõbekarika. Karikas on kunstipärane töö ja tema jäädavaks omandamiseks tuleb teda 10 korda võita, kuna kõiki teisi võistlusel väljajatud rändauhindu tuleb jäädavaks omandamiseks võita 5 korda.

Igal võistlusel 5 parimat laskurit omandasid jalaväe inspektori individuaalauhinna. Peale selle oli annetatud individuaal eri auhindu asutistelt ja ettevõtetelt järgmiselt:

- parimale laskurile ning parimale eestlasele kokku kõigil võistluseladel — Soome Sõjavägede Juhataja hõbekarikas — omandas leitnant A. Kukkk (E) 1236 punktiga;
- paremuselt teisele laskurile kokku kõigil võistluseladel — Sindi Tekstiilvabrikute Ühisuse hõbekann — omandas leitnant V. Kukkk (E) 1211 punktiga;
- paremuselt kolmandale laskurile kokku kõigil võistluseladel — Pärnu Liinavabriku hõbekarikas — omandas leitnant H. Sillapere (E) 1203 punktiga;

Pilte Eesti-Soome ohvitseride ja allohvitseride vahelistel laskevõistlustel.

V a s a k u l a l a t e s ü l a l t : s a a b u m i n e T a l l i n n a ; v ö i s t l u s t e j u h t e k o o s v a s t u v ö t j a t e g a ; p u n k t i l a s k - m i n e p ü s t o l i t e s t o h v i t s e r i d e l e . — P a r e m a l a l a t e s ü l a l t : ü l d v a a d e p ü s t o l i - l a s k e r a j a l e P ä r n u s ; p u n k t i l a s k m i n e s ö j a p ü s s i s t o h v i t s e r i d e l e ; a u h i n d u o h v i t s e r i d e v a h e l i s t e l l a s k e v ö i s t l u s t e l .

- parimale Soome ohvitser-laskurile kokku kõigil võistlusaladel — Sõjaväe Majandusühisuse hõbedast „Eesti kann“ — omandas leitnant S. R. Blomqvist 1196 punktiga;
- parimale Soome ohvitser-laskurile sõjapüssist laskmises — Pärnu Linnavalitsuse hõbedast kann Pärnu vapiga — omandas leitnant U. M. Jore 640 punktiga;
- parimale Soome ohvitser-laskurile sõjapüstolist laskmises — Pärnu Maavalitsuse hõbedast kann Pärnumaa vapiga — omandas kapten V. N. Elo 563 punktiga.

Auhindade väljaandmine võitjaile toimus 7. augusti õhtul Pärnu Garnisoni Ohvitseride Kasiinos Sv. Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoneri poolt. Auhindade väljajagamisel kindralleitnant J. Laidoner rõhutas seda suurt tuge, mida vennasrahvas-tele annab kindel kokkuhoidmine ja relvavendluse süvendamine, ning nentis, et peetud võistlused on vennasrahvaste kokkuhoidmisele ja relvavendluse arendamisele veelgi tõhusamalt kaasa aidanud.

Auhindade väljaandmisele järgnes ühine koosviibimine Suvekasiinos, kus laskeväljal sõlmitud sõprussidemeid omavahelise keskusteluga veelgi süvendati.

Soome ohvitseride laskurmeeskond koos saatjatega sõitis Tallinna Viljandi kaudu, kusjuures läbistati rida Eesti ilusamaid maakohti, tehes peatusi Viljandis, Olustveres ja Türis.

Soome ohvitseride laskurmeeskond lahkus Eestist 9. aug. hommikul kell 0950 aurikul „Suomi“.

Allohvitseride laskevõistlus Tallinnas 6. augustil.

Võistlusi peeti Sv. Õppeasutiste laskeradadel Tondil. Vanemaks vahekohtunikuks oli Lahingukooli ülem kolonelleitnant A. Simson. Võistlus avati punkttilaskmisega väikekal.-püssist. Juba sellel esimesel võistlusalal selgus, et meie allohvitseridel on tegemist väarikate vastastega. Eesti laskurid saavutavad siiski 41-punktilise paremuse oma väga ühtlaselt kõrge lasketasemega, võites Sv. Arsenali ülemalt härra insener E. Kimber'ilt annetatud rändauhinna — väikekalibri-püssi.

Siin saavutati rida kõrgeväärtuslikke tulemusi, eriti hea oli meie maailmameistri vao. H. Kivioja tagajärg 580 p.

Kaliiber 22 püssist punkttilaskmine.

	Soome Eesti			
	pst	plv.	lam. kokku	kokku
1. Nao. H. Kivioja	193	192	195	580
2. Veltv. V. Jaanson	184	191	199	574
	183	191	196	570
4. Veltv. J. Vilberg	176	191	199	566
5. Veltv. E. Vilbert	182	190	193	565
6. Seers. O. Hynninen	174	191	198	563
7. Veltv. A. Reinvald	182	185	196	563
8. Len. tom. V. Törhönen	178	192	188	558
9. Lnt.mek. T. Hietanen	177	187	194	558
10. Veltv. V. Pahkamäki	169	194	195	558
11. Veltv. A. Savolainen	178	180	196	554
12. Veltv. G. Lokotar	169	191	194	554

Kokku punkte: 2807 2848

Sõjapüstolist punkttilaskmises hargnes jällegi tasavägine võistlus, kusjuures Soome allohvitseride laskurmeeskonnal õnnestus seda lõppeks võita 26 edupunktiga, võites Merejõudude juhatajalt mereväekapten V. Grenz'ilt annetatud rändauhinna hõbedast „Eesti kannu“.

Sõjapüstolist punkttilaskmine.

	Soome	Eesti
1. Seers. K. Putkonen	284	
2. Seers. O. Hynninen	283	
3. Veltv. G. Lokotar		281
4. Veltv. L. Pernu	277	
5. Veltv. V. Manninen	277	
6. Veltv. K. Kõiv		273
7. Vao. L. Viljus		272
8. Veltv. E. Seren		270
9. Veltv. L. Lahti	269	
10. Veltv. V. Johanson		268
11. Veltv. H. Peltonen	265	
12. Nao. E. Lamping		259

Kokku punkte: 1390 1364

Sõjapüstolist näpslaskmises oli võistlus eriti pinev ja tasavägine, mistõttu kummagi meeskonna paremust ei olnud üldse võimalik ennustada ja see selgus alles lõppkokkuvõtte tegemisel. Võitjaks osutus Soome allohvitseride laskurmeeskond ainult 7 p. eduga ning omandas 1. Diviisi ülema kindralmajor A. Pulga rändauhinna — hõbedast „Eesti kannu“.

Sõjapüstolist näpslaskmine.

	Soome	Eesti
1. Veltv. A. Grauen		283
2. Seers. K. Putkonen	283	
3. Veltv. G. Lokotar		281
4. Veltv. A. Jukomaa	281	
5. Nao. E. Lamping		281
6. Veltv. N. Manninen	278	
7. Seers. V. Skarp	276	
8. Veltv. L. Lahti	274	
9. Veltv. L. Pernu	274	
10. Veltv. J. Kont		270
11. Veltv. K. Kõiv		270
12. Veltv. V. Johanson		263

Kokku punkte: 1392 1385

Sõjapüssist punktilaskmine neljanda võistlusel kindlustas Eesti allohvitseride laskurmeeskonnale veel 88-p. edu. Eestil võidupunkte seega kokku 129 Soome 33 vastu. Lasketagajärgi sõjapüssist punktilaskmises tuleb lugeda üldiselt kõrgeks, kusjuures esimesele neljale kohale tulid eestlased.

Parim soomlane — velty. E. Tammi tuli 505 punktiga 5. kohale, mida jagas meie tüsedama laskuri velty. G. Lokotariga.

2. Diviisi ülema kindralmajor J. Kruusi rändauhinna — hõbedast „Eesti kanu“ omandas Eesti allohvitseride meeskond.

Sõjapüssist punktilaskmine.

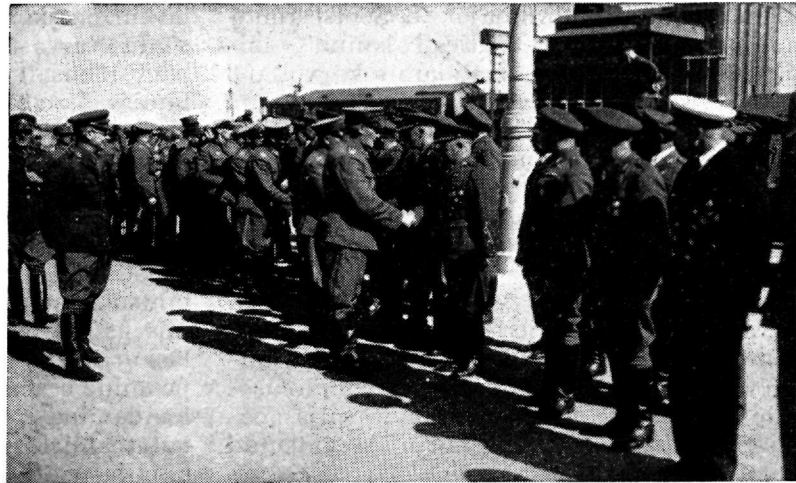
	Soome Eesti			
	pst.	plv.	lam. kokku	kokku
1. Vao. A. Lenk	161	177	183	521
2. Vao. A. Talli	161	182	177	520
3. Velty. E. Vilbert	157	173	180	510
4. Nao. H. Kivioja	164	162	184	510
5. Velty. E. Tammi	156	168	181	505
6. Velty. G. Lokotar	152	178	175	505
7. Vao. L. Viljus	159	164	181	504
8. Velty. V. Pahkamäki	138	179	181	498
9. Seers. O. Hynninen	158	166	170	494
10. Seers. V. Skarp	141	164	186	491
11. Seers. E. Vanne	154	167	169	490
12. Relvatehn. L. Salakari	138	147	175	460

Kokku punkte: 2478 2566

Sõjapüssist kiir- ja näpslaskmine osutus viimaseks ning otsustavaks võistluselaks. See kujunes Eesti allohvitse-

Vahekohtunikud lasketulemuse ülesmärkimas. Vasakul peakohtunik kol.-lt. A. Simson.

Soome allohvitserid tervitavad Eesti kolleege.

ride laskurmeeskonnale suureks kaotuseks, mis otsustas ühtlasi kogu laskevõistluste üldtulemuse.

Sõjapüssist kiir- ja näpslaskmine.

	Soome Eesti		
	kiir	näps	kokku
1. Velty. A. Prinkilä	96	92	188
2. Velty. F. Setällä	94	94	188
3. Velty. V. Pahlamäki	85	88	173
4. Velty. E. Tammi	96	73	169
5. Velty. V. Jaanson	73	82	155
6. Velty. L. Lahti	60	86	146
7. Vao. A. Lenk	86	53	139
8. Velty. J. Kont	64	69	133
9. Vao. A. Talli	68	51	119
10. Relvatehn. L. Salakari	27	83	110
11. Vao. A. Jalak	16	90	106
12. Velty. J. Vilberg	57	7	64

Kokku punkte: 864 652

Meie laskurite nõrgad tulemused kiir- ja näpslaskmises on eeskätt tingitud puudulikust treeningust sellel alal. Ka tuleb siin alla kriipsutada Soome allohvitseride erakordset silmapaistvust. Parim eestlane — velty. V. Jaanson tuli siin 155 p. alles 5. kohale.

3. Diviisi ülema kindralmajor H. Brede rändauhinna parimale meeskonnale sõjapüssist kiir- ja näpslaskmises — hõbedast „Eesti kapa“, omandas Soome allohvitseride laskurmeeskond.

Üldkokkuvõttes jäi see-ga Soome allohvitseride laskurmeeskonnale 116 edupunkti. Nende meeskond omandas seega Tallinna

ülemlinnapea kindralmajor J. Sootsi rändauhinna — hõbedast „Eesti kannu“, mida tuleb jäädavaks omandamiseks võita 3 korda. Ka teisi rändauhindu, mis annetatud üksikute laskealade võitjale meeskonnale, tuleb jäädavaks omandamiseks võita 3 korda.

Individuaalselt said auhindu igal võistluslal 3 parimat laskurit ja peale selle igal võistluslal parim Soome allohvitser veel eriauhinna.

Auhinnad laskuritele andis üle Sv. Öppeasutiste ülema aj. kt. kolonel J. Raud laupäeval, 6. aug. Sv. Öppeasutiste allohvitseride kasiino ruumis. Auhindade väljajagamisele järgnes samas laskurite ja kutsutud külaliste bankett.

Pühapäeval, 7. aug. Soome allohvitseride

laskurmeeskond koos saatjatega tegi väljasõidu Narva-Jõesuhu ja Narva, kus veedeti päev lõbusalt ja tutvuti Narva vanade vaatamisväärsete kindlustustega ning käidi vaatamas ka N. Vene piiri.

Soome allohvitserid lahkusid Eestist 8. aug. hommikul.

Kokkuvõttes võib tähendada, et möödunud laskevõistlused evisid suurt tähtsust meie laskurite lasketaseme arendamiseks ning võrdlemiseks maailma parimate laskurite tulemustega, kusjuures võistluste peamine eesmärk — relvavendlussidemete tihendamine kahe vennasrahva vahel — saavutati täiel määral ja jääb vaid soovida hõimlastele-laskuritele head jälleenägemist ja järgmistel võistlustel.

Maamagnetismist ja maamagnetilistest töödest Eestis.

Kolonel E. Ahman.

Maamagnetiline ala on olnud seotud sõjanduse ja kaubandusega juba igivanasti. Vajati põhja-lõuna suuna näitavat eset, et lüüa vaenlast võõrsil, öösi, udus ja tolmus, samuti vajati seda eset pikil ja ohtlikel kaubateedel. Ka tänapäeval, millal sõjandus haarab väga laialt mitmekesiseid majanduslikke ja teaduslikke alasid, maamagnetism nii praktiliselt kui ka teaduslikult on väga lähedal sõjandusele. Seega maamagnetilisi töid õigustatult on sooritanud ja sooritab meil Sõjavägede Staap kui sõjaväe juhtimist tehniliselt korraldav keskus. Magnetilisi nähteid nentis inimkond igavanasti. Juba muistsed kreeklased ja roomlased tundsid pruuni kivi, mis tõmbas oma külge rauda ja teisi omasarnaseid kivitükke. Kreekas asuva Magnesia linna järgi, kus sellast kivi leidis külluses, nimetati toda pruuni kivi magnetkiviks. Talle omistati imejõudu verejooksu tõkestamiseks, elujõu tõstmiseks jne. Meresõitjad, kelle laevadel leidis rauda või raudosi, tollal inimkonda valitseva rikkaliku fantaasia tõttu kartsid sattuda oletatavate magnetmägede piirkonda, et mitte olla tõmmatud igaveseks mäe külge. 12. sajandi ürikutes mainitakse magnetnõela kui orientiirvahendit. Tänapäeva mõistes esimese kompassi ehitajaks 14. sajandil peetakse itaallane

Flavio Gioia Amalfist, kes esimesena, kuigi umbkaudselt käsitles deklinatsiooni küsimusi. Deklinatsiooni küsimusi käsitles ka Columbus, näidates, et deklinatsioon on muutuv ajas ja kohas. Kuulus orientalist H. J. Klaproth (1783—1835) kirjutas A. Humboldtile (1769—1859) 1834. a. väidab, et muistsed hiinlased tundsid magnetilisi nähteid umbes samas ulatuses kui 19. sajandil seda tunti Euroopas. Vanker-teejuht, millele oli asetatud pöörlev sõjaväelase või preestri kuju, oli sõjakäigul tähtsamaid esemeid, sest see kuju näitas alati käega lõunasse. Selle magnetist teejuhi olevat leiutanud keiser Huang-Ti 2364. a. e. Kr.

16. sajandi lõpul kompass oli juba harilikuks abinõuks meresõidul. Teda hakati kasutama ka mäeasjanduses. Magnetismi süstemaatilised uurimused Euroopas algasid samuti 16. sajandil ja siin mainitakse väljapaistva uurijana Nürnbergist päritolevat pastorit Georg Hartmanni, kes käsitles, kuigi eksimustega, magnetnõela deklinatsiooni ja inklinatsiooni küsimusi teaduslikel meetoditel. 1600. a. ilmus kuninganna Elisabethi ihuarstilt Guilielmi Gilberti'lt uurimus magnetismi üle, mis kandis pealkirja *De magnetis magneticisque corporibus et de magno magnetis tellure Physiologia nova plurimis et argumentis et*

Eru-kolonel

Ernst Limberg VR I/3

In memoriam.

Saatuse paratamata tahe on viinud ära jällegi ühe liikme nende isikute perest, kelle elutee on olnud lähedalt seotud „Sõduriga” ja kellel koos viimasega on tulnud jagada oma rõõmusid ning muresid.

Tähendatud isikutest on varisenud manalasse juba varem „Sõduri” endine vastutavtoimetaja kolonel Jaan Rink VR I/2 ja endine tegevtoimetaja lipnik J. Sardo-Lindenbaum. Nüüd järgnes neile erukolonel Ernst Limberg VR I/3, suikudes 27. juulil s. a. igavesse unne.

Kadunu oli „Sõduri” vastutavtoimetajaks 29. novembrist 1923. kuni 30. jaanuarini 1926, misuguse aja jooksul ta kogu oma südame soojusega pühendus „Sõduri” väljaandmise ja kujundamise tööle oma parima tahte ja arusaamise kohaselt. Peab tunnistama, et see töö ei olnud siis kerge, sest „Sõduri” iselaad tollal ei olnud veel õieti välja kujunenud, vaid püsis alles otsimiste ja katsetamiste ajajärgus. Vaatamata kõigile raskustele pühendus kolonel Limberg oma tegevusse täie innuga ning oma paremat andes saavutas ka väärilisi tulemusi. Nüüd, millal „Sõdur” on arenenud juba stabiilse, püsiva ilmega ajakirjaks, võime suurima heameelega meenutada, et ka kolonel Limberg selleks tublisti on kaasa aidanud ja et tema nimi kustumatult on seotud „Sõduri” ajalooga.

Lahkunust on säilinud tema kaastööliste parimaid mälestusi. Iseloomult heasüdameline, aus ja õiglane, suhtus ta eriti noorematesse otse isaliku hoolitsusega.

Teenistuses ta oli alati kohusetruu, korrekt ja täppis, lähtudes oma ülesannete täitmisel alati teenistushuvidest ja õiglusest.

Kogu Eesti sõjavägi leinab teda kui lugupeetud ja armastatud kaasteenijat ja head sõpra.

Puhka rahu, väsinud võitleja, vaba kodumaa mullas, mille vabastamiseks Sa väga palju oled kaasa aidanud!

*

Kolonel Limberg on pärit Rakvere linnast. Sündinud 23. veebruaril 1871. Lõpetanud Tallinna Aleksandri gümnaasiumi 7 klassi. Sõja-

Eru-kolonel E. Limberg.

välise hariduse sai Petrogradi Vladimiri junkrukoolis, mille lõpetas I järgus 1. nov. 1892. Endises vene sõjaväes teenis alates 4. apr. 1890 89. Belomorski jal-rügemendis vabatahtlikuna, nooremohvitserina ja luurekomando ülemana, kompaniülemana 1904—1914 ja Tallinna komandandina 1909. a. Maailmasõjas võttis osa sõjategevusest ja lahingutest sakslaste ja austerlaste vastu 89. ja 176. jal-rügemendis kompani-, pataljoni- ja majandusülemana. Sai 6. sept. 1914 suurtükimürsu läbi raskesti haavata ja põrutada ning 13. mail 1915 Galiitsias põrutada.

Eesti rahvusväeosade tekkimisel astus kohe nende ridadesse ja hiljem, kui saksa okupatsioonivõimud saatsid laiali eesti sõjaväe, oli määratud eesti väeosade likvideerimiskomisjoni liikmeks. Komisjoni tegevuse lõpetamise puhul 31. mail 1918. a. arvati tagavaraväkke.

Vabadussõja puhkedes siirdus jällegi oma armsaks saanud erialale, teenides alates 4. dets. 1918. a. 3. Jalaväerügemendi ülemana, ajutiselt 2. Diviisi ülemana, ühtlasi rahvaväe organiseringjana Kagu-Eestis ja Kagurinde juhatajana; hiljem 1. Diviisi ja Tallinna tagavarapataljoni ülemana, Tallinna tagavararügi ülemana ja 3. Diviisi ülema abina.

Pärast Vabadussõda teenis 3. Diviisi ülema abina, Sõjaväe õpetuskomitee alatise liikmena,

„Söduri“ vastutavtoimetajana ja Kindralstaabi VI osakonna ülemana. 1. jaan. 1927 arvati vabaduse tõttu erru.

Kolonel Limberg on seega kõik oma elu paremad aastad veetnud sõjaväelasena, pühendudes täieliku andumusega oma raskele kutsele, millest annavad tunnustust kõrged ja vastutavad ametikohad, millel ta on teeninud, samuti ka autasud ja aumärgid, milledega tema tegevust on vääristatud. Vabadussõjas ülesnäidatud tee-

nete eest on annetatud kolonel Limbergile I liigi 3. järgu Vabaduse Rist, Vabadussõja mälestusmärk, autasu 22 500 marka ja normaaltalu. Teenistuse eest endises vene sõjaväes ja maailmasõjas ülesnäidatud vahvuse eest on temale annetatud Stanislaoose 2. (möökadega) ja 3. järgu, Anna 2., 3. ja 4. järgu (viimane pealkirjaga „Vahvuse eest“) ning Vladimiri 4. järgu (möökadega) ordenid ja Georgi möök.

*experimentis demonstrata*¹⁾ ja koosnes 6 raamatust. G. Gilberti katsed ja tehud järeldused magnetismi alal leidsid üldise tunnustamise ja mõned püsivad veel tänapäevalgi õpperaamatuis. Inglaste merenduse suur areng sundis neid uurima magnetilisi nähteid meredel ja uurimiste tulemusi väljendama graafiliselt. Nii ilmiski 1701. a. sõjalaeva „Paramour Pink“ komandöriilt Halleylt esimene magnetiline kaart. 18. sajandil toovad magnetismi uurimisesse palju uut puht-teooria vallast prantsuse teadlased, kelledest tuleks mainida väljapaistvamana Charles-Auguste de Coulombi (1736—1806), kelle teos „Sur le magnetisme“ ilmus Suure Revolutsiooni sünniaastal, s. o. 1789. Saksa matemaatik Karl-Friedrich Gauss (1777—1855) esines 15. detsembril 1832. a. Göttingeni Kuninglikus Teaduste Seltsis referaadiga „Maamagnetilisest pingest ja selle mõõtmisest absoluutsetes mõõtudes“. See referaat lõi pöörde maamagnetismi uurimisesse. K. F. Gauss näitas, et kõigis füüsika-mehaanilistes küsimustes on küllalt, kui võtta kolm vaba, üksteisest sõltumatut ühikut, nimelt pikkuse-, massi- ja aja-ühikud ja teised mõõteühikud väljendada nende kaudu. Selle lähtealuse põhjal magnetiliseks mõõteühikuks võetakse sellane magnetmass, mis mõjutab talle võrdset magnetmassi ühel kauguseühikul ühe jõuühikuga. Sellast mõõtesüsteemi Gauss nimetas absoluutseks, võttes aluseks millimeetri, milligrammi ja keskmise päikeseaja sekundi. Pärast Gaussi 1880. aastatel tema absoluutset mõõtesüsteemi muudeti selles mõttes, et pikkuseühikuks võeti sentimeeter, massiühikuks gramm, ajaühikuks sekund ($1/86400$ päikese või $1/86164$ tähe ööbast). Lühidalt uut süsteemi nimetatakse sentimeeter, gramm, sekund (C. G. S.).

Kolmest elemendist — deklinatsioon, inklinatsioon ja pinge, — mis määravad maamagnetismi teataval kohal, esimesena võeti uurimisele deklinatsioon kui prakti-

selt vajalik meresõiduks ja geodeetilisteks töödeks. Kuid uurimistel vajaliku ja täpsa vastuse saamiseks tuleb uurida kõiki elemente koos. Gauss kui astronoom ja geodeet tõi magnetilistesse mõõtmistesse suure täpsuse. Koos W. Weberiga asutasid nad Göttingenis esimese magnetobservatooriumi. Leiutasid mitmesuguseid mõõteinstrumente. Seega K. F. Gaussi õigusega võib pidada 19. sajandi väljapaistvaks maamagnetikuks ja teenäitajaks praktilisteks uurimisteks.

1902. a. Ameerika miljardär Andrew Carnegie annetas suure summa Washingtonis maamagnetismi ja atmosfäärse elektri uurimiseks. Ehitati rauavaba jahtlaev „Carnegie“, mis iga aasta tegi ookeanidel maamagnetiliseks uurimiseks kuni 50 000 km. Selgus, et deklinatsioon Aatlanti põhjaosas on seni määratud kaunis täpsalt ($\pm 0,5^\circ$), kuna lõunaosas vähema täpsusega ($\pm 1,2^\circ$). Suuremaid vigu deklinatsioonis leiti Vaikse ookeani Lõuna-Ameerika rannikul ($\pm 10^\circ$ ja rohkem).

Seega tänapäeva uurimused kasutavad suuri materjalseid võimalusi ja loomulikult saavad täpsamaid andmeid oma töös.

Enne Krimmisõda 1852. a. ümber Ingliise Merejõudude korraldusel ja Vene võimude nõusolekul toimetati hüdrograafilisi mõõtmisi praegustes Eesti vetes. Arvata-vasti koos mere sügavuse mõõtmisega käisid ka magnetilised uurimused. Seda lubab oletada W. H. Dubinski kaart epohhile 1908,5. Esimese magnetilise kaardina Eesti vete kohta on meil kasutada Läänemere isogoonide kaart epohhile 1889,5, koostatud leitnant Ždanko poolt.²⁾ Ždanko isogoonide kaardi raamid on: geogr. pikkus (Greenwich) 16° — 31° , geogr. laius 56° — 66° . Mõõt ca $1/3\ 200\ 000$. Kaardile on kantud Põhja-, Soome ja Liivi lahe ran-

¹⁾ A. N. Krölov „O zemnom magnetisme“ lk. 4.

²⁾ Magnitnaja karta Baltiiskago morja s liinijami ravnago sklonenija dlja epohhi 1889,5. Sostavil leitnant Ždanko na osnovanii noveiših nabljudenii russkih morskikh ohvitserov s 1875 po 1889 god.

„Sõduri“ tegevtoimetajate vahetuse puhul.

Kapten E. Saidra,
senine tegevtoimetaja.

„Sõduri“ senine tegevtoimetaja kapten Evald S a i d r a lahkus nende päevade sees oma ametikohalt, olles määratud lähemisele välismaale — hariduse täiendamise otstarbel.

Kapten Saidra sai olla „Sõduri“ tegevtoimetaja kohal ainult ühe aasta, mis on võrdlemisi lühike aeg sellase ajakirja toimetamise alal, nagu seda oma iseloomult on „Sõdur“. Kuid selle lühikese aja kestel kapten Saidra siiski on saavutanud „Sõduri“ toimetamise töös tähelepanuväärivaid tulemusi ning tema tegevus on leidnud täie-

Kapten M. Nurk,
nüüdne tegevtoimetaja.

likku tunnustust kõikide nende poolt, kes „Sõduri“ olemasolust ja tegevusest on olnud huvitatud.

Eriti „Sõduri“ toimetust hindab kapten Saidrat kui energilist ja tubli töövõimega kaastöölist ja ühtlasi kui isikut, kes on suutnud võita oma kaaslaste täielikku lugupidamist.

„Sõduri“ toimetust soovib kapten Saidrale õnne ja edu edaspidises töös ja tegevuses ning loodab, et kapten Saidral kontakt „Sõduriga“ ei katke, vaid et „Sõdur“ jääb temale ka edaspidi südamelähedaseks.

najoon tähtsamate asulate märkimisega. Nagu nähtub kaardi raamile kantud märk-
mest, on uuritud ja mõõdetud deklinatsiooni ranniku 103 punktis, millistest 39 on tunnistatud „kõlbmatuks“ kui punktid, kus avalikuks tuli ebanormaalne kõrvalekaldu-
mine (anomaalia). Samajooned on välja arvatud 66 punkti kohta ja kaardile kantud põhjast kagusse kulgevate punaste joon-
tena geogr. pikkuse iga $\frac{1}{4}^{\circ}$ tagant. „Kõlb-

likkude“ punktide väärtused on kantud kaardile punasega. Nii näeme, et 1889,5 on märgitud kaardil deklinatsioon Narvas $1^{\circ}37'$, Tallinnas $3^{\circ}53'$, Paldiskis $4^{\circ}15'$, Pärnus $3^{\circ}45'$, Kuressaares $6^{\circ}1'$, Ristnas $5^{\circ}54'$. Aastane juurdekasv keskmiselt — 7'. Tänapäev meid eriti huvitavaid anomaalseid kohti on leitud 39 ja välja heidetud kaardi koostamisel kui reeglipärasust segavad andmed. Seega kaart annab deklinatsiooni kohta teo-

reetilised keskmised andmed, s. o. need andmed, mis peaksid olema, kui ei oleks häirivusi.

Teise magnetilise kaardina Eesti vete ja ranniku kohta on W. H. Dubinski Läänemere kaart 1908,5 kohta³⁾. Üldjoontes see sarnaneb Zdanko kaardile. Peamine lahkumine on selles, et kaardile siniste katkendilistest joontest ringidega on märgitud anomaaliate asukohad neid arvudega iseloomustamata. Kaardile punasega trükitud märkmes juhitakse tähelepanu sellele, et kaardi deklinatsiooni samajooned on kehtivad vaid navigeerimiseks merel ja ei ole kõlblikud ranniku üksikute alade kohta. Enne maailmasõda professor Trubjačinski uuris Eesti rannikut maamagnetiliselt, kuid seni selle töö tulemuste kohta ei ole ilmunud andmeid. Lühikesest ülevaatest näeme, et Eesti vetes on olnud maamagnetilisi mõõtmisi deklinatsiooni määramiseks alates 1852. aastast (arvatavasti inglaste poolt) ja seda tööd on jätkatud kuni maailmasõjani. Meieni jõudnud andmete põhjal võib ütelda, et see töö oli liiga üldjooneline ja tänapäev iganenud. Teadusemaailmas (Garnegie Instituut 1902. aastast) pöörati maamagnetismile järjest tõusvat tähelepanu, sest teda uurides avanesid ühtlasi *o d a v a d t e e d* maapõuevarade juurde. Arenev ja tempos kiirenev liikumine maal, vetes ja õhus nõudsid täpsaks orienteerimiseks täpsamaid kaarte. Seega on seletatav, miks ka Eesti Sõjavägede Staap juba 1922. a. asus oma kartograafilise asutise Topo-Hüdrograafia Osakonna kaudu organiseerima maamagnetilisi uurimistöid ja neid tänaseni on sooritanud suure hoole ja eduga. Tööde sünniajast ja tööst enesest kuni 1934. a. annab huvitava ülevaate toleaeagne Topo-Hüdrograafia Osakonna ülem ja maamagnetiliste tööde tegelik algataja kolonel J a k o b P r e i. Toome väljavõtteid ühest tema kirjalikust ülevaatest magnetiliste tööde kohta.

Pärast Vabadussõda asuti Sv. St. Topo-Hüdrograafia Osakonnas koostama merekaarte, sest vajadus nende järele oli suur. Kaartide koostamisel oli tähtis teada magnetilist deklinatsiooni ja variatsiooni. Vene andmetel oli viimane meie vetes aasta kohta 5 minutit, Rootsi merekaartide andmetel 10 minutit, seega usutavad andmed puudusid. Asja lahendamise kohta kirjutab kolonel J. Prei kokkuvõetult: Pika kaalumise järele tuln otsusele, et hädavajalik on uurida Eesti vetes ja mandril maamagnetismi. Osakonnal puudusid selleks eriteadlased ja instrumendid, samuti ei olnud raha. Topo-Hüdrograafia Osakonnas teenis geodesist-

astronoomina professor S c h ö n b e r g (endine Tartu Ülikooli professor, praegu Breslau ülikooli professor ja tähetorni direktor), kes soovitas kutsuda Osakonna teenistusse endist vene mereväe 2. järgu kaptenit A. Gernet'i, kel Mereväe Akadeemia haridus hüdrograafia alal ja kes töötanud sõja ajal Tallinnas kompassi ja meremõõteriistade osakonna juhatajana. Läbi rääkides kpt. Gernet'iga sain temalt nõusoleku Osakonna teenistusse tulemiseks. Esinesin ettepanekuga tema määramiseks vabaoleva geodesisti kohale, mis teostuski 6. veebruaril 1922. a. Kindralstaabi ülema nõusolekul töötasime välja maamagnetismi uurimise kava. 1922. a. suve lõpul tegin katset mõõtmisega merel suurtükipaati „Marduse“ peal, kuid raudlaeval ei olnud võimalik saada resultate nõutava täpsusega. Ka töötamine niisugusel laeval oli väga raske. Kõike seda arvestades geodesist A. Gernet esines ettepaneku muretseda oma kulul väike rauavaba purjelaev, et seda siis Osakonna teenistusse rakendada. Ülemuse nõusolekul sõitis kpt. A. Gernet 1923. a. Saksamaale, kust Kielis ostis ühe parkaslaeva ja laskis selle ümber ehitada maamagnetismi uurimiseks, nimetades laeva „Cecilie“ks.⁴⁾ Ka võeti 1922. aasta T.-H. Osakonna eelarvesse krediitid tarviliste suuremate magnetiliste instrumentide muretsemiseks (magnet-teodoliit suur ja pärast veel üks väiksem, Schmidt'i kaalud jt.), samuti summad laeva rentimiseks ja tööde kuludeks. Pean konstateerima, et kõigi nende summade kaitsemine Riigikogu eelarvekomisjonides oli minule väga raskeks ülesandeks. Tuli põhjendada töid ainult puht-praktilise küljega, jättes teaduslikud alused päris kõrvale. Oma otsekohe ülemuse toetusel minul siiski läks korda kõik ülesvõetud summad tervelt läbi viia. Ka järgmistel aastatel, kuni minu teenistusest lahkumiseni, tuli alati eelarvekomisjonides raskeid lahinguid lüüa, selgitades tööde tähtsust riigi huvides. See läks minul korda, ehkki vahel väikesi kärpimisi tehti. Ka üks osa ajakirjandust võltis eitava seisukoha magnetiliste tööde läbi viimise suhtes. Siin pean veel mainima, et osa meie intelligentsist ei suutnud kuidagi aru saada magnetiliste tööde tähtsusest meie oludes. Siiski aja jooksul vaikus see lärm

³⁾ Baltiiskoje more. Liinii ravnago sklonenija dlja epohhi 1908,5. Sostavleno W. H. Dubinskim po nabljudeniam s 1852 po 1908 god.

⁴⁾ Mõõtetelaeva „Cecilie“, samuti mõõteinstrumentide ja mõõtetööde kohta on avaldatud A. Gernetilt artikkel Topo-Hüdrograafia Aastaraamat 1924. a.

ajalehtedes ja meie võisime jälle rahulikult töid jätkata.

Et eelseisvaid töid korralikult ja plaanikindlalt sooritada, tuli küsimust uurida ja ette valmistada igakülgsest. Astusin kontakti ka Saksa eriteadlastega sel alal. Iseäranis palju abi ja alatist suurt vastutulekut meie töödele näitas Potsdami magnetilise observatooriumi prof. dr. Nippoldt (surnud 1937. a.), kes meie tööde plaani heaks kiitis, väga tarvilise instrumendi, dr. Bidlingmaieri dopeltkompassi meie tööde jaoks tasuta tarvitada andis ja ise 1923. a. sügisel diamagnetilisel laeval „Cecilie“ Tallinna sõitis, et kõiki küsimusi, mis eelseisvate töödega seoses, kohapeal koos meiega lahendada. Ka esines tema 2. okt. 1923. a. Vabariigi Ohvitseride Keskkogu kaasiinos kõnega, selgitades magnetiliste tööde tähtsust meie oludes ja ka üldiselt teadusemaailmas (kõne on trükitud T-H. Osak. aastaraamatus 1924).

Tööde kava kohta kirjutas professor Nippoldt meile 10. mail 1923. Toon kirjast väljavõtteid:

„Teie mõõtmised arenevad merel ja kaldal. Merel tehtavate mõõtmiste tähtsuse ja tulude üle on küll kõik kultuurmaad täiesti ühel arvamisel ja töödest ühel määral huvitatud, sest magnetiline kompass saab olema veel väga kaua aega põhialuseks kogu laevasõidule. Millele teil aga eriti tähelepanu tuleb pöörata, on see, et Liivi ja Soome laht on väga rikas magnetiliste häirivuste — anomaaliate poolest, mida tõendavad Saksamaa merekohtutes ette tulnud mereõnnetuste arutamised, kust näha, et hulk laevaõnnetusi langeb anomaalia süüks. Seejuures juhitakse hukkamõistvalt tähelepanu sellele, et neis vetes veel tänini väga vähe on uuritud anomaaliaid.

Praktilise laevasõidu mõttes tuleks ainult kompassi nõela kalduvust meridiaanist või deklinatsiooni elementi uurida ja selle üle selgust saada, kuna teised kaks elementi oleksid vähema tähtsusega; kuid otse nimetatud lahtedes ja merealadel, kus magnetilised häired on suured, on võimalik kompassi deklinatsiooni suurust ainult siis küllalt täpsalt leida ja määrata, kui hulgas punktides ühes deklinatsiooni määramisega mõõdetakse inklinatsiooni ja magnetijõu intensiteeti. Meie tervitame suure heameele ja huviga seda, et ka Teie magnetismi intensiteedi elemendi vaatluste ja mõõtmiste peale suurt rõhku panete. Kaldal tehtavate mõõtmiste otstarve on tähtis seetõttu, et suuremat täpsust saavutada, millega merel mõõtmistest saadud andmeid saaks kontrol-

lida ja toetada. Mõlemad mõõtmised koos loovad võrdlusmõõtmiste läbi meil Potsdamis kogu jaamavõrgu, mis kuulub liitmiseks rahvusvahelise Magnetilise Standardi juure ja on ühendavaks lüliks kogu maailma magnetilisele ülesvõttele.

Juba see eesmärk laseb soovida, et teil ei tule läbi ajada mitte ainult väheste kaldalähedaste vaatlusjaamadega, vaid et magnetismi mõõtmisi tuleks ette võtta ka tagamaal, et sellega Eestis tehtud ülesvõtted mitte poolikult, vaid täielikult kogu maailma magnetilise ülesvõtte raamidesse saaks asetada.

Kuid mandril tehtud magnetilistel vaatlustel ja ülesvõttel on Eestile ka otsekohene praktiline otstarve, sest see annaks aluse geoloogilisteks uurimisteks — nimelt, nagu nüüd meil Saksamaal ja teistel maadel suurte tagajärgedega toimetakse, võib magnetismi vaatlustega üles leida kohti, kus peituvad maapõuevarad, esijoones raud ja siis toorõli. Viimase lademeid tuntakse seetõttu, et nad on täiesti magnetita.

Et mõned teie ranna saared magnetiliselt häiritud, siis on geoloogiliselt võimalik, et teil tagamaal maapinna all ka rauamulda ette tuleb. Oletatakse ju, et Kurski (Venes) ülikad raulademete ribad põhja poolt tulevad ja Eesti maa-ala alt läbi lähevad.

Maapõues varjuloleva raua leidmiseks ei ole odavamad meetodid kui magnetiline mõõtemetod. Puurimised läheksid väga kalliks, kui neid sooritada tarvilisel arvul.

Arvan, et ma küllalt selgesti avaldasin oma arvamist teie tööde kava suhtes.“

Lugesdes täna 15 aastat hiljem professor Nippoldti kirja, peab andma au tema ette nägelikkusele meie maamagnetiliste tööde kohta.

Kolonel J. Prei oma kokkuvõttes tuletab austavalt meelde eestlast-hüdrograafi kindralmajor Ernst Blumbachi, kes asjatundlikult aitas Osakonna teenistuses olles kaasa maamagnetilistele töödele merel. Kindral Ernst Blumbach suri 30. jaanuaril 1929. a.

Maamagnetilised uurimised merel algasid 1924. a. suvel. Eesti territoriaalvetes mõõtejaamad asusid üksteisest 20 km kaugusel. Töid alustati Vene piirist Narva lahes ja siit siirduti Tallinna ümbrusse. Oma kokkuvõttes kolonel J. Prei toob tööde kohta huvitavaid üksikasju: „Mere mõõtmistega alates käskisin A. Gernetil kui tööde juhil iseäralist tähelepanu pöörata magnetilistele häiretele, töötades nendes kohtades võimalikult täpsalt ja jaamad määrata tihedamalt. Mitmed niisugused anomaaliad olid märgi-

Adam Gernet on sündinud 19. augustil 1878 Kiideva mõisas Läänemaal. Juulis 1901 astus Vene mereväe õppelaevale mereväekadetina. 02. 12. 1902 ülendati mereväe-nooremleitnandiks (mičmaniks). 1908—1910 õppis Nikolai Mereväe Akadeemias, lõpetades selle kursuse. Osa võtnud Vene-Jaapani ja maailmasõjast. Alates 1913. a. teeninud Tallinnas Peeter Suure nimelises merekindluses, kus ka maailmasõja kestel tegeles vahetult maamagnetiliste küsimustega. Läks reservi 1918. aastal kaptenleitnandi auastmes. Eesti sõjaväkke astus riigiteenijana 6. veebruaril 1922, kus määrati Sõjavägede Staabi Topo-Hüdrograafia Osakonda geodesisti kohale. Töötanud Osakonnas tänaseni suure andumuse ja eduga maamagnetilistel töödel, milised viinud välistööde osas lõpule. Pühitseb 19. augustil s. a. oma 60. sünnipäeva.

tud ka Vene merekaartidele, nagu: Narva laht, Vilsandi W-poolne meri, Muhu väin, iseäranis Virtsu ümbrus ja väiksemas ulatuses ka Suuropist N-poolne osa peagu laevasõiduteel, kus laevadega ennem oli ette tulnud õnnetusi.

Narva lahe anomaaliat uuriti 1926. a. sügisel, kus paha ilmastiku tõttu ei saanud korralikult minu nõudmistele kohaselt töötada. Siiski oli märgata, et häirivuste suund läheb ranna poole. Samuti ei saanud täielikult läbi töötada Vilsandi anomaaliat. Tuli jätta nimetatud uurimised viimasteks. Pä-

ris korralikult ja hästi uuriti Muhu väina ja Virtsu rajooni. Seal ilmsed suured magnetilised häirivused.

Magnetiliste tööde hulka kuulusid ka nn. sajandilised jaamad mandril, kus iga aasta tuli teha vaatlusi, et selgitada iga-aastast magnetilise nõela variatsiooni muutmist.

Maamagnetilised mõõtmised ühes anomaaliatega uurimistega merel pidid kestma meie vetes kuni 1928. a. Et aga diamagnetilist laeva ei olnud ühelgi teisel Läänemerd ümbritseval riigil, siis esinesid need riigid palvega lubada „Cecilie't“ meeskonna ja riistadega A. Gerneti juhatusel töötama ka nende vetes. Minu poolt esitatuna nende palved Eesti Vabariigi Valitsuses leidsid heakskiitmist. Nii töötas meie magnetiline ekspeditsioon Soome, Rootsi, Läti, Leedu ja Saksa vetes. Niisugune lähemaline vältas iga aasta paari kuu ümber, mis muidugi meie üldist tööde edu takistas. Siiski üldiselt lõppesid tööd Eesti Vabariigi vetes 1928. aastal. Hiljem rööbiti töödega välisvetes 1929. ja 1930. a. navigatsiooni ajal tuli töötada sajandilistel jaamadel ja uurida täiendavalt kohalikke anomaaliaid merel.

1928. a. augustikuu lõpus sain prof. dr. Nippoldtilt kirja, kus ta muuseas minule kirjutab:

„Ma rõõmustan, et Teie ettenägeval juhatusel Eesti vete magnetiline ülevõtte lõpule on viidud. See töö jääb igavesti Topo-Hüdrograafia Osakonna au- ja kiiduleheküljeks. Ei oleks olnud võimalik seda ülesannet täita, kui Teie juba varakult ei oleks ära tunnud tarvidust võtta kasutamisele rauavaba laeva. Nii kaugelenägelik ei ole olnud veel ükski Euroopa riik. Teie võite õigusega ka isiklikult uhke olla sellele, mis saavutatud. Teie ei ole sellega toonud lõpumatut kasu mitte ainult oma meresõidule, vaid ka teadusele ja Eesti riigi prestiižile. Juunikuus oli teine rauavaba laev „Carnegie“ Hamburgi sadamas. Mina olen selle laeva pardal viibides ameeriklaste kõige suuremat huvi leidnud „Cecilie“ kohta ja kõige õiglasemaid inestamise ja lugupidamise sõnu Eesti kohta...“ (Kiri avaldatud „Postimehes“ 3. sept. 1928. a.)

Et meil Eestis ei ole magnetilist observatooriumi, kus võiks kontrollida mõõtmiste ümberarvutamisi, siis pöördusin Taani magnetilise observatooriumi direktori professor D. l a C o u r'i poole reduktsioonide saamiseks. Viimane tuli meile lahkesti vastu ja iga aasta tegi meile korralikult ümberarvutamisi.“

1931. a. algasid maamagnetilised tööd mandril. Tegelikult tööde täitjaks ka

mandril jäi geodesist A. Gernet. Alustati töödega Narva-Jõhvi piirkonnas, sest siin töötavad topograafid, hüdrograafid ja topograafia ala õpilased olid korduvalt konsulteerinud suuri magnetnõela häirivusi. Siin võis oletada rauamulda. Mõõda minnes olgu tähendatud, et A. Gerneti põhjaliku magnetilise uurimise alusel alustas aktsiaselts „Magna“ 1937. a. kevadel Jõhvi anomaalia piirkonnas puurimistöid, mis on andnud üldiselt positiivseid tulemusi.

Kolonel J. Prei eespool tsiteeritud huvitavast ülevaatest nähtub, milliste raskustega tuli võidelda tööde algaastatel. Ühtlasi näeme, et meie maamagnetilised tööd leidsid sõpru väljaspool, nagu kadunud saksa professor Nippoldt ja taani teadlane D. La Cour, ja et meil kodus leidis magnetismi eriteadlasi, nagu kindral E. Blumbach ja kaptenleitnant A. Gernet. Eriti auväärne osa tööde täitmisel kuulub A. Gernetile, kes nõustus oma kulul muretsema rauavaba laeva ja tööde täitmisel on olnud asjatundlik ja järjekindel. Meie topo- ja hüdrograafide noorpõlv on huviga töötanud asjale kaasa. Kolonel J. Prei kui algataja ja tööde organiseerija väärib siin meelde tuletamist lugupidamises.

Kõige tulemuseks on, et tänavu, aastal 1938, võime nentida, et välistööd maamagnetilistes uurimistes üldisteks tarveteks rahvusvahelise moodsu järgi on jõudnud lõpule. Eesti Vabariigi piirides, nii merel kui ka mandril, on mõõdetud kolme elementi — deklinatsiooni, inklinatsiooni ja pinget. Merel kiiresti töötava aparatuuriga on mõõdetud 240 jaama, mandril teodoliidiga 193 jaama. Peale selle alates 1934. aastast on mandril sooritatud teatud jaamades korduvaid mõõtmisi (repeat station) sajandiliste muutuste uurimiseks. Eriti silmapaistvates magnetilistes häirivuspiirkondades, nagu näiteks Jõhvi piirkond, on sooritatud korduvalt detailseid mõõtmisi eri ülesannete jaoks. Mõõtmiste kaudu saadud andmed on välja arvatud iga aasta kohta. On koostatud ja trükist ilmumas magnetilised kaardid keskmisega 1936. a. Samuti on koostamisel põhjalik ülevaade ja andmestik Eesti maamagnetiliste tööde kohta 1922—1938. a. Et tulevased uurijad ka maastikul leiaks lähtepunkte ja saaks endid siduda endiste töödega, on 36 jaama tähistatud tsementpostidega. Korduvaid mõõtmisi sajanäpide muutuete kontrollimiseks tuleb sooritada ka edaspidi.

Püsivkaitse organiseerimise põhimõtteid pataljoni ja selle allüksuste piirides — Läti vaadete kohaselt.

Lätis maksvate vaadete kohaselt kaitselahing jaguneb vastavalt eesmärkidele:

- otsustavaks kaitseks (izškiriga aizstavešanas) ja
- viivitavaks vastupanuks (vilcinoša pretošanas).

Otsustava kaitse eesmärk on püsivalt hoida enda käes maastikku, ohverdades selleks vajaduse korral jõude. Seevastu viivitava vastupanuga püütakse võita aega, säästes jõude ning loovutades vastasele maastikku.

Otsustav kaitse jaguneb täitmisviisilt omakorda liikuvkaitseks (kustiga aizstavešanas) ja kaitseks kohapeal (aizstavišanas uz vietas).

Liikuvkaitseks nimetatakse sellast kaitsepidamisviisi, kus kaitseülesannet täitev üksus (tavaliselt võimaluse puududes tugeva tulesüsteemi loomiseks) ei võta vastase lööki vastu kohapeal, vaid otsib otsustavust vastupanuriba sügavuses, tuginedes

peamiselt tugevate varudega organiseeritud vastukallaletungidele.

Kaitseks kohapeal nimetatakse seevastu sellast kaitsepidamisviisi, kus kaitse asuv üksus tõkestab vastase pealetungi esmajärjekorras vastupanupositsiooni ette loodud tugeva tulesüsteemiga, kuna positsiooni sissetunginud vastane paisatakse tagasi varuosade vastulöökkide ja vastukallaletungidega.¹⁾

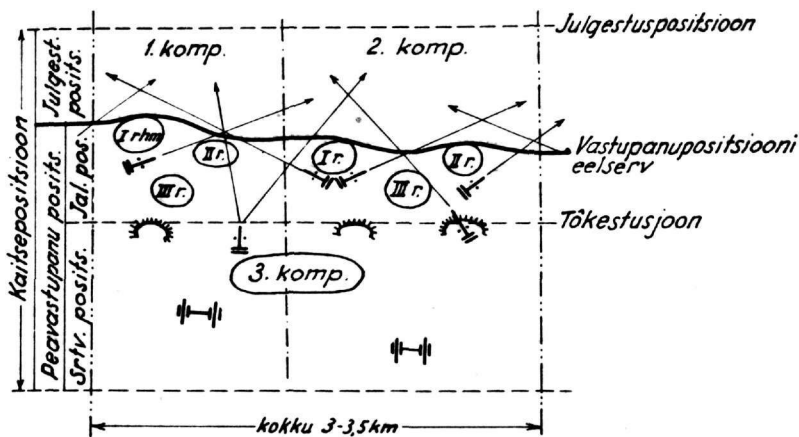
Püsivkaitsel kaitsepositsioon koosneb tavaliselt: jalaväepositsioonist, suurtükiväepositsioonist ja julgestuspositsioonist (vt. skeem nr. 1).

Jalaväepositsiooni aluse moodustavad pataljoni²⁾ kaitselõigud, mille üldkuju on toodud skeemil nr. 1. Toodud skeemist on näha, et pataljoni-kaitselõik, mille normaal-

¹⁾ Kol.-ltn. Vidinš. Kaujas apmaciba piemeros. „Mil. Apskats“ nr. 4 — 1938. a., lk. 768.

²⁾ Läti pataljoni koosseisu kuulub: staap, 3 lasurikompanit, rk-kompani ja SP (K A R I, lk. 29).

Skeem nr. 1

seks laiuseks loetakse 2—3,5 km²), jaguneb tavaliselt kahte kompani-kaitseloiku.

Esijärgukompanid³⁾ asetavad tavaliselt esijärku kaks rühma ning teise järku ühe rühma. Rühmadele harilikult eri kaitseloiku ei määrata (et vältida juhtimist raskendavat kui ka vastupanuvõimet halvavat ülemäärast hajumist), vaid viimased organiseerivad kindlaksmääratud rajoonides 200—250 meetri laiuse toetuspunkte. Seega 3,5 kilomeetri laiuse pataljoni-rinde juures esijärku asetatud 4 rühma võtavad endi alla 800—1000 meetrit rinnet, kuna esijärgurühmade vahele jääb üksikute 400—500 meetri laiuste lõhedena kokku 2500 kuni 2700 meetrit elavjõu poolt sissevõtmata rinnet, mida suletakse:

- rk-kompani tuledega,
- esijärgurühmade kk-tuledega ja
- varurühmade tulede ja asetusega.

Olenevalt viimasest asetatakse ka esijärgukompanite teise järgu laskurirühmad positsioonidele nii, et nad kataksid oma asetusega esijärgurühmade vahelised lõhed ning oleksid võimelised viimaste sulgemiseks tulega. Rööbiti sellega teise järgu laskurirühmad peavad olema valmis sisse-murdnud vastase tõkestamiseks ning võimaluse korral ka vastulöökideks.

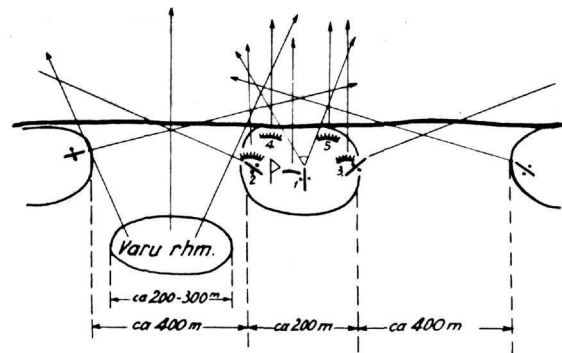
Esijärgukompanite laskurirühmad⁴⁾ võtavad tavaliselt kaitsepositsiooni sisse nii, nagu näidatud skeemil nr. 2. Siit nähtub, et mõlemad 1-jaod, kõik kk-jagude laskuritoimkonnad ja üks kk-jagu on asetatud positsioonile frontaalseks tulistamiseks, ülesandega kaitsta rühma asetust rindelt. Võttes aluseks, et 1 kk frontaalselt tulistades suudab luua 30—50 m laiuse tõketele ning üks laskur suudab katta 5 m laiust rinnet, siis valitseb Lätis vaade, mille kohaselt laskurirühm on võimeline vajaduse korral ise

küllaldaselt tõhusalt kaitsema oma rinnet ühe kk-jao ja kahe 1-jaod tulega.⁵⁾ Sellest lähtudes ülejäänud kaks kk-jagu rühmas saavad endale ülesandeks tulesideme loomise naaberühmadega. Flankeerivaid tõketelesid määratakse suundadega, kuna frontaalseid tõketelesid kui ka kaugetulesid — sektoritega. Viimaseid ülesandeid täidetakse tagavarapositsioonidelt.

Puudutades jagude omavahelist asetust rühma piirides, tuleb tähendada, et 1-rühma lahingurivistuses

kaitseolukorras valitseb tendents asetada 1-jagused esijärku ning kk-jagused sügavusse. See tendents on tingitud asjaolust, et valitsevate vaadete kohaselt ükski automaatrelv ei suuda täita lahingulolukorras flankeerivat ülesannet siis, kui ta asetuse pole rindelt kaetud elavjõuga. Selle elavjõu all mõeldakse 1-rühma piirides 1-jagused ja osalt ka kk-jagude tagavaratoimkondasid, millised, asetatuna positsioonidele frontaalseks tulistamiseks, peavad katma

Skeem nr. 2

oma asetusega rühma asetuse sügavuses asuvaid flankeerivaid kergetuulipildujaid.⁶⁾

³⁾ Laskurikompani koosneb juhtimisrühmast ja kolmest laskurirühmast (K A R, lk. 29 ja 30).

⁴⁾ Läti laskurirühm koosneb: rühmüli-jaost (rühmanem, vaatlaja ja virgats), kolmest kk-jaost ja kahest 1-jaost. KK-jaod koosseisu kuulub peale jaoülema 8 numbrit: nr. 1 — sihtur, nr. 2 — laadur, nr. nr. 3 ja 4 — padrunikandjad, nr. 5 — täpsuskütt, nr. nr. 6 ja 7 — laskurid ja nr. 8 — jaoülema abi. L-jagu koosneb jaoülemast ja 8-st laskurist (üks neist on jaoülema abi ja üks — püssigranaadipildur (K A R I, lk. 31).

⁵⁾ Kol.-ltn. Vidinš. Kaujas apmaciba piemeros. („Mil. Apsk.“ nr. 4 — 1938, lk. 770.)

⁶⁾ Kol.-ltn. Vidinš. Kaujas apmaciba piemeros. („Mil. Apsk.“ nr. 2 — 1938, lk. 271.)

Esijärgukompanite taga, umbes 1—1,5 km kaugusel vastupanupositsiooni eelservast, luuakse pataljoni või suurema üksuse varu koosseisust eraldatud jõududega nn. tõkestusjoon (aptures linija). See tõkestusjoon koosneb üksikutest umbes poole rühma suurustest ühele joonele asetatud toetuspunktidest, mille ülesandeks tõkestada positsiooni sisseimbunud vastase edasitungi kuni varude tegevusseastumiseni. Üksikute toetuspunktide vahel peab olema tuleside. Pataljoni varu asub vahetult toetusjoone taga ning ei organiseeri mingit positsiooni.

Rk-kompanile⁷⁾ eri kaitseõhku ei määrata, vaid see loob tulesüsteemi terves pataljoni-lõigus. Rk-kompani tulesüsteemi juures pööratakse peamist tähelepanu tõkketuledele vastupanupositsiooni eelserva ees, mida luuakse esijärgus asuvate 1-rühmade taha flankeerivatele tulepositsioonidele asetatud üksikute rk-jagudega. Selle ülesande täitmiseks määratakse enamik rk-jagusid (tavaliselt igast pataljonist 4—5), kuna väiksem osa rk-jagusid asetatakse tavaliselt

⁷⁾ Rk-kompani koosneb juhtimiserühmast ja kolmest rk-rühmast. Rühmas 2 rk-jagu à 2 rk-d.

tõkestusjoonele — sügavusse järgustatud tulesüsteemi täiendamiseks ning vastase tõkestamiseks positsiooni sisemuses. Tuleülesandeid antakse rk-dele jagude kaupa, analoogiliselt kk-dega, s. o. tõkketuli määratakse suunaga, kuna kaugetuli sektoriga.

Julgustuspositsioon asub tavaliselt 1—1,5 km kaugusel vastupanupositsiooni eelserva ees, millele määratud jõudude tugevus on sõltuv ülesandest. Tavaliselt kuni positsiooni sissevõtmiseni ning hädavajalike kindlustustööde lõpetamiseni pannakse välja lahingueelpostid lahingulisel ülesandel, milleks määratakse jõude pataljoni varust — ca 2 1-rühma + 1 rk-rühm. Pärast seda pannakse lahingueelpostid välja esijärgukompulide poolt vaatluse ülesandel, milleks määratakse varurühmadest üksikuid kk- ja 1-jagusid.

E. V.

Töös kasutatud allikad:

- Kajnieku apmacibas reglaments (K A R) I daļa (Jalaväe väljaõppe-eeskiri I osa) — 1937.
- Šaušans apmacibas reglaments (Š A R) (Laskväljaõppe eeskiri) — 1936. a.
- Sõjaasjanduse ajakiri „Militarais Apskats“ nr. nr. 1, 2 ja 4 — 1938. a.

RKKA tehnilised sidevahendid ja nende kasutamine.

Kapten A. Viires.

1. Sidevahendite üldine jaotus.

Eristatakse juhatuse ja sideteenistuse sidevahendid. Juhatuse sidevahendeiks loetakse juhtide kohtumisi, kõrgemate juhtide väljasõite alluvate juhtide juurde, vastutavate staabitegelaste väljasaatmisi alluvatesse väeosadesse ja väekoondistesse ning sidepiilkondi.

Sideteenistuse sidevahendid (edaspidi nimetatud lihtsalt sidevahendid) jagunevad harilikeks ja tehniliseks. Harilikeks loetakse jala- ja ratsavirgatsid, lihtsamaid signaalseerimisvahendeid nagu lippe, rakette jne., akustilisi sidevahendeid, sidekoeri ja sidetuvisid. Tehnilised sidevahendid jagunevad

- elektriliseks,
- optiliseks ja
- mehaaniliseks.

2. Tehnilised sidevahendid.

A. Elektrilised. Elektriliseks loetakse traat- ja raadiosidevahendid, kusjuures kumbki liik eraldi jaguneb telefoni- ja

telegraafisidevahendeiks (edaspidi traatsidevahendid on nimetatud telefoni- ja telegraafisidevahendeiks).

Punaväes kasutatavad telefonisidevahendid on väga mitmetüübilised ja osalt pärit endisest vene armeest: suurtükivägi on näiteks peagu täielikult varustatud endiste nn. „ordonants“ tüüpi fooniliste telefoniaparaatidega; võrdlemisi palju kasutatakse ka Ericksoni tüüpi numbrikaste ja aparate. Kuid telefoniaparaatide põhitüübina esinevad nn. UNA aparaadid (unifitsirovannõje aparatõ) 1928. a. ja 1931. a. mudelid. Foonilisi aparate nimetatakse UNA-F-28 ja UNA-F-31 ning induktorilisi UNA-J-28 ja UNA-J-31 aparaatideks.

UNA-28 (F ja J) aparaadid sidetehnilisest küljest ei erine peagu millegagi endises vene sõjaväes kasutatud aparatuuridest. Puhtkonstruktiivselt küljest olulisema uuendusena võiks märkida, et aparadi sisemus on kaitstud välise niiskuse ja sõjagaaside mõju eest. Selleks aparadi kasti ja kastist eraldatava montaažraami välised kokkupuute-

kohad on tihendatud kummiga. Peale selle mikrotelefoni toru klapp on kaetud erilise kummikattega ja kõik välised metallosad on kaetud happekindla värviga.

UNA-31 aparaatides võrreldes eelmise mudeliga on läbi viidud järgmised uuendused ja täiendused:

- mikrotelefoni toru klapp on tõstetud kõrgemale üldisest toru pinnast ja tehtud seega paremini käsitsetavaks;
- mikrotelefoni klapi kummikate on asendatud kummitihendusega ja erilise rasvamäärijaga (salnik);
- mikrotelefoni toru ühendusjuhtmed on tehtud kergesti vahetatavaiks;
- foonilistes aparaatides ühe mähisega sumiseja, mis töötab mähise šuntee- rimisega, on asendatud kahe mähise- ga sumisejaga (esimese sumiseja puuduseks loetakse tema nõrka võim- sust);
- induktorilistes aparaatides on paran- datud induktori konstruktsiooni, en- disse harilikku 3-magnetilise induktori asemele on võetud ilma üldise (terve) ankruteljeta induktor;
- väljakutse kella tundlikkus on tehtud reguleeritavaks.

UNA aparaadid on arvestatud töötami- seks 15 km pikkustel välitelefoni liinidel või õigemini liinidel kustumisega 3,5 nep. And- med aparaatide kaalu ja mahu kohta on too- dud järgmises tabelis:

Aparaadid	UNA-F-28	UNA-F-31	UNA-J-28	UNA-J-31
maht 1000 cm ³ . . .	6,2	6,5	8,1	—
kaal kg (elementi- deta)	3,65	3,6	5,69	—

Fooniliste kommutaatorite põhitüübiks on KOF-28 ja RE-12 kommutaatorid. KOF-28 on kahejuhtmeline, kuenumbriline kom- mutaator ja ehitatud Ericksoni 1913. a. nup- pudega kommutaatori skeemi järgi. Kom- mutaator on monteeritud metallkasti mõ- tudes 160×147×33 mm ja kaalub 1,33 kg. RE-12 on kaheteistkümne-numbriline kom- mutaator, millel iga kahe abonendi jaoks on oma väljakutsetelefon. Kommutaatori mõ- ted on 385×200×121 mm ja kaal 5,5 kg.

Induktoriliste kommutaatorite põhitüü- pideks on R-60 ja R-20 kommutaatorid. Kummagi kommutaatori tüübi juures on lä- bi viidud järgmised tähtsamad uuendused:

- kommutaatori teenimine on lihtsus- tatud seega, et väljakutse ja ärakella

klapid sulguvad automaatselt, esime- sed topitsa sissepanemisega ja viima- sed topitsa väljatõmbamisega;

- väljakutse andmiseks võib kasutada kas induktorit või vahelduvat voolu võrgust;
- telefonistil ei ole võimalik kõnesid pealt kuulata (kõne kestuse kontrol- limisel abonentidevaheline ühendus katkeb automaatselt);
- kommutaatoreid on võimalik ühenda- da ka keskpatarei- ja automaatjaa- madega;
- on võimalus ühendada üht abonenti korraga nelja abonendiga vastava tsirkulaartopitsa ja -pesa abil;
- topitsa nõõrid ei ripu vabalt, vaid on keritud vastavatele rullidele, mis või- maldavad nõõride lahtikerimist ja automaatset kokkukerimist.

R-60 maht on järgmine:

Kahejuhtmelisi liine . . .	— 50	} 60
Ühejuhtmelisi liine . . .	— 5	
Liine keskpatarei-jaama- dega ühendamiseks . . .	— 3	
Liine automaatjaamadega ühendamiseks . . .	— 2	

Kommutaatori mõõted on 550×550×650 mm ja kaal 70 kg, ühes kõigi lisaabinõudega — 126 kg. Vooluallikatena kasutatakse 2 kuuevoldilist raudnikkel akumulaa- tori pa- tareid ja varuna 6 kuiva elementi.

R-20 maht on:

Kahejuhtmelisi liine . . .	— 20	} 22
Liine keskpatarei-jaama- dega ühendamiseks . . .	— 1	
Liine automaatjaamadega ühendamiseks . . .	— 1	

Kommutaatori mõõted on 420×390×290 mm ja kaal 26 kg, ühes lisaabinõudega 42 kg. Vooluallikana kasutatakse 6-voldilist kuiva- dest elementidest patareid.

Telegraafisidevahendeist kõige enam kasutatakse välitüüpi Morse-aparaate. Nende praktiliseks töökiiruseks loetakse 300—600 sõna tunnis ja tööulatuseks püsivliinidel ku- ni 800 km. Korpusest ülespoole kasutata- se peale Morse-aparaatide veel Hughes- aparaate. Nende töökiirus on 600—800 sõna tunnis ja ulatus püsivliinidel kuni 700 km. Suurtes sõjaväe-telegraafi- jaamadades kasuta- takse peale eestahendatud aparaatide veel mitmesuguseid kiirkirjaaparaate, töökiiru- sega kuni 2400 sõna tunnis.

Väliliinid on ühe- ja kahejuhtmelised. Kahejuhtmeliste liinide ehitamist nõutakse igal juhul kaitsel ja kallaletungi lähtealusel

rügementide piirides. Liinide ehitamiseks kasutatakse järgmist omadustega telefoni- ja telegraafikaableid:

d) organisatsioonilise kuuluvuse järgi — üldväe- (obštševoisikovõje), lennuväe-, MM-osade- ja laevajaamadeks;

Kaabli nimetus	Traatide arv kaabli soones	Traadi jämedus mm	1 km kaabli-soone takistus oomides	1 km kaabli kaal kg	Tüki pikkus km
Ühejuhtmeline telefoni-kaabel	5 teras } 2 vask }	0,30	100	12,6	1
Sama	6 teras } 1 vask }	0,25 0,33	222	9,3	1
Ühejuhtmeline raske telefonikaabel	7 teras } 1 vask }	0,30 0,75	100	15	1
Kahejuhtmeline telefoni-kaabel	2 teras } 1 vask }	0,41	135	19	0,5
Telegraafikaabel	12 teras } 7 vask }	0,25	45	32	2

Telefonikaabli värtmad on vana- ja uuetüübilised. Vanatüübiliste poolid mahutavad 750 m ühejuhtmelist ja 300 m kahejuhtmelist kaablit. Uuetüübilised värtmad on muudetava ülekandega ja kaabli pealemähkimise seadisega (mähib kaabli kihtidena poolile). Poolile mahub 1 km ühejuhtmelist ja 500 m kahejuhtmelist kaablit. Liinide ehitamiseks ratsahobustelt kasutatakse erilisi sadulaid kaablivärtmadega. Sadulavärtmad on harilikult telegraafikaabli jaoks ja nende poolid mahutavad 2 km telegraafi- ja 4 km telefonikaablit. Peale selle on kaabli lahtikerimise seadised autodel ja suuskadel.

Teivasliinide ehitamiseks kasutatakse põletatud vasktraati läbimõõduga 2,1 mm; 1 km traadi takistus on 6 oomi ja kaal 32,72 kg. Traat on poolidel 1,3 km tükkidena.

Raadiojaamad jagatakse üldiselt statsionaarseiks ja liikuvaiks.

Liikuvad jaamad jagunevad:

- liikumisviiside järgi — vaguni-, auto-, tangi-, lennuki-, kaariku-, hobu- (vjutsnõje) ja kantavateks jaamadeks;
- jaamadele ettenähtud ülesannete järgi — saate-vastuvõttejaamadeks (simpleks ja dupleks tegevusega), kontroll- ja pelengaatorjaamadeks;

e) lainepikkuste järgi — pika-, lühi- ja ultralühilainejaamadeks.

Tähtsamad andmed diviisi piirides töötavate üldväe-raadiojaamade kohta on toodud tabelis allpool.

Lähemad andmed tabelis toodud jaamadest on ainult jaama 6 PK (perenosnaja korotkovolnovaja) kohta. Jaam koosneb saatjast ja vastuvõtjast. Saatja on kaheastmeline ja võib töötada ka kristall-lainestabilisaatoriga. Kristallid on väljaspoolt külge-lülitatavad ja seega ka vahetatavad vastavalt soovitavale lainepikkusele. Vastuvõtja on neljalambiline ja koosneb ühest kõrgesagedusastmest, audionist ning kahest madalsagedusastmest. Vastuvõtja häälestamine toimub ühe nupu abil.

Jaam on mahutatud kahte pakendisse, kusjuures kummagi pakendi kaal on sellane, et tarbekorral jaama võib kanda ka üks inimene (tavaliselt 2). Samuti on võimalik jaama väljasaatmine ainult ühes pakendis, sel juhul teise pakendiga jäävad maha jaama tagavaraosad ja tagavara vooluallikad. Küttevoolu allikana kasutatakse neljavoldilist raudnikkel akumulaatori patareid ja anoodvoolu allikana 80-voldilist kuiva patareid. Jaam töötab dipol antenniga, ilma vastukaaluta. Antenni kummagi haru pikkus

Jaama nimetus	Jaama võimsus vattides	Ulatus km		Töövõimalis seadimise aeg	Meeskond	Transporti-mise viis	Laineala	Märkusi
		Tele-gr.	Tele- fon					
Diviisi	80—100	200	60	10—15	12	Autol või kaarikul	—	—
5 AK (rügemeni)	—	50	15	5	3—7	Autol	lühil.	Töötab liikumisel
6 PK (pataljoni)	—	15	5	2	2	Kantav	,	—

on 15 m ja antenni mastide kõrgus 1 m (2 masti).

Õhujõudude raadiojaamad jagatakse lennuki- ja aerodroomide jaamadeks. Lennukijaamad jagunevad vastavalt lennukite tüüpidele ja ülesannetele:

- kaugeluurelennukite jaamadeks ulatusega 300/600 km;
- lähiluurelennukite jaamadeks ulatusega 250/300 km;
- tuldikorrigeerivate lennukite jaamadeks ulatusega 25/50 km;
- hävitajate jaamadeks ulatusega 25 km (ainult telefon).

MM- ja tangiosad on varustatud raadiojaamadega kuni kompaniteni. On tõenäone, et ka tangirühmades (rühmülide tankides) on raadiovastuvõtjad käskluste ja raadiosignaali vastuvõtmiseks. Mootori- ja lahingumüra segava mõju vähendamiseks lahingumasinate raadiojaamades kasutatakse erilise konstruktsiooniga häirevabu mikrofone ja telefone.

B. Optilised. Optiliste sidevahendite all mõeldakse valgussignaal- (helk-) aparate. Väikseimaks helkparaadiks on „Svetljak“ e. SP-60. Aparaadil peegli läbimõõt on 60 mm ja tööulatuse õõsi kuni 1,5 km, päeval kuni 600 m. Vooluallikaks kasutatakse käsiinduktorit, mille väntamise kestusega toimub ka signaliseerimine: 1 ring induktori vändast lähendab punkti ja 3 ringi kriipsu. Aparaadil ülesseadmine vältab 1–2 min.

Järgmine suuruselt on „Lucas“ tüüpi 95-mm peegiläbimõõduga aparaat SP-95. Aparaadil ulatus on õõsi 4–8 km ja päeval kuni 2 km. Vooluallikana kasutatakse kuivadest elementidest 8–12-voldilist patareid (9 elementi). Aparaadil kasutatava lambi valgusjõud on 2,8 küünalt. Aparaat on varustatud kolmjalaga.

„Lucas“ aparadile võrdse tööulatusega kasutatakse veel „Zeiss'i“ 100-mm peegiläbimõõduga aparadi SP-100. Aparaadil vooluallikaks kasutatakse 3–4-voldilist kuiva patareid. Lampide valgusjõud on 1,1 küünalt. Aparaat on varustatud samuti kolmjalaga.

Suuremavõimelistest helkparaatidest kasutatakse „Zeiss'i“ 250-mm peegiläbimõõduga aparadi SP-250. Selle aparadi ulatus on õõsi 70 km ja päeval 15 km. Vooluallikaks kasutatakse raudnikkel akumulaatori patareid (8 elementi) või dünamot. Lambi võimsus on 12 vatti. Aparadi kasutatakse peamiselt õõsi.

Peale harilike helkparaatide kasutatakse veel „Zeiss'i“ optilist telefoni. Aparaat

koosneb saatjast ja vastuvõtjast. Saatja töötab mikrofonil abil moduleeritud valguskiirtega, s. t. valgusallika vooluringi mõjutatakse mikrofoniga, nii et valguse jõud muutub vastavalt kõnesagedusele. Vastuvõtja koosneb fotoelementist ja võimendajast, kusjuures fotoelement, reageerides vastuvõetavate valguskiirte võngetele, muudab need elektrilisteks võngeteks ja saadab võimendajasse ning sealt telefoni. Seega aparadiga on võimalik edasi anda kõnet, kasutades „juhtmeks“ saateaparaadi valgusvihku.

D. Mehaanilised. Mehaaniliste sidevahendite all mõeldakse jalgrattaid (samokatõ), mootorrattaid, autosid, mootorpaate, sidetanke ja sidelennukeid.

Jalgrattaid kasutatakse sidepidamiseks diviisist allapoole kuni pataljonideni; keskmiseks liikumiskiiruseks loetakse 8–10 km tunnis. Mootorrattaid kasutatakse korpusest allapoole kuni rügementideni ja sidepidamiseks MM-osadega ning MM-osade seesmiseks sideks. Liikumiskiiruseks loetakse 30 kuni 40 km tunnis. Autosid kasutatakse juhtide väljasõitudeks, sidelegaatide väljasaatmiseks, sideosade kiireks transportimiseks jne. Auto keskmiseks liikumiskiiruseks loetakse 25–45 km tunnis. Mootorpaatide liikumiskiiruseks loetakse 20–30 km tunnis. Sidetanke- ja -tankette kasutatakse rügemendi piirides, kuid eriti MM- ja tangiosades. Sidelennukeid kasutatakse väekoondistes kuni diviisideni, eri juhtudel ka diviisist allapoole.

3. Tehniliste sidevahendite kasutamine.

A. Traatside alal. Pataljonides traatside loomiseks kasutatakse ainult foonilisi aparate. Pataljoni keskjaam moodustatakse harilikult kahest KOF kommutaatorist, kusjuures ühte kommutaatorisse ühendatakse lahinguside liinid (bojevaja svjaz) ja teise komandopunkti sisemised liinid. Pataljoni keskjaam võib koosneda ka ühest KOF kommutaatorist, kuid sel juhul teise kommutaatori aset täidab eriline kommutatsioonkast, milles on täiendavad pesad viie abonendi ühendamiseks.

Lahinguside liinid ühendatakse keskjaamaga kas vahetult või 50–60 m pikkuse 6×2-juhtmeline kaablipunutise abil. Viimasel juhul keskjaama tulevate liinide juhtmed jooksevad kokku väljaspool keskjaama, mis on väga tähtis moondamise seisukohalt. Komandopunkti sisemiste ühenduste liinid ühendatakse vahetult keskjaamaga. Pataljoni keskjaama ülesseadmiseks ja KP-s sisemiste liinide ehitamiseks kasutatakse kas

tervet telefonijagu või pooljagu — komandot. Liinimaterjalina pataljonides kasutatakse kahejuhtmelist kaablit.

Rügemendis on tavaliselt 2 keskjaama, üks rügüli KP-s ja teine rügemendi staabi teises ešelonis. Keskjaam rügüli KP-s koosneb kahest KOF kommutaatorist ja kommutatsioonkastist, milles on täiendavad pesad nelja foonilise või induktorilise aparraadi ühendamiseks. Rügemendi staabi teise ešeloni keskjaam moodustatakse kas ühest KOF või ühest RE-12 kommutaatorist. Juhul, kui rügemendi staabi mõlemad ešelonid on koos, keskjaam moodustatakse ühest KOF ja ühest RE-12 kommutaatorist. Liinide ühendamine rügemendi keskjaamadega toimub analoogiliselt liinide ühendamise pataljoni keskjaamas. Keskjaama ülesseadmiseks rügüli KP-s ja KP sisemiste ühenduste tegemiseks kasutatakse harilikult tervet telefonijagu, kusjuures üks komando seab üles keskjaama ja teine teeb ühendused. Staabi teise ešeloni keskjaama ülesseadmiseks harilikult kasutatakse pooljagu — komandot. Liinide ehitamiseks rügemendis kasutatakse ühe- ja kahejuhtmelist telefonikaablit.

Diviisis on tavaliselt samuti kaks keskjaama, üks divüli KP-s ja teine staabi teises ešelonis. KP keskjaam koosneb kahe- teistkümmne-numbrilise ühe- või kahejuhtmelisest induktorilisest numbrkastist (Erickson), foonilisest kommutaatorist KOF ja kommutatsioonkastist nelja induktor-fooni- lise aparraadi ühendamise võimalusega. KP keskjaam võib koosneda ka kaheistkümmne- numbrilise induktorilisest numbrkastist ja foonilisest kommutaatorist RE-12. Staabi teise ešeloni keskjaam koosneb harilikult kaheistkümmne-numbrilise induktorilisest numbrkastist ja kommutaatorist RE-12. Kuid olenevalt olukorrast võib koosneda ka ainult kommutaatorist RE-12.

Diviisi keskjaamades foonilisi kommutaatoreid kasutatakse lahinguside liinide ühendamiseks, kuna induktorilisi numbr- kaste kasutatakse KP ja staabi teise ešeloni sisemiste ühenduste jaoks. Seega diviisis kasutatakse fooniliste aparraatide kõrval ka induktorilisi aparraate. Kui diviisi staabi mõlemad ešelonid on koos, siis diviisi kesk- jaam koosneb induktorilisest kommutaato- rist R-20 ja foonilisest kommutaatorist RE-12. Diviisi keskjaamade ülesseadmiseks kasutatakse nagu rügementideski KP-s ter- vet telefonijagu ja teises ešelonis pooljagu.

Korpuse keskjaamas on kaks kommutaa- torit, fooniline RE-12 lahinguside liinide ühendamiseks ja induktoriline R-20 staabi sisemiste ühenduste jaoks.

Telegraafisidet kasutatakse ainult väe- koondiste staapide vahel: diviisi ja korpuse staabi vahel Morse-aparaate, kuna korpusest kõrgemale peale Morse-aparaadi kasutatak- se veel mitmesuguseid tähetrükkijaid tele- graafiaparaate.

B. Raadioside alal. Raadioside kasutamise alal on üles seatud järgmised põhimõtted:

- raadiojaamad, mis teenivad teatavat väejuhatust või staapi, moodustavad omaette raadiosidevõrgu; nii kujune- vad rügemendi, diviisi jne. võrgud. Võrgus ühendusesolevate jaamade arv ei tohi tõusta üle 4, s. t. peajaam peab sidet maksimaalselt kahes kuni kol- mes suunas;
- võrkudele määratakse oma lainesüs- teemid, mis võivad olla järgmised:
 - a) ühine väljakutse- ja töölaine, ka- sutatakse suurtükiväes ning len- nukite omavaheliseks sideks;
 - b) ühine töö- ja väljakutselaine ning üks varulaine, kasutatakse lahing- uside- ja spetsiaalvõrkudes;
 - c) üks väljakutse- ja üks töölaine, kasutatakse juhatuse võrkudes;
 - d) üks väljakutse-, üks töö- ja üks varulaine, kasutatakse samuti ju- hatuse võrkudes;
 - e) üldine väljakutselaine ja igal jaa- mal oma töölaine, kasutatakse har- va juhatuse võrkudes.

Sidekäskudes ja skeemides antavad lai- nete numbrid ei tähenda lainepikkusi meet- reis, vaid kujutavad teatava lainepiirkonna jaotisi, kusjuures iga järgmise numbriga vahe on umbes 30 kilotsükli. Sellane lainepiir- kondade jaotus ja jaotiste nummerdamine kergendab tunduvalt lainete määramist võr- kudele ning üksikuile jaamadele, samuti ait- tab vältida jaamade segavat mõju üksteisele.

Raadiotelegraafi ja raadiotelefoni hari- liku kasutamise kõrval tarvitatakse nn. raadiosignalisatsiooni, mis seisneb selles, et tea- tavad väljakujunenud käsklused, šabloonili- sed informatsioonid ja alarimid antakse edasi kooditult.

- 6 PK jaamu kasutatakse sidepidamiseks:
 - rügüli KP-st allapoole ja pataljonide vahel;
 - suurtükiväedivisjoni ülema KP-st al- lapoole ja patareides.

Patüli KP-s on üks, rügüli KP-s 1—2 ja suurtükiväedivisjonis kuni 7 jaama (6 PK).

- 5 AK jaamu kasutatakse sidepidamiseks:
 - divüli KP-st allapoole ja rügüli KP- de vahel;

- rügüli KP ja juurdeantud tangi-, MM-
osade ning suurtükiväe vahel;
- suurtükiväerügemendi ülema KP-st
allapoole ja divisjoni ülemate KP-
de vahel.

Igas eesmainitud KP-s on harilikult üks jaam.

Diviisi jaama kasutatakse sidepidamiseks divüli KP-st ülespoole ja divülide KP-de vahel.

Kui oletada, et laskurirügemendi tegevust toetab üks tangipataljon ja otsetoetuse suurtükiväe grupp (grupp prjamoi podderžki — GPP), siis rügemendi raadioside maksimaalsel väljaarendamisel rügemendi piires kujuneks vähemalt 15 iseseisvat raadiosidevõrku kuni 40 jaamaga. Sellane võrkude arv vajab miinimum 15 iseseisvat lainet, kusjuures iga laine peab olema eraldatud teisest keskmiselt 30 kilotsükliilise vahega. Seega ühe laskurirügemendi piires teotsevad jaamad nõuavad 450-kilotsükliilist laineala. Arvestades 6 PK jaamade 60—100 m vahelist (2000-kilotsükliilist) lainepiirkonda näeme, et see lubab tööle panna ainult 4 rügemendi piires teotsevad jaamad või ühe diviisi piirkonna kantavad jaamad. Naaberdiviisid peavad kasutama juba samu laineid. Kui arvestada veel vastase jaamade tegevust ja muid häirivaid asjaolusid, siis näib, et raadioside väljaarendamine sellases ulatuses on vägagi küsitav.

D. Optilise side alal. SP-60 kasutatakse pataljonides sisemiste ühenduste pidamiseks. Aparaaadi teenimiseks on harilikult üks signalist, temale antakse tarbekorral abiks üks mees laskureist. Sidepidamiseks rügüli KP ja patülide vahel kasuta-

takse helkaparaate SP-95 ja SP-100. Väekoondistes kasutatakse helkaparaate SP-250 ja optilist telefoni.

Kokkuvõte.

Telefonisidevõrgud on jagatud lahinguja sisemise side võrkudeks. Lahinguside võrkudes kasutatakse ainult foonilisi aparate. Induktorilisi aparate kasutatakse staapide sisemisteks ühendusteks alates diviisi staabist ülespoole. Fooniliste aparatide kasutamist lahinguside liinidel õigustatakse nende omadusega töötada telegraafiliiinidel (simultaanselt) ilma eriliste lisabinõudeta ja väljakutse (sumiseja) suurema ulatusega (võrreldes induktoriliste aparatide väljakutsega). Seega lahinguside võrgud on eraldatud staapide sisemise side võrkudest. Telegraafisidet kasutatakse alates divüli KP-st kõrgemale.

Andmed radiojaamade kohta on võrdlemisi puudulikud ja katkendilised, kuid üldiselt raadioside väljaarendamisele pööratakse erilist tähelepanu. Rõhutatakse, et teatavates olukordades radio võib osutada ainsaks tõhusaks sidevahendiks.

Allikad:

- A. G. Elsnits. Telefonija, 1937.
- Belov, Kokadejev. Utšebnik po voiskovoi radiotehnike, 1935.
- Nastavlenije po stantsionno-eksploatatsionnoi sluzbe. Tšast II, 1935.
- F. Adamov j. t. Sluzba svjazi, 1936.
- Nastavlenije po stantsionno-eksploatatsionnoi sluzbe. Tšast III, 1936.
- A. Titov j. t. Svjaz, 1935.
- P. N. Tištšenko. Svjaz v strelkovom polku pri oborone i nastuplenii, 1936.
- I. Slefogt j. t. Sluzba svjazi v strelkovom polku, 1936.
- Upravlenije svjazi RKKK. Svetovaja signalizatsija, 1935.

Major V. Jakobson

Vastseliina teedesõlme kaitse organiseerimine veebruaris 1919.

1.

Juba 13. veebruaril sai 2. polgu ülem al-polkovnik H. Kurvits kindlaid andmeid, et punaste suuremad jõud on asunud Misso mõisa, Pärtli ja Konsa külla ja sinna ümbuskonda. Kõik vihjas sellele, et on tekkinud uus operatiivne suund: Misso, Vastseliina, Võru, mida 2. polgu osadega pole võimalik kuidagi katta. Polgu rinne oli veni-

nud juba selletagi väga pikaks („Sõdur“ nr. 6 s. a. lk. 171) ja seda kaitsti südilt nõrkade hajutatud osadega. Seejuures andis tunda veel end üsna valusalt meie suurtükiväe vähesus ja selle laskemoona nappus.

14. veebruaril pöördus Vastseliina vallavanem J. Toom polgu klp-komando ülema leitnant A. Seppingu poole palvega, et klp-komando abistaks Vastseliina kaitseliidu-

salka ja, kui see vähegi võimalik, annaks neile püsse. Klp-komando aga pidi rahuldama terve polgu vajadusi, mispärast temal oli võimatu endale võtta pikemaks kõrvalisi eriülesandeid.

2. polgu paremal tiival asus 6. rood. 15. veebruari öhtu eel paiknesid selle roodu rühmad järgmiselt: üks rühm leitnant O. Särevi juhatusel Panikovitši mõisas — teedesõlme kaitseks; üks rühm lipnik V. Jakobson'i juhatusel Voronkina külas — Sumilkina suuna kaitseks ja üks rühm lipnik J. Kendra'ga — luureks ning varuks Kirova mõisas. Seal asus ka voo ja roodu ülem alkapten A. Nestra.

6. roodu IV rühm esialgu oli jäetud Kitse- (Kozlääevo) külla Vastseliina—Petseri tee ja tagala kaitseks. Selle rühma otsustas II pataljoni ülem al.-kapten E. Liibus nihutada edasi Vastseliina mõisa, käskides punased mõisast välja lüüa, mõisa enda alla võtta ja visalt kaitsta seda teedesõlme. Rühma ülemaks määrati lipnik V. Jakobson, kes õhtuses videvikus käskjala saatel küüthobusel siirdus Voronkinast Kitsekülla. Pärast lühikest peatust Kitsel asuti määratud ülesande täitmisele. Kus asus Vastseliina kaitseliidusalk, selle kohta igasugused andmed siis puudusid. Kuulduste järgi pidid aga punased asuma Vastseliina mõisas.

Sörkides lähenes rühm küüthobustel Meremäele. Rühma ees sammu paarsada sõitis ühel hobusel piilkond. Ilm oli õige pakane. Üle uinuva looduse laotus selge täiskuu. Teeveertel läiklesid lumehelbed kristallidena. Kriiskavalt krudises lumi reejalaste all. Hobused puristasid ja norskasid maaniulata- vaid aurujuhasid.

Mehed konutasid vaikides regedel külmast lõdisedes. Neil puudus ajakohane tali- varustus: vähestel olid jalas korralikud saapad. Kuid selle üle ei nurisenud keegi. Kannatati külma kui olukorrast sõltuvat paratamatust. Et vähegi sooja saada, liigutati end, vehiti randlaste moodi kätega ja vahetevahel joosti hobuse kõrval või ree järel. See oli ainus abinõu külma peletamiseks.

Meremäe kõrgendikule jõudes avanes ümbrusele avar vaade. Kõikjal, nii lähedal kui kaugel, valitses täielik öine vaikus. Elanud silmapiiril nagu olu- niks lume poolt lit- sutud kuidagi lössi ja lamedaks. Mitte kus- kil polnud näha tavalisi külade talveõhtu tu- lukesi. Isegi koerte haugatusi ei kuulnud kõrv. Külad olid nagu välja surnud. See täielik vaikus, üksildus ja mahajätetus, mis valitses ümbrust, oli kuidagi ängistav ja kur- jaennustav.

Rühm, laskudes Meremäe kõrgendikult

alla Kalatševa poole, jätkas liikumist endi- ses tempos. Seni oli läinud kõik üle ootuste libedasti ning viperusteta.

Kui piilkond jõudis Kalatševa küla lääne- poolse maja juurde, hüppasid piilurid välk- kiirelt reelt maha ja haarasid püssid. Üks piiluritest hakkas närviliselt mütsiga vehklema, mis lubab oletada, et meil on oodata ebameeldivusi.

Piiluritele järele jõudes peatati hobused. Mehed tõusid elevas ootuses regedelt, relvad käes. Maanteest veidi madalamal asuvat maja ja selle esist piiras püstaed. Maja akende alumised ruudud olid jäätanud. Läbi ülemiste klaaside aga paistis, kuidas ühes suures toas seisid ning jutlesid oma- vahel vene papahhades ja sinelites mehed. Neid võis olla üle kümne. Levisi sihtur pani kuulipilduja ruttu aiale ning lausus pool- sosinal:

„Ma tõmban läbi akna ühe surtsu!“

„Pea, ära tõmba veel“, ütles lipnik tasa. „Poisid, võtke välja käsigranaadid!“

Ruumisolijate vangistamise plaan koos- tati järgmiselt: 2—3 meie meest pidid tor- mama õuepoolsel küljel asuvast uksest majja ning hüüdma harjumuseks kujunenud lause: „Käed üles, andke alla!“ Kuulipildu- ja seati üles nii, et igat majast väljuvat meest olu- niks võimalik tulistada. Maanteel aia ääres seisid mehed granaatidega, juhuks kui vabatahtlikult alla ei anta ning vastu hakatakse, et siis läbi akende granaate ruu- mi visata. Kõigi nimetatud toimingute ning askelduste ajal jäi ruumis kõik rahulikuks. Seal polnud märgatud vähimatki varitsevast hädaohust ning ei aimugi sellest, et nad olid allandmiseks „sisse piiratud“.

Hetk piirajate poolel oli võrdlemisi põ- nev. Pakasele mõtelda polnud kellelgi enam aega. Mehi valdas veel ainult üks mõte: kas annavad alla vastuhakkamiseta. Määratud mehed jooksid tuppa torkevalmis püssidega ning nõudsid eestipärasest vene keeles otse- kohest allaandmist. Rumisolijad ehmusid ning nende imestusel polnud piire, mitte suutes mõista, kuidas neid nii ootamatult võidi vangistada. Samas selgus, et tegemist oli oma meestega. Ruumis asus Vastse- liina kaitseliidusalk, umbes 20 mehe ümber. Salga asumine siin oli meile päris ootamatu, sest oletasime mõisa mahajätmise korral kaitseliitlaste taandumist vallamajja. Vahe- juhtumist vesteldi sõbralikult ja naerdi koos „sissepiiramisest“, mis siiski oleks väga kur- valt võinud lõppeda. Olu- niks kaitseliitlastel valvepost väljas, poleks ette tulnud sellast arusaamatust. Nende teadmisel aga puna- sed pidanud asuma Misso mõisas ja selle ümbruses.

Vastseliina kaitseliidusalk teotse muidu üsna energiliselt. Nende tegevus kandis alguses sissisõja iseloomu. Mehed käsutati kokku vajadust mööda teatud kindlate ülesannete täitmiseks. Ja seda ulatuses, kui palju oli relvi meestele kätte anda. Kaitseliitlased, täitnud oma ülesande, andsid püüsid, milliseid sakslaste eest okupatsiooni ajal oli suudetud varjata või muul teel soetada, järgmistele üle ja asusid jälle oma kodudes igapäevaste tööde juurde. Hiljem aga juba loeti kõik mehed sunduslikult salka.

Kaitseliitlastelt saime teada, et punaste suuremad jõud asuvat Misso mõisas. Punased olevat toimetanud viimastel päevadel väga aktiivselt luuret. Veel tänagi olevat käinud nad kaks korda Vastseliina mõisa all. Põhja poole mõisa nende retked polevat veel ulatunud. Luureretkedel punased röövivat kohalikke elanikke. Koos söödavaga võetavat hobuseid ning igasugust muud varustist. Elanikud ootavat pikisilmi meie suuremate jõudude saabumist, kes lõpetaks punaste omavoli. Kaitseliidusalk ise asunud varem Vastseliina mõisas ja alles täna õhtul ettevaatuse pärast tulnud sealt ära Kalatševasse. Mõisas punaseid veel ei pidavat olema, vähemalt õhtu eel polevat olnud. Neile pidavat kokkuleppe kohaselt kohe sõna toodama, kui punased mõisa on tulnud.

Rühmaülem, olles tiivustatud oma meeste võimeist, võitlusinnust ja saadud soodsast andmeist, kirjutas 6. roodu ülemale ettekanne, milles muuseas märkis, et:

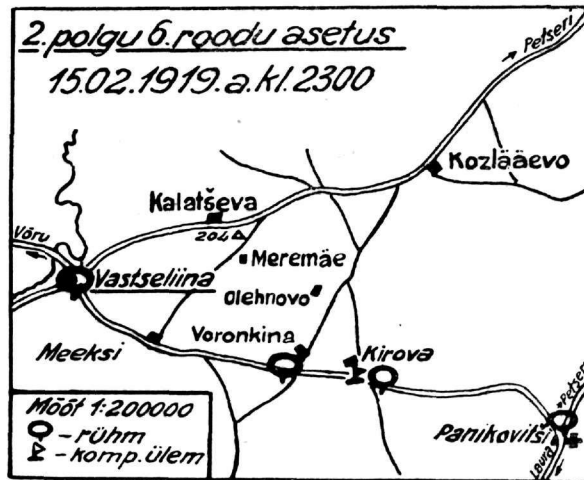
- Kalatševas asub 20-meheline kaitseliidusalk;
- rühm asub Vastseliina mõisa ja
- punaste survele taandume järkjärgult Kitse- (Kozläävevo) küla poole.

Ettekanne kirjutati Kalatševa ja selle viis ära käskjalg küüthobusel Kirova mõisa. Muidugi rühma asumine Vastseliina mõisa oli veel tol ajal täiesti problemaatiline ja seega ettekanne selle kohta enneaegne.

2.

Rühm siirdus edasi Vastseliina poole, ees tavaline piilkond. Umbes sammu 200–300 enne mõisa hooneid astuti regedelt maha, igaks juhuks, ettevaatuse mõttes. Liikudes nii jalgsi, jõutigi mõisa. Punaseid seal polnud. Meeskond paiknes teederisti läheduses oleva suure maja ühte õige avarasse tuppa. Postid pandi Misso suunas välja. Ülemused läksid kohe tutvuma ümbrusega, valima postidele soodsaid vaatluskohti ja rühmapositsiooni, milleks sai mõisa idast ja lõunast piirav kiviaed. Postid pidid vahetuma kärelda külma tõttu väga lühikese ajavahemiku jä-

rele. Hajutatud mõisahooned ja nende läheduses asuvad üksikud hoonetegrupid ei pakkunud ühele rühmale kaitset erilisi soodustusi. Rooduga seda mõisa kaitsta oluks hoopis mugavam.

Kui ülemused meeste juurde tagasi jõudsid, oli põhk juba tuppa toodud. Pingi ühel otsal toa nurgas surises omatehtud karbiidilamp, andes nõrka valgust ja levitades ruumi ääretult paha lehka. Vaatamata hilisõhtule ja väsimusele polnud veel ükski mees magama heitnud. Mehed kõssitasid põhkudel, relvad käes.

„Noh, mis see tähendab? Aeg on puhkama heita“, lausus lipnik.

„Keda, kurat, sa heidad või oled“, kõnles keegi sõduritest apaatselt. „Väga s... seisukord on meil siin: suur mõis, vähe mehi. Parem pole meil kedagi, oma rood on 5 või enam versta kaugel. Päris mõtlema paneb, kuidas siin teha või olla.“

„Noh, mis jutt see on,“ küsis lipnik. „Kas süda on mõnel mehel juba saapasäärde kukkunud? Meie oleme sõja kestel tõepoolest õige mitu korda olnud väga raskes ja räbaldas olukorras, aga mitte kunagi pole kartnud ja alati oleme ausalt omadega välja tulnud. Ega punased saa taevast meile kaela kukkuda, maad mööda peavad ikka tulema. Mina peaks öieti siis kõige rohkem kartma, sest minule juba enamlasted kindlasti elunatukest sisse ei jäta, kui meid vangi peaks võetama. Aga karta pole siin mitte midagi. Heitke aga rahulikult magama. Valvata, nagu alati, tuleb aga hoolsasti.“

Lipniku poolt poolpilkaval toonil üteldud rahustavad sõnad mõjusid hästi. Õige pea kobisid mehed täies riietuses ja relvastuses põhkudesse. Uni ja väsimus võtsid oma valdkonda kõik, isegi üksikud arglikumad,

Sõjaväeametnik

Samuel Zirnask 50-aastane.

21. augustil saab sõjaväeametnik Samuel Zirnask 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud Võrumaal Mäe vallas 21. 08. 1888. Lõpetas Räpina 2-klasilise ministeeriumikooli. Hiljem õppis Tartu õpetajaleseminaris ja Pärnu Eesli Kooliseltsi keskkooli õhtukursustel. Maailmasõja ajal omandas endise Vene sõjaväes teenides sõjaaegse sõjaväeametniku kutse. Eesti sõjaväkke astus aprillis 1920.

Sõjaväeametnikuks nimetati 24. 02. 1936. Evib endise Vene Georgi ordu 3. ja 4. järgu medaleid „Vahvuse eest“ ja Stanislaoose ordu medaleid „Hoolsuse eest“ rinnal ja kaelas kandmiseks.

Sõjaväeametnik Zirnask on oma alal tunnustatumaid töötajõude.

Soovime juubilarile tema 50. hällipäeva puhul palju õnne ja head edu kõigis ettevõtetes.

Sv-ametnik S. Zirnask.

ning ruumi täitis lakkamatu norskamine ja unejutt.

Pärast keskööd tormas tuppa härmas ja ähmane sõdur ning karjus täiest kõrist: „Punased, kuradid, tulevad!“ Neil sõnadel oli otse maagiline mõju. Käskluseta olid unised mehed püsti ja jooksid pakasest paukuvale ülele. Kiviaia juures seistes paistis selgesti, kuidas lõuna pool Petseri teed ja lossivaremeid olevasse orgu laskus kiirel sammul hõre meeste ahelik. Ahelik polnud kuigi pikk. Mõni mees tahtis juba lahinguootuse elevuses tuld avada, kuid see keelati ära. Aheliku lähenedes tunti kapral O. Paabo häälest, et siin on tegemist oma roodu meestega.

Rooduülem, saanud kätte rühmaülema poolt Kalatševast saadetud kirja ning ühte ja teist kuulda käskjalalt, oli otsustanud Vastseliina teedesõlme kaitset kõvendada ühe jao võrra. Saabunud kapralil oli kaasas järgmine kiri:

„Lipnik Jakobsonile.

Paabo läks 10 mehega Teile abiks. Teen Teile kohuseks edaspidi enne sisse minna ja pärast teatada, aga mitte nagu täna.

St.-kapten Nestra.

Mistarvis Kitsekülasse sõita? Kui tarvis, annan abi või vahetuse, aga peate teed kinni pidama.

Nestra.“

Nagu sellest nähtub, sai rooduülem vaolesti aru oma rühmaülemast, milleks mui-

dugi omajagu kaasa aitas kirja viinud käskjala „ettekanne“.

Järgmisel päeval puhkas meeskond väsimust võrdlemisi kaua. Alles keskpäeval tutvuti põhjalikult mõisa ümbrusega ja selle kaitsevõimalustega. Valiti välja kuulipildujate tulepositsioonid, määrati meeste asukohad ning puhastati need lumest jne., kusjuures arvestati kallaletungi võimalusi igast kaarest, välja arvatud seljatagune. Suuremaid kindlustustöid ette võtta polnud üldse võimalik, sest selleks puudusid pioneriabinõud. Meestel olid kaasas küll väikesed labidad, mis Lepasaare jaamas punastelt sõjasaagina saadud, kuid neidki ei jätkunud kõigile. Mõni ettevõtlikum mees tõi enda jaoks lumest puhastatud auku veel põhku, et sinna asudes oleks mugavam lamada. Eesmärgitu oli mõisa kindlustamise mõttes kõik.

Pärast sooja suppi, mida mõisas ise keedeti, tunti endid päris mugavalt.

Tol ajal oli sõdurkonnas peamiseks kõneaineks kaks palavat päevaküsimust. Nende üle vaieldi ja vesteldi igal vabal hetkel.

Esimene neist oli meie Maapäeva esimehe härra A. Birk'i avalik ja vastutustundetu kallaletung meie sõjaväele ja tema juhtkonnale tippudele. Liinisõdurid, kannatades külma ja nälga, tundsid oma nahal meie kehva olukorda väga hästi. Nad teadsid, et iga aktsioon, mis ette võetakse meie seljataguse tervendamiseks, aitab osaltki kergendada

nende rasket seisukorda rindel. Sõdurid olid haavatuina ja haigeina ravilais viibides näinud, et üldiselt rullus rinde ja tagala vahel meeolude ja eluviiside mõttes kuristik. Rinde muredest ning hädadest ei tahtnud tagala mass nagu aru saada. Liinisõdurid arvestasid väga taibukalt nähtusi, mida sõjalised kokkupõrked endaga paratamatult kaasa toovad. Nad olid kannatanud valusalt ise tagala sellaste lubamatute puuduste pärast. Ja lõppeks nüüd sõdurikond tundis nagu instinktiivselt, et vaenlase väljaviskamisega peagu kogu meie riigi piiridest oleks ta muutunud nagu tarbetuks ja ülearuseks ning et juba vägisi tahetakse unustada nende valud, piinad ja ühtlasi ka suured teened. Seepärast mõisteti sõdurikonna poolt teravalt hukka härra A. Birk'i ja tema mõtteosaliste sellane põhjendamata, kuid nähtavasti olukorra mittetundmisest tingitud väljaastumine.

Teiseks äärmiselt delikaatseks küsimuseks oli meie sõja lõpp. Selles asjas lõi sõdurikond suure innuga kaasa, mis päris loomulik, sest see asi oli neile kõigile väga südamelähedane. Visalt hakkasid levima sellased kuuldused, nagu tuleks sõjale lõpp, ja lõpupäevana mainiti koguni 15. veebruari. Põhjenduseks toodi ette, et vastane olevat meie territoriumilt juba välja aetud. Kust või kes sellaseid mõttetuid kuuldusi lansseeris, seda allikat ei teadnud meist keegi. Kui seda tegi vastane, siis oli see sõjaolukorras täiesti loomulik ja mõistetav. Kui seda levitati aga meie oma ringkondade poolt, siis vihjab see küll asjaolule, et põrmugi ei tuntud toleaesget üld- ja eriti meie sõjapoliitilist olukorda, või lihtsalt ei tahetud seda tunda. Võib olla taheti nende kuuldustega parolüseeerida meie sõdurite moraali, vankumatut võidutahet ja haaravat võitlusindu.

Ainult tänu sellele, et meie sõdurikond austas ja uskus oma juhtkonda, alt üles kuni kõrgeimani, jäi meie sõjavägi neile mõlemale eesnimetatud probleemile vaatamata vaimselt endiselt terveks ning lõhestamatuks kuni sõja lõpuni.

17. veebruari hommikul juba õige vara tuli rühma juurde Vastseliina mõisa üks aastatelt umbes 50-ne talumees ja tahtis kõnelda „natšalnikuga“. Mees ütles oma elukoha olevat kuskil lõuna pool Meeksit. Eile õhtul olevat tulnud punased tema juurde ja võtnud väevõimuga ära mõne pätsi leiba ning seasingi. Mehe protestide ja keelu pärast olevat teda löödud „nagaikaga“. Õlg valutavat lõogist veel praegugi. Ta palus meilt abi. Lubasime seda anda ja luure kohe välja saata. Mees, nähes, et luurele val-

mistub kõigest salgake mehi, lahkus „tõist teile“ soovides ilmselt segaste ja rahuldama ta tunnetega. Mehele üteldi veel uksest väljumisel, et ligematel päevadel peksame punased ära Laurasse. Vaevalt ta seda uskus.

Luure saadetigi kella 1000 paiku välja ülesandega selgitada, kus punased õieti asuvad. Luuresalk pidi läbistama Meeksi, et teada saada, kas ja millal punased seal on käinud. Seda põhjusel, kas poleks võimalik tähendatud otseteed kasutada sidepidamiseks oma rooduga. Seni kasutati liiklemiseks teed: Kalatševa, Olehnova ja Kirova mõis. Teed Vastseliina, Meeksi ja Voronkina ei usaldatud.

Luure oli üle kolme tunni ära ja mingit olulist meile ei toonud. Isegi kokkupõrget punastega luurel polevat olnud. Nii palju selgus siiski, et Meeksi kaudu liikuda on ohtlik. Punaste jõud asuvat Misso mõisas, Pärtli ja Konsa külades. Kuid see kõik oli meil ennegi teada.

Lipnik V. Jakobson koostas määruse, milles Vastseliina valla elanikele tehti kohuseks kõik relvad ja laskemoon otsekohe ära tuua Vastseliina mõisa. Ühtlasi hoiatati salakuulamise ja sideühenduste lõhkumise eest. Määruse mittetäitjaid ähvardati karmide karistustega, stiilis, nagu see okupatsiooni ajal kombeks oli kujunenud. Määrus saadeti Vastseliina vallavalitsusele kuulutamiseks ja viivitamatuks täitmiseks. Käskjalg tõi aga selle määruse tagasi ja sellel leidis Vastseliina kaitseliidusalgale ülema lipnik V. Kommer'i märkus, et tema ise lahendab selle küsimuse ning seepärast asjale käiku ei anna. Seega olid kaks „suurt võimu“ sattunud oma korraldustega vastuollu.

18. veebruaril enne keskpäeva tõi käskjalg mõisa rooduülemalt saadetud tunnussõna ja teate, et täna tuleb Vastseliina praegusest Lepasaare jaamast üks balti-saksa rood, kes võtab mõisa enda alla ja teederisti kaitse enda peale. Nii jäädigi sakslaste saabumist ootama ja mingit erilist ette ei võetud.

Alles videvikus ilmus mõisa õuele sakslasest leitnant 5—6 distsiplineeritud sõduriga, esitles end, nimetas tunnussõna ja ütles, et nende kompanile on kohuseks tehtud asuda mõisa ja kaitsta seda teedesõlme. Kõik uustulnukad olid saksa kiivrites ja tumehallides mundrites. Varustis sakslasil näis olevat kõigiti korralik ja hästi istuv. Meie omaga seda kõrvutada polnud mõteldagi. Kõnelused toimusid vene keeles, kuna sakslased omavahel rääkisid saksa keelt.

Pärast saadud informatsiooni olukorrast ja vastasest palus leitnant endale anda po-

sitsiooni skeemi ja tulekrokiid, mida aga ei olnud tehtud. Tutvunud mõisaga ja ümbuskonnaga, avaldas leitnant, et mõisa kaitsmine eriti kerge polegi. Lipnik aga arvas, et teatud ettevaatusabinõusid käsitledes, pidevat luuret toimetades ja hoolast valveteenistust korraldades on see siiski võimalik, eriti veel rooduga.

Sakslased panid oma postid endiste asemele. Sõdurid seirasid sakslasi muigega ja üleolekuga, nagu tavaliselt ikka rindemehed saabujaid. Sakslased omakorda meie suhtes polnud ka sugugi tagasihoidlikumad. Nad võisid tõesti mõelda, kuidas sellase

väljanägemisega ja varustisega mehed võivad punaseid üldse lüüa.

Kui rühm oli mõisast juba lahkunud, alles siis tuli saksa kompani mõisa sisse. Kuidas sakslased oma kaitsesüsteemi löid, seda meie ei näinud. Kui suur oli saksa kompani oma organisatsioonilt ja koosseisult, ka see jäi meile teadmatuks.

6. roodu IV rühm siirdus küüthobustel Meeksi kaudu Kirova mõisa, ilma et teel punaseid oleks kohanud. Seega oli rühma ja ühtlasi polgu ülesanne Vastseliina teedesõlme kaitsel esialgu lõppenud.

Värske liha konservimise võimalused

Dr. Vlaseviči meetodi järgi välioludes.

A. Kümmel.

Värske lihaga varustamine suvel kuuma-ga on olnud alati raske probleem, eriti kohtades, mis asuvad linnadest või suurematest asulatest kaugel, samuti ka liiklemisolude suhtes ebasoodsates paikades, nagu saartel, piiripunktides jne.

Olemasolevad rohkearvulised liha konservimise viisid, nagu soolamine, suitsutamine, külmutamine jne. pole suveoludes rahuldavad ja ka majandustehniliselt kõigile kättesaadavad. Juba lihtsamagi jääkeldri või külmutuskapi valmistamine nõuab asjatundja tööjõudu, rahalisi kulutusi ja edaspidi ikkagi kogenud talitust, kui seadeldis oma ülesandeid korralikult suudab täita. Et liha konservimise viis ennast nendes tingimustes õigustaks, peab ta rahuldama järgmisi nõudeid:

1. Liha konservimise protsess ise peab olema ülimalt lihtis; sama lihtis peab olema liha edaspidine säilitamine ja transport.

2. Konservimise protsess peab olema võrdlemisi kindel, tagades lihaprodukti säilitamist vähemalt teatava kindla ajavahemiku raamides.

3. Konservimine ei tohi langetada liha toite- ja maitsekvaliteeti.

Rohkearvuliste liha konservimise viiside hulgas on üks meetod, milline enamvähem näib sobivat ülaltoodud tingimustele.

Nimelt Vene-Jaapani sõja päevil, kui vene armee toitlusolud Kaug-Idas Mandžukuo suvepalavuses halvenesid, esitas dr. Vlasevič oma uue ja ülimalt lihtsa värske liha konservimise viisi.

Viimane seisnes üldjoontes selles, et liha lasti esiteks mõneks sekundiks keeva vette, selle järele 26% äädikalahusesse, mille järele riputati lihatükid õhu kätte kuivama. Keeva vee mõjul koaguleeruvad — tõmbuvad kokku liha välispindade valk-, s. o. lämmastikku sisaldavad ained. Tekib koorik. Viimasesse imbunud äädikhape takistab pisikutel lihamassi sisemusse tungida, seega väldib roiskumisprotsessi tekkimist. Järelikult baseerub see meetod omavahel kombineeritud füüsilis-keemilistele faktoritele. See konservimisviis andis vene väes Mandžuurias niivõrra häid tulemusi, et tolleaegne Kaug-Ida armee tervishoiuinspektor tegi temast ettekande sõja-meditsiini komiteele Peterburis. Komitee istungist võtsid osa tolleaegsed tuntumad keemia, füsioloogia ja epizootoloogia õppetoolide esindajad. Väga elavate vaielduste järele komitee võttis järgmise seisukoha: „Dr. Vlaseviči poolt esitatud liha konservimise viis leiab sõjatingimustes suurimat lugupidamist ja tähelepanu; on kohane eriti seal, kus on tarvis liha konservida vähemates tükkides üksikutele väerühmadele.“ Kahjuks pidi dr. Vlaseviči meetod minema sama teed, kuhu on läinud paljudki Tsaari-Venemaal tekkinud geniaalsed mõtted. 1904—05. a. sõja ja revolutsiooni krampides vaevleva tsaaririigil oli kaugelt põlevamaid küsimusi lahendada, kui on lihtis liha konservimise meetod väeosaades välioludes. Nii kadus dr. Vlaseviči poolt loodud leiutis päevakorralt. Maaülesõjas polnud temast kuulda, alles 1932—34. a. õn-

nestus Leningradi Sõjaväe-Meditsiini Akadeemia professoritel P. Kalmõkivil ja V. A. Uglovil juhulikult sattuda sellele unustatud leiutisele ja seda arhiivitolmust välja tuua ja katsedes selgitada, kui võrra dr. Vlasevič'i poolt esitatud vaatlused ja andmed on kokkukõlas reaalse töösiasjadega.

Prof. Kalmõkovi poolt korraldati 4 katsed selleks, kas on võimalik antud viisil roiskumist vältida; kui on, siis kuidas tuleb korraldada konservimisprotsessi tööd, kuidas korraldada konservitud liha edaspidist säilitamist ja transporti; millised füüsilise-keemilised protsessid ja muutused toimuvad liha massi sisemuses säilitamise aja vältel.

Nii võeti 5 härjalihatükki, kaaluga 400 g, asetati esialgu tulipalavalt keevasse vette, selle järele 25% äädikhappesse (ac. acet. glaciale). 3 tükki asetati keeva vette kui ka happesse 15 sekundiks, 2 viimast vette kui ka happesse 30 sekundiks. Seejärel võeti tükkid välja, kuivatati õhu käes 3 tundi ja asetati siis vaatluseks termostaati, s. o. soojuskappi. Neli tükki hoiti 22° C, kuna 1 tükk koguni 37° juures. Osa lihatükke mähiti puhtasse riidesse, kuna osa asetati kaanega alumiiniumkaussi. Vaatlust ja organoleptilist uurimist sooritati iga päev. Iga kuue päeva järele saadeti 1 tükk laboratooriumi proovimisele. Kui oli 20 päeva möödas, keedeti 1 tükk, et proovida konservi toite- ja maitseomadusi. Katsetamist jätkati kuni 30 päevani. Tulemused olid ülimalt positiivsed: lihatükid, mis 30 päeva seisid soojuskapis 22° C juures, ei avaldanud roiskumise tunnuseid.

Need tükkid, mis seisid 37° C juures, avaldasid esimesi roiskumise tunnuseid säilitamise 25. päeval. Prooviks asetati lihapindadele ka roiskumise mikroobe. Viimaste külv osutus 5-st juhust 4-1 steriilseks.

Katsetamistel selgus, et konservide säilitamise mõttes pole olulist tähtsust, kas lasta liha mõjutuda vees ja happes 15 sekundit või 30 sek.

Et aga tekiks võimalikult tugev valkainete kokkutõmbe kiht liha pinnale, mis transpordi juures väga tähtis — tuleb soovitada siiski 30-sekundilist keevas vees ja happes seismise aega.

Need tükkid, millised asetati suletud anumasse lahtiselt, evisid keedetud liha roosakas-hallika värvingu ja elastselt-pehme toime; need, mis mähiti linasesse riidesse — olid tumenenud ja kattunud tugeva kuiva koorikuga ja kaalu poolt kergemaks läinud. Seejuures selgus, et pole soovitatav lihatükke asetada enne kõva ja tugeva kooriku tekkimist kinnisesse nõusse, sest veel olemasole-

va niiskuse tõttu võib tekkida hallitus. Kuivamine keetku 2—3 päeva.

20. päeval ettevõetud keeduproov avastas: liha puljong evib kergelt suitsutamist meenutava maitse; konservi puljong on kergelt hapukam kui harilikust värskest lihast valmistatu, samuti on vähenenud ka värskel liha puljongile omased aromaatsed maitseomadused. Muidu oli liha tarvitamiseks täiesti kõlblik. Mingisuguseid maitsele ja haistmisele vastikuid omadusi ei esinenud. Et selgitada, kuidas on lood lihamassi sisemuses, sest roiskumist esilekutsuvad bakterid sigivad esijoonel liha välispinnal ja alles selle järele tungivad massi sisemusse, siis näitasid liha sisemusest võetud proovid, et see on täiesti steriilne, puhas.

Järgmised katsegrupid avastasid, et konservimist on võimalik sooritada ka vähemakraadilise happega, milline asjaolu juba majanduslikult on kergem kanda. Kuid teiselt poolt lüheneb vastavalt lahja happe kasutamisel ka konservi säilimise aeg.

Oma katsete tulemustena prof. Kalmõkov prof. Uglovi kaastegevusel seab üles järgmise töökava, millist tuleb jälgida täpsalt.

1. Konservimiseks tuleb võtta vaid täiesti terve ja värskel liha 2—3-kilotes tükkides ja asetada lihtsa metallist võrgu abil 30 sekundiks keeva vette. Loomulikult peab vesi katma kogu lihapinna.

2. On 30 sekundit möödunud, võetakse liha keevast veest välja, lastakse 5 sekundi jooksul vesi tema pinnalt maha joosta ja asetatakse nüüd äädikhappe lahusesse, mille kanguse protsent ehk kontsentratsioon oleb säilitada soovitatavast ajavahemikust.

Kui soovitakse liha konservida näiteks 7 päevaks, siis aitab 5% äädikhappet, pehmal juhul kõlbab isegi müügilolev 4% söögiäädikhape. Kui soovitakse 15-päevast säilitamist — siis võtta 15%, kui aga soovitakse, et konservitud produkt säiliks üle 30 päeva, siis tuleb võtta juba üle 25% äädikhappe lahust. Et kaitsekiht lihapinnal oleks võimalikult tugev, tuleb ka happes lasta seista liha 30 sekundit.

3. On liha juba 30 sek. seisnud äädikhappes — võetakse ta välja, lastakse hape maha joosta ja asetatakse puhta linaga kaetud puust redelile või ristloodis riputatud ja ka linase riidega kaetud traatvõrgule kuivama, kattes seejuures kerge, auramist mitte- tõkestava linase riidega. Nööri otsa rippuma panna pole soovitatav, sest pinnakaitsekoorik pole veel suutnud kõveneda, kuivada, ka nõõrid võivad haaramise kohtadel kohe seda vigastada.

Äärmisel korral võib asetada liha kuivama lihtsalt puhtale lauale, kusjuures paremaks kuivamiseks tuleb teda aeg-ajalt ümber pöörata ja võimaldada õhu juurdepääsu. Kooriku ilmumine oleneb ümbruskonnast, ajast ja õhurõhkusest. On koorik juba kord tekkinud, siis on võimalik liha ilma eriliste ettevaatusabinõudeta säilitada ja transportida.

Et oleks võimalik saavutada parimat kuivamise efekti, samuti ka sobivamat käsitlust, on soovitatav konservitavale lihatükile anda neljakandiline välisvorm — kuup.

Ülal näiteks toodud 2—3-kilone kvantum on esitatud vaid orienteerumiseks. Võib võtta ka vähemaid. Tuleb ikka pidada meeles, et kogu meetod on rajatud vaid kaitsekooriku tekkimisele, seega pole konservi poolitamine soovitatav.

Lahtilõike kohalt on liha sarnane värsele lihale ja sealt hakkab peale edaspidine roiskumisprotsess.

Nagu kõik konservitud lihaproduktid, kannatavad ka selle meetodi alusel konservitud produktid selle üldise pahe all, et nad seistes vee äraauramise tõttu kaotavad suure osa oma esialgsest kaalust. Vee kaoga käivad loomulikult kaasas ka toite- ja maitsevaliteedi langus.

Vee äraauramist on raske vältida, küll aga võime seda aeglustada.

Nagu katsed näitavad, kaotab konservi-

tud liha kuu jooksul kuni 43% oma esialgsest kaalust. Üheks vee äravoolu tõkestavaks vahendiks on konservi pinna katmine vedela parafiinikihiga. Loomulikult tuleb eemaldada see enne kasutamist sellel teel, et liha asetame korduvalt 80° C palavas vette.

Teine abinõu, kuigi veidi vähema efektiiviga, on produkti asetamine pärgamentpaberist pakendisse. Konservitud lihaprodukti kuivamise tempo kindlakstegemiseks ja eespoolnimetatud kaitsevahendite tõhususe selgitamiseks korraldasid prof. Kalmõkov ja prof. Uglov järgmise katse: Võeti kolm 500-g eespoolkirjeldatud meetodi abil konservitud lihaproovi. Üks proovidest, kui see oli konservimise protsessi järele öö-päeva jooksul tahenenud ja kuivanud, kaeti sula-parafiini kihiga; teine tükk pakiti samadel tingimistel pärgamentpaberisse, kuna kolmas proov jäeti kuivamisprotsessi aja määramise kontrolliks vaba õhu kätte kuivama.

Selgus, et a) vaba õhu käes lebav proov kaotas öö-päeva kohta keskmiselt 12,5 g ehk 2,5% oma esialgsest kaalust, b) pärgamentpaberi pakendis olev proov kaotas keskmiselt 5,6 g ehk 1,2% kaalust, kuna c) parafiinieritud proovi kaotus oli keskmiselt 3,5—4,0 g, või 0,7—0,8% kaalust.

Allikad: 1. Wojenno-sanitarnoje djelo. 1934.
2. Paffadin. Utšebnik fiziologičeskoj himii.

Bibliograafia.

20-mm Solo tt-püssi tähtsus jalaväerelvana.

„Wehrtechnische Monatshefte“ k. a. maikuu numbris avaldati järgmisi huvitavaid mõtteid ja andmeid tt-püssi vajaduse ja tähtsuse kohta.

Kõigi Euroopa riikide sõjavägede alatiselt kasvav lahingumasinatega varustamine tõstab ühtlasi ka tangitõrjerelvade arvu ja võimsust. Kuna lahingumasinade kiirus ja soomuskaitse on saavutanud juba oma mõistetava piiri, siis moodsa taktika järgi soomusjõudusid kasutatakse tihedas koostöös kõigi väeliikidega, eriti aga suurtükiväega ja lennuväega. Lahingumasinade rünnak teostub tulevikus tõenäoselt ootamatult, hommiku- või õhtuhämaruse ajal, loomuliku või kunstliku uduga, kusjuures suurtükivägi eraldab rünnatava vastase

kaitsepositsiooni esiosad oma võimsa tulelöögiga või suitsukattega kaitseüsteemi muudest osadest. Kaitsja arvukad tt-kahurid, veel suuremal määral aga suurtükivägi, võetakse tulelöökidega alla ning takistatakse neil abistada jalaväge. Seega jalavägi peab kaitsma end sageli vaid oma püssidega ja kuulipildujatega, eriti kinnisel maastikul. Kuid püsside ja isegi üliraskete kuulipildujate tulega ei saa lähenevaid lahingumasinaid rivist välja lüüa ega seisma panna. Sellaseid tõsiseid olukordi võib esineda tulevikusõjas sageli isegi siis, kui tt-kahurite arv on küllalt suur.

Toodust selgub, et jalaväeühikud peavad evima relvi, mis võimaldavad neil teha

kahjutuks vähemalt osa vastase lahingumasinaid. See relv peab olema alaliselt ühiku juures. Teda peab teenima ainult 1 mees. Ta peab olema väike, nii et kuni tegevusse asetamiseni teda on hõlpus varjata.

Neil põhjustel Inglise sõjaväe juhatus on otsustanud varustada iga jalaväerühma tt-püssiga. Seega tulevikus inglise jalaväediviisis on 36 tt-kahurit ja 144 tt-püssi.

Tuginedes maailmasõjas tt-püsside alal omandatud kogemustele Solothurni relvavabrik juba aastate eest on valmistanud 20-mm S 18 tt-püssi, mis vastab praegusaja tangitõrje nõuetele ja mida peale selle võib kasutada edukalt ka mitmesuguste hästi varjatud jalaväemärkide vastu. Ta evib soomusmürsku, poolsoomusmürsku, soomuslõhkegranaati ja ülitundliku lööksüütajaga varustatud granaati, kusjuures nad on kas valgusjäljega või ilma selleta.

Uskudes oma eeskujuliku relva tõhususse ja asudes varjatud laskekohal lamasendis, tt-püssi laskur võib lasta tulla lähenevaid lahingumasinaid võimalikult lähedale ja siis neid hävitada 1 või 2 hästisihitud lasuga. Tt-püssi soomusmürsk läbib 500 m kauguselt kergetangi soomuse ja suure lasketäpsuse tõttu võimaldab rasketangi lülükosa vigastada niivõrra, et see jääb seisma ning muutub ohvriks rasketele kaitserelvadele.

Solo tt-püss on nähtud ette hästi sihitud üksiklaskude laskmiseks, kuna kestevtuld pole võimalik anda suure suudmeenergia ja laskuri õlale toetamise tõttu. Tal on väga hea lasketäpsus, nii et vilunud laskur saavutab 500 m kaugusel kindlalt tabamuspilte, mille suurus on 50×50 cm. Ka läbilöögivõime on tal harukordselt suur. 500 m kaugusel ta soomusmürsk läbib 25-mm paksuse soomusplaadi, mille tugevus on 160 kg/mm². Relva võrdlemisi väike kaal võimaldab hõlpsat käsitsemist ühe mehe poolt, kiiret märgi- ja positsioonivahetamist ning liikuvate märkide ja trelvade hõlpsat jälgimist. Solo tt-püss on tõhus relv ka mitmesuguste muude jalaväele ohtlik märkide, nagu soomuskilbiga kaitstud vaatlejate, täpsusküttide, kuulipildujapesade, tt-kahurite, müürides ja majaseinades asuvate laskeavade jne. vastu. Ühe sõnaga üteldult tt-püssi võib edukalt kasutada kõigi märkide vastu, mida pole võimalik hävitada jalaväe harilike relvadega. Kulutatud laskemoona suhet arvestades sihitud üksiklaskude tule mõju on tunduvalt suurem kui kehvustule mõju.

Lõppeks veel mõningaid arvulisi andmeid Solo tt-püssi kohta:

— kaliiber	20 mm
— raua pikkus 45 kal. ehk 90 cm	
— algkiirus	720—755 m/sek.
— suudme energia	4000 m/kg
— relva kaal	42 kg
— relva üldine pikkus	176 cm
— mürsu kaal	140 g
— viskelaengu kaal	27—30 g
— padruni kaal	275 g
— 5-lasulise magasinikaal	
tühjalt	1,32 kg
— 5-lasulise magasinikaal	
laetult	2,8 kg
— 10-lasulise magasinikaal	
tühjalt	1,49 kg
— 10-lasulise magasinikaal	
laetult	4,4 kg.
	— m.

POOLA.

„Polska Zbrojna“, mai-juuni 1938. a.

1. Ohukaitse Hispaania sõja kogemustel. Major dipl. V. Chojnacki. — Kuigi Hispaanias ei ole kasutatud seni lennuväge massiliselt (kõigest kuni 10% sellest, mida on mõeldud välja panna mõnes euroopaliku mõõtega tulevikuõjas), olevat ikkagi võimalik ka siit ammutada järgmisi õpiseid lennuväe kasutamise kohta kaasaja lahingus: 1. suure lennukiirusega hävitajad on kardetavateks vastasteks pommitamislennukeile, millised on võrreldavalt vähema kiirusega, evivad väiksemat tulejõudu ja lõppeks on seotud teatava kindla lennu-suunaga; 2. pommitajate manööverimising lahinguvõimet saaks tõsta nende mõõdete vähendamise, relvastise kõvendamisega ja nende konvoeerimisega lahingulennu ajal oma hävitajate poolt; 3. hävitajad on mänginud tähtsat osa suuremate tangiüksuste rünnakute tagasilöömisel, eriti kui need ei olnud toetatud oma lennuväe poolt; 4. mitmeistmeline lahingulennuk ei osutunud küllalt tõhusaks ja sellasena ta peab andma teed väiksemale mitmesuguste spetsiaalsete ning täpsalt piiritletud ülesannete täitmiseks ehitatud lennukeile; 5. kuni 80% hävitatud lennukeist lasti maha õksuurtükkest, eriti just nendest, mis liikusid roomiikul, kusjuures kuni 4000 m kõrgusel liikuva lennuki tabamiseks läks vaja keskmiselt 15 mürsku; 6. lennuväe ja õkrelvade lahinguvõime oleneb eeskätt nende tegevust juhtivate meeskondade ettevalmistamisest, tublim lendur halvemal lennukil või

vat julgesti võistelda tehniliselt parema kuid halvemini juhitud lennukiga; 7. maa-pealsed õk-vahendid on suutelised kaitsma ainult piiratud maa-ala ja punkte; 8. linnade pommitamine õhust tekitab küll suurt materjalset kahju vastasele, kuid ei anna otsustavaid tagajärgi, kui elanikkonnal on kasutada varjendeid, millised tuleks ehitada — nagu näitavad kogemused — kauge- maal majadest ja varustada vähemalt 2 väljapääsuga; 9. õhust visatud 50—130-kg pommidega võib purustada ka suurimaid ja stabiilselt ehitatud maju, kuid mitte nende alla ehitatud keldreid; 10. rahvuslaste poolt kasutatud 1-kg tulepommid üldiselt ei andnud loodetavaid tagajärgi, kuigi nende abil siiski suudeti tekitada Madridis üheaegselt kuni 100 tulikahju, milliste tõrjeks muuseas kogu linna peale oli 35 meeskonda.

Neid õpiseid loetledes autor isiklikult ei usu siiski, et mitmeistmeliste lahingulennukite aeg oleks juba läbi: kui täna hävitaja on pommitajast suure ülekaalus, siis homme näiteks võidakse leida teid, kuidas suurendada viimase lennukiirust ja kõvendada tema relvastist oma võistleja tasemeni, millisel juhul hävitaja ei saaks olla pommitajale mitte ohtlikum kui näiteks torpeedo soomuslaevale. Kaasaja õk-vahendid olevat tegelikult veelgi tõhusamad kui seda näitab Hispaania sõda, kus need on leidnud kasutamist vaid piiratud arvul ja ulatuses. Lõppeks autor arvab, et ka õhuvõitlustes lennuväe kaotused on olnud kaunis suured, igatahes tublisti suuremad kui seda ehk võidakse arvata esimese mulje järgi.

2. Inglise jalaväepataljoni uus organisatsioon. — S. a. jaanuarikuus demonstree- riti Aldershot'i õppelaagris South Straf- fordshire'i rügemendi 1. pataljoni uues koosseisus. Pataljon on moodustatud ühest staabi- ja kolmest laskurikompanist. Staabikompanis on jal-mortiiiride rühm (4 relva kal. 76 mm), üks õk-rühm (4 jagu à 1 kk ja 1 tt-püss) ja majandusrühm. Kompani on täielikult motoriseeritud, kus- juures on: mort-rh — 5 raskeveoautot, õk-rh — 4 r-veoautot, majand-rh — 1 ker- gesõiduauto (patüli jaoks), 10 r-veoautot ja 13 mootoritast. Laskurkompanis on üks juhtimisejagu ja 4 rühma, millistest igapähe 3 jagu à 6 meest, ja 1 r-veoauto — tagavararelvade ja laskemoona jaoks. Selles autos veetakse: 1 tt-püss (kaal 10 kg), 2 kk süsteem „Bren“ ühes laskemoo- naga ja 2 alusega õhumärkide tulistami- seks, 1 granaadipilduja vastava laskemoo-

naga, optilise signaliseerimise abinõud ja osa laskurite varustisest. Laskurite poolt seljas kantav varustis on vähendatud miini- mumini ja kaalub ühes relvaga 3,8 — 15,8 kg. Püssi täak on lühendatud 40 cm-lt 20 cm-ni. Vee kogude ületamiseks patal- jonil on kasutada kummist lootsikud, mil- listest igaüks tõstab üles 2 meest.

3. Itaalia suurte soomusüksuste kasuta- mise põhimõtteid. — Ametlikel andmetel suured soomusüksused on määratud eeskätt vastase kindlustatud positsioonide läbi- murdmiseks rindelöögiga. Erijuhtudel voi- dakse kasutada neid veel teotsemiseks vaenlase tiibade vastu, koos muudest väe- liikidest üksustega või kõvendatult teiste võistlusvahenditega. Esimese ülesande täit- misel suured soomusüksused ei piirdu ai- nult vastupanupositsiooni eelserva valluta- misega, vaid nad arendavad läbimurret kuni vastase tagavarapositsioonideni s. a., kus- juures neid toetavad kõigepealt esijärgus teotsevad osad, siis lennuvägi ja lõppeks suured väeüksused, millised peavad evima liiklemisvõimet, mis võimaldaks neil soo- musosadele järele jõuda. Läbimurde sü- gavus seega normaalselt oleks 10—15 km, kuid ta võib olla veelgi sügavam, olenevalt läbimurret teostavate soomusüksuste ja neid toetavate suurte väeüksuste tegevusvõi- mest. Läbimurre teostub 3 faasis: a) läbi- murde sooritamine; b) maastiku puhasta- mine vastase positsiooni sisemuses ja veel vallutamata vastupanupesade likvideerimi- ne; c) vallutatud maa-ala okupeerimine.

Neist esimene teostatakse läbimurde- tankide poolt — 3 ešelonis, millised kõik as- tuvad tegevusse üheaegselt ja evivad üles- andeks: esimene — läbimurdmine peami- sest vastupanujoonest; teine — vaenlase kaitse likvideerimine kogu vastupanupositi- siooni sügavuses; kolmas — vastase suur- tükiväe positsioonide, komandopunktide ja varude ründamine.

Maastiku puhastamiseks rünnatavate positsioonide sisemuses kasutatakse kerge- maid tanke, millised teotsevad samuti eše- lonidena, kusjuures esimene neist liigub lä- bimurdetankide järel ja teised puhasta- vad positsiooni ja likvideerivad veel valla- tamata vastupanupesid. Selles tegevusfaa- sis suured soomusüksused harilikult vaja- vad toetust suurtükiväeosadelt, milliseid tu- leks transportida soomustatud traktorite abil ja mis orgaaniliselt peaksid kuuluma nende (suurte soomusüksuste) koosseisu.

Vallutatud maa- alade okupeerimine teostatakse esimeses järjekorras motorisee- ritud jalaväeosade poolt (maastikuautod),

missuguseid pärastpoole asendavad suured väeüksused, kelle ülesandeks on ära kasutada ning arendada soomusosade poolt saavutatud edu.

Tanke saatvad osad tavaliselt ei ründa vaenlase vastupanujoont enne, kui tangid ei ole seda läbistanud ja asunud järgmise joone vallutamisele. Kogu läbimurdeoperatsiooni läbiviimisel pööratakse erilist tähelepanu ootamatuse saavutamisele, eriti mis puutub tankide tegevusse saatmisse ajas ja ruumis. Patareid, mis on määratud toetama läbimurret sooritavaid osi, asetatakse võimalikult lähedale kallaletungi lähetealusest. Vastavalt kõigele sellele, mis on toodud eespool, suurte soomusüksuste organisatsiooni aluseks on võetud järgmised põhimõtted: a) tugevasti kindlustatud positsiooni läbimurdeks on vajalik 2 pat läbimurde- ja 2 pat kergeid tanke 1500 m rinde peale; b) kuna suur soomusüksus oma tegevuses alati võib arvestada väekoondiste suurtükiväe toetust, siis ei vaja ta oma koosseisu kuuluvana rohkem kui: 1 motoriseeritud s-divisjoni — kergete tankide otseks toetuseks läbimurde teostamisel ja 2 divisjoni tt-suurtükiväge kal. 20—27 — võitluseks vastase soomusmasinatega; c) suure soomusüksuse koosseisu peab kuuluma 1 kahest pat koosnev motoriseeritud jal-rügement, kelle ülesandeks oleks tankide vallutatud maa-alade okupeerimine ja tarbekorral ka nende taandumise katmine, ja vähemalt üks motoriseeritud klp-komp; d) suur soomusüksus ei saa läbi ka ilma side- ja pionerosadeta, millistest viimane oleks kohandatud ka tt-miinide panemiseks ja nende hävitamiseks. Nendel alustel koostatud suur soomusüksus oleks võimeline küll läbimurde ülesanneteks, kuid mitte teotsemiseks vaenlase tiibadel, mis nõuab liikuvust ja manöövri võimet. Selleks ülesandeks tulevat teda kõvendada: täiendavate jal-osadega — vastase kallaletungide tagasilöömiseks ükskõik missugusest suunast, ühe motoriseeritud klp- ja ühe 47-mm tt-srt-pataljoniga — üksuse julgestamiseks liikumisel ja tema tiivakaitseks, ja täiendavate suurtükiväeosadega. Peale selle ta peaks olema veel varustatud küllaldaselt määralt õk-relvadega — nende osade kaitseks, mis ei ole soomustatud. Nagu näha ülaltoodust, itaallaste vaated suurte soomusüksuste organisatsioonile mõnevõrra erinevad seni sõjakirjanduses selle küsimuse alal väljendatud tõekspidamistest, millest järgi nendelt üksustelt nõutakse kõigepealt suurt manövreerimisvõimet, mis aga on võimalik siis, kui suur soomusüksus

koosneb peamiselt kergetest ning liikuvatest s-masinatest. Milline on aga itaallaste soomusüksuste koosseis tegelikult ja üksikasjalikumalt, selle kohta autor ei too andmeid.

4. Prantsuse soomusosad. — 10 tangirügementi, millised seni moodustasid 5 ülemjuhatuses varusse kuuluvat tangibrigaadi ja olid varustatud vananenud tüüpi soomusmasinatega, on praegu ümberorganiseerimisel. Neist 3 brig on varustatud moodsa materjalosaga ja juurde antud jal- ja mot-diviisidele à 1 rüg. Peale selle 1936. a-st eksisteeruv 1. Üks. raskete läbimurdetankide pataljon on reformeeritud rügementiks, milline on juurde antud ühele mot-diviisidest. Praegusel ajal prantslased kasutavat järgmist materjalosa: kerge luuretank „F T“, kaal 7 tonni, soomus 15—22 mm, relvastiseks — üks 37-mm srt (225 mürsku) ja üks rk (4800 padrunita). Keskmine rünnakutank „D“, kaal 13—15 tonni, soomus 10—30 mm, relvast. — üks 47-mm srt (100 mürsku), liikumiskiirus 10—18 km tunnis. „F T“ ja „D“ tangid on tüüpilisemateks s-masinateks: esimene — tangirügementides, teine — tangirügementides ja kergetes meh-diviisides. Raske läbimurdetank: kaal 32 tonni, relvast. — kaks 75-mm srt ja 4 rk. Üliraske läbimurdetank „2 C“, kaal 68 tonni, soomus 22—45 mm, relvast. — üks 75-mm srt ja 4 rk, liikumiskiirus 12 km tunnis. See s-masin on tüüpilisemaks rasketangirügementis. Kerge soomusauto „A M D“, kaal 6 tonni, soomus 8 mm, relvast. — üks 37-mm srt ja üks kk, liikumiskiirus 45 km tunnis. Luure s-masin (roomikul) „A M R“, kaal 6 tonni, soomus 14 mm, relvast. — 1 rk, liikumiskiirus 30—37 km tunnis. Poolroomikuline s-auto „A M S“, kaal 6 tonni, soomus 5—11,5 mm, relvast. — üks 37-mm srt ja üks rk, liikumiskiirus 30—45 km tunnis. Need kõik, s. o. „A M D“, „A M R“ ja „A M S“ on tüüpilisemateks s-masinateks jala- ja ratsaväediviiside luureüksustes. Jala- ja motoriseeritud diviiside soomusosad on täielikult motoriseeritud ja varustatud eespoolkirjeldatud s-masinatega. Ratsavägi, olles kõvendatud s-osadega ja lennäväega, olevat veel küllaltki teovõimeline ka tänapäeva sõjas. Moodis ratsaväediviis evib — peale kahe ratsaväe-brig — ühe s-brigaadi, mille koosseisus: üks soomusrüg ja üks motoriseeritud draguni-rüg. Sellases ratsadiv on kokku: 200 rk, 375 kk, 22 srt kal. 75 mm ja 1 srtv-rüg — roomiktraktoreil. Ka prantsuse suurtükivägi on motoriseeritud: jal-div suurtükivägi — 30%, rat-

sadiv 40% ja ülemjuhataja — 100%. Voo-rides annab hobune ikka rohkem ja rohkem ruumi mootorile. Esijärgus võitlevate diviiside varustamiseks kasutatakse tankette „M E“, millised ühtlasi on kohaldatud tsrt veoks lahinguväljal. Motoriseerimise tulemusena prantsuse jal-div evib praegu 200 mitmesugust tüüpi mootorsõidukit. Kõigest eestoodust võivat järeldada, et prantsuse motoriseeritud ja kerged mehdiviisid ei evi veel küllaldasel määral vahendeid kindlustatud positsioonide läbimurdmiseks, seevastu aga need väekoondised on hästi manöövrivõimelised ning võivad kiiresti koondada tuld ja elavjõudu vastase poolt ähvardatud punktidesse ja edukalt sooritada vastukallaletunge, kus see tarvis peaks olema.

5. Relvastatud jõud Balti merel. Komdr. dipl. M. Majeviski. — Autori arvates Balti meri praegu ei mängi rahvusvahelistes suhetes eriti tähtsat osa. Põhjused: a) Balti merel ei asu tööstus- või kaubanduskeskusi, mis evivad ülemaailmset tähtsust; b) teda ümbritsevad maad on vaesed loodusvarade poolest; c) siit ei läbi rahvusvahelise tähtsusega kommunikatsiooniteid; d) atmosfäärilised tingimused takistavad talvel mõneks ajaks liikumist selle mere kirdepoolses osas. Vaatamata sellele areneb siiski relvastumine ka siin. Sakslaste ja venelaste kaotus maailmasõjas murdis ka Balti merel nende võimu. Rootsi ja Taani laevastikud jäid küll sõjast puutumata, kuid nad olid tunduvalt nõrgemad isegi Versailles' rahulepinguga kõvasti kokkutõmmatud Saksa laevastikust. Pealegi edenes esimestel aastatel pärast maailmasõda Skandinaavia riikides patsifistlik propaganda, mille üheks eesmärgiks oli desarmeerimine. Sellastes oludes, ja võib-olla ka tingitult Balti merd ümbritsevate riikide üldisest jõuetusest merel, levis 1919—1921. a. fantastilisi kuulujutte, et Inglismaa olevat otsustanud kasutada soodsat olukorda ja tõmmata Balti meri oma hupiirkonda, paigutades siia osa oma merejõududest, millised oleksid baseerunud Eestilt ühel või teisel näol selleks kasutamisele võetud saarestikule. Uued Balti riigid olid tollal parajasti organiseerimise ajajärgus ja liialt nõrgad, et ses küsimuses oma mõju kuidagi maksuma panna. Nüüd aga on elu vähehaaval stabiliseerumas ja ühes sellega ka relvastumine Balti merel võtmas selgemat ilmet. Eriti tegevad selles mõttes praegu näivad olevat sakslased. Maailmasõja ajal, valitsedes Baltimaad, osutus neil võimalikuks vedada sisse Root-

si kaudu ligi 20 miljoni tonni rauamulda relvatööstuseks, suur hulk metsa tselluloosiks ja muid esimesejärgu tarbeaineid. Sellaseid võimalusi tahaksid evida nad võimalikult ka tulevikus, mispärast nad hoogsalt suurendavad oma merejõude, millised juba praegu ei jää palju maha prantsuse ja itaalia omadest ja tunduvalt ületavad kõikide teiste Baltimereriikide merejõud kokkuvõetult. Lähemas tulevikus sakslased saavad evima neli lahingulaeva (neist kaks 35 000 tonni ja ülejäänud — 26 000 tonni), 3 „Deutschland'i“ tüübilist soomusristlejat, 11 muud laeva, 2 lennukite emalaeva, ligi 60 moodsat miinilaeva, ümmarguselt 50 allveelaeva, suure hulga õppe- ja abilaevu, tugeva lennuväe jne. N.-Vene püüab Saksamaast mitte maha jääda, kuid tema pingutused merejõudude suurendamiseks Balti merel ei ole seni andnud nii suuri tagajärgi, pealegi on venelaste geostrateegiline seisund tublisti halvem kui sakslastel. Rootsisis on praegu käimas vaidlused teemale, millega kaitsta tõhusamalt riigi suveräänsust: kas relvadega või rahuaste propageerimisega; viimase pooldajad näikse praegu olevat veel ülekaalus, kuigi peab ootama, et lõppeks ikkagi teised voolud pääsevad võidule. Soome, Läti ja Eesti on suurte materjalsete pingutustega soetanud endile sõjalaevu, kuid isegi kokkuvõetult need evivad koguni väikse tähtsuse võrreldes Saksa ja ka Vene laevastikega. Taani pühendab hoopis vähe tähelepanu oma laevastiku arendamisele, kuna hiljuti riigikaitseks assigneeritud 50 miljonist kroonist ei ole midagi ette nähtud mõne sõjalaeva ehitamiseks või suurtüke ostmiseks. Mis puutub Poolasse, siis tegevat ta seda, mida nõuab temalt riigi julgeolek; ta ei ihkavat ülevõimu, kuid tahtvat olla valvel oma eluliste huvide eest. Seega siis ka Balti merel on relvastumine käimas täie hooga ja jõudude vahekorrad sisuliselt kujunemas, nagu see oli enne maailmasõda.

6. Kooliõpetajad ja riigikaitse. — Kooliõpetaja tähtsus riigikaitse korraldamisel on väga suur. Õieti tema ongi see, kes poisse kasvatades ausateks inimesteks ja kõigiti korralikeks kodanikeks võib ühtlasi neis arendada, kui ta seda tahab, kõiki voorusi, milliseid on vaja sõdurina riigikaitse teostamisel, ja kes õpetades tema hooleks usaldatuile seda tarkust, mida vajatakse igapäevases elus, saab anda rööbiti sellega neile ka esialgseid sõjalisi teadmisi ja oskusi. Nii näiteks füüsikat õpetades saab õpetaja põhjalikumalt käsitleda lennutehnikat, keemia juures sõjagaaside küsi-

must, ajalootundides relvastatud jõudude organisatsiooni küsimust, sõja ja lahinguga seoses olevaid mõisteid ja geograafia ajal maastiku tundmist sõjalise tarviduse seisukohalt. Sel viisil oleks võimalik juba koolis panna kindel alus noorte meeskodanike riigikaitselisele ettevalmistamisele, mis tunduvalt kergendaks sõjalist kasvatust- ja õppetööd pärastpoole sõjaväes.

Kk.

LÄTI.

„Militarais Apskats“ nr. 1, 2, 3 ja 4 — 1938.

1. Õhudessantid ja nende vastu võitlemine. Kapten Bebris. — Autor, arutlenud üksikasjalikult õhudessantide ajalugu, ülesandeid, taktikat, abinõusid, varustamist ja võitlust õhudessantidega, jõuab kokkuvõttes järgmistele otsustele:

Õhudessantide kasutamise reaalsuses ei valitse veel täit selgust. Võttes arvesse seda, et õhudessantide probleem on võrdlemisi uus, siis nähtub, et sel alal on korda saadetud võrdlemisi palju, ehkki peamine töö seisab alles veel ees. Seda probleemi on võimeline täielikult lahendada vaid mõni järgnev sõda suurriikide vahel. Kaasagedsed järeldused sel alal pole leidnud katsetamist lahinguväljal ning on seetõttu kahtlased. Kuid teisest küljest ei saa ka täielikult eitada õhudessantide teostamise võimalusi sõjaoludes. Õhudessantide elluviimise idee on reaalne, kuid ainult siis, kui seda teostatakse võrdlemisi väikeste jõududega — ca pataljonisuuruste osadega. Rügemenisuuruse osaga õhudessandi teostamine on juba kahtlane, kuna diviisiga ja suuremate üksustega täielikult ebarealne.

Õhudessant võib õnnestuda vaid siis, kui vastase territoorium on vähe asustatud, maastik lame ja lage ning vastase vägede operatiivne liikuvus on väike. Ajaliselt on õhudessantid teostatavad vaid päeval — eriti heade meteoroloogiliste tingimuste juures.

Õhudessandi õhku tõstmiseks ja varustamiseks on vajalik suur arv tugeva tõstevõimega lennukeid. Isegi piiratud suurusega õhudessantide elluviimiseks vajalike lennukite arv pole väike, mistõttu õhudessantid on jõukohased vaid suurriikidele.

Et dessandi maandumise ajal lennukitel tuleb vähendada lennukiirust ja kõrgust, siis tuleb oletada, et õhukaitse olemasolul dessandi kaotused on sel perioodil

väga suured, eriti veel seetõttu, et väljakutel, kus on võimalik dessantide teostamine, on soodustatud ka õk-suurtükiväe tegevus. Dessandi edu on suurelt osalt sõltuv vastase relvastise tugevusest. Seega kõige suuremad väljavaated eduks on õhudessantidel võitluses halvasti relvastatud vastasega.

Dessandi tagasitulek on harva võimalik. Alati tuleb arvestada terve dessandi hukkumist. Seepärast õhudessantide kasutatakse tulevikus tõenäoselt õige harva — eriliselt tähtsate ülesannete täitmisel.

Dessantidele võib anda nii lahingu- kui ka purustusülesandeid, kusjuures kõige kohasemad on taktikalised ülesanded, resp. teotsemine vastase lähemas tagalas.

Omadustelt on dessantüksused enam kohased defensiivse iseloomuga tegevuseks, mispärast neile on kasulik teha ülesandeks teatud punkti vallutamist ja enda käes hoidmist. Dessantide teotsemisvõimalused aktiivselt — operatiivses mõodus — vastase tiival ja tagalas pole võimatud, kuid väga problemaatilised ja seda eriti siis, kui vastase kaitsetahe pole veel murtud. Sellased dessandid võivad kujuneda otsustavateks aga siis, kui operatsioonis on tekkinud murrang dessanti teostava poole kasuks, s. o. peamiselt jälitamisel.

Mis puutub õhudessantide-vastasesse võitlusesse, siis siin esmajärjekorras tuleb arvestada seda, et õhudessandi edu tugineb peamiselt ootamatusele. Seepärast õhudessantide-vastase võitluse eismeseks ülesandeks on vältida seda ootamatust. Hästi organiseeritud pidev luure peab muretsema aegsasti teateid vastase lennuväe tegevusest ja maandumiskohtadest sõjateatril. Kui on tehtud kindlaks õhudessandi ettevalmistustööd, siis parim kaitserelv on lennuvägi, kes peab teostama õhukallaletunge vastase aerodroomidele koondunud õhudessantüksustele.

Oma territooriumil asuvatel soodsatel õhudessandi maandumiskohtadel tuleb organiseerida lakkamatut õhuvaatlust ning tähtsamatele neist tuleb üles seada õhukaitserelvi. Võttes arvesse, et langevarjulaskurid, kes tavaliselt maanduvad esimesena, püüavad esmajärjekorras vallutada maandumiskoha läheduses asuvaid taktikaliseid tähtsaid maastikupunkte, siis vastase õhudessandi avastudes tuleb võtta need punktid oma alla väikeste jalaväeosadega, eesmärgiga tagasi tõrjuda esimesi kallaletunge.

Õhudessantide-vastase võitluse aluse moodustavad hästifunktsioneeriv vaatlus ja

sidevõrk kui ka kiireltliikuvad operatiivsed varud, eriti MM-osad, keda täiendavad õhukaitserelvad ja lennugägi.

Õhuhessandi lähenemisperioodi kestel lasub õhuhessandivastane võitlus ainuüksi hävituslennuväel, kes peab teostama lakkamatuid kallaletunge dessandi teele asudes. Dessandi teostamise momendil kujutavad peamisi võitlusvahendeid õk-kuulipildujad ja -suurtükid ning osalt ka püssid. Siin tuleb arvestada seda, et dessantüksuste olukord vahetult pärast maandumist on neile väga ebasoodus, sest üksused pole suutnud veel korralduda ega orienteeruda. Seepärast aktiivne tegevus sel perioodil, kas või kõige väiksemategi jõududega töötab kaitsvale poolele suuri tagajärgesid. Sellased, kohalike varude poolt õigel ajal ette võetud vastulöögid on suutelised likvideerima hädaohtu enne selle tekkimist.

Kui langevarjulaskuritel on õnnestunud vallutada dessandiväljaku läheduses olevad domineerivad maastikuesemed ning tagada järgneva ešloni — õhujalaväe maandumist, muutub võitlus õhuhessandiga palju raskemaks. Siin hävituslennuvägi ning õk-relvad peavad jätkama lakkamatult võitlust järgnevate dessantešelonidega. Dessandi maandumise jätkudes tekib vajadus pommitada maandumisväljakut, eesmärgiga munta seda maandumiskõlbmatuks. Seks otstarbeks tuleb ära kasutada peale pommituslennuväe ka kohalolevat ja juurde-toodavat suurtükiväge.

Õhuhessandi maandumise õnnestumise korral tuleb rakendada tegevusse suuremad operatiivsed varud. Kuni viimaste kohalejõudmiseni kohalolevad kohalikest varudest koosnevad üksused aeglustavad vastase tegevust viivituslahingu põhimõtetel. Operatiivsete varude teotsemise edu on sõltuv peamiselt teotsemiskiirusest.

2. **Suurtükivägi väeliigina.** Kolonel Žids. — Autor (k-srtv rügül) püüab ajalooliste tõikade najal väita, et suurtükiväe nimetamine abiväeliigiks ei ole põhjendatud millegagi. Suurtükivägi alati, eriti aga maailmasõjas vastase purustamisel kui ka maastiku vallutamisel, on mänginud kui mitte kõige tähtsat, siis vähemalt sama tähtsat osa kui jalavägi, ning seepärast tuleks lugeda suurtükiväge ka jalaväega võrdseks pea- ehk põhiväeliigiks.

Võib ju väita, et nimetus ei evi siin mingit tähtsust, sest ega teatava väeliigi arvestamine pea- või abiväeliiki kuuluvaks ei muuda veel selle väeliigi omadusi vastavalt paremaks või halvemaks. Pealiskaudsel vaatlemisel on see tõesti nii, kuid tege-

liku eluga kokku puutudes tekib siin rida ebasoovitavaid nähteid. Näiteks väljaõppe küsimus. Et suurtükiväge loetakse abiväeliigiks, siis ka nõutakse suurtükiväelastelt, et nad tunneksid muu hulgas ka hästi peaväeliigi (jalaväe) tegevust ning et nad oma tegevust alati kokkukõlastaksid selle tegevusega. Tõsi, see nõue on õige, kuid mitte vähem õige poleks nõuda jalaväelt, et nad tunneksid suurtükiväge ja selle tegevust. Tegelikult nõutakse ka seda. Koostöök evib kumbki väeliik võrdselt õigusi. Siiski peagu igal suurtükiväe ja jalaväe koostöö-õppusel võib kuulda etteheiteid, nagu suurtükivägi poleks küllaldaselt respektteerinud jalaväe nõudeid. Kui aga lähemalt süveneda nendesse jalaväe nõudmistesse, siis näeme, et siin ülesannete andmisel jalavägi väga tihti pole arvestanud suurtükiväe võimeid. Ning kui tihti ei tule ette ka sellaseid juhtumeid, kus mõni jalaväeülema „õpetab“ viisakalt suurtükiväge ning nendest „õpistest“ peegeldub selgesti suurtükiväe omaduste mittetundmine. Kuid ülesandeid saab suurtükivägi alati jalaväelt. Seepärast võib olla esineks vähem arusaamatusi, kui mõni suurtükiväejuht ei tunneks nii hästi jalaväe tegevust kui teatav jalaväejuht suurtükiväe omadusi, s. o. seda väeliiki, kellele ta annab ülesandeid ja kellelt ta ootab maastiku vallutamist ja vastase purustamist.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Šveitsi MM-võistluste treeningmeeskonna lasketulemusi.

18. ja 19. juulil Šveitsi MM-võistluste treeningmeeskond sooritas Lenzburgis järjekordse treeninglaskmise.

Vabapüssist laskis 14 meest mõlemal päeval täisseeriad, seejuures püsti 50, põlvelt 40 ja lamades 30 lasku.

Viis parimat meest saavutasid järgmisi tulemusi:

	lamades	põlvelt	püsti	kokku
1. Horber	290	364	439	1093
	280	368	440	1088
2. Jakober	290	365	426	1081
	290	374	433	1097
3. Reich	283	372	424	1079
	283	371	433	1087
4. Eichelberger	281	363	425	1069
	282	371	418	1071
5. Schlapbach	277	373	412	1062
	282	365	430	1077
Keskmine silm:	9,46	9,22	8,56	9,00

Võrdluseks võiks tuua, et Eesti rahvusmeeskond Helsingis MM-võistlustel saavutas keskmise silmana: lamades 9,59, põlvelt 9,28, püsti 8,76 ja kolmest asendist kokku 9,21.

Vabapüstolist võttis osa treeninglaskmisest 13 meest. Esimesel päeval lasti üks, teisel päeval kaks 60-lasulist täisseriesiat.

Tagajärjed olid järgmised:

	lamades	põlvelt	püsti	keskm.
1. Andres	551	531	528	536,7
2. Leibundgut	—	541	530	535,5
3. Büchi	530	538	531	533
4. Crivelli	534	533	529	532
5. Muster	525	536	534	531,7
6. Vuille	521	537	527	528,3
7. Ambüchl	519	535	527	527
8. Gämperli	514	534	528	525,3
9. Schaffner	528	519	519	522
10. Greinacher	518	522	520	520
11. Viederkehr	519	520	511	516,7
12. Rebsamen	501	532	512	515
13. Steiger	513	520	511	514,7

Keskmiselt 522,75 530,61 523,61 526

Viie parima keskmine oli 533,8. Esimesel päeval viis parimat saavutasid 2664, teisel päeval ennelõunat 2687 ja pärastlõunat 2652 silma. Maailmarekord sel alal on šveitslaste nimel 2651 silmaga.

Vabapüstoli tagajärjed šveitslastel on tõesti head. Eesnimetatud meestest on võimalik välja panna isegi kaks tugevat meeskonda. („Schweizerische Schützen-Zeitung“ nr. 30, 28. 07. 38.) R—k.

*

Itaalia, Prantsuse ja Monako lasketulemusi.

Hiljuti võistlesid Itaalia, Prantsuse ja Monako laskurmeeskonnad väikekal.-püssist ja vabapüstolist laskmises.

Väikekal.-püssist lasti viiemeheliste meeskondadega püsti asendist 40 lasku 50 m normaalmärki; vabapüstolist lasti 60 lasku 50 m normaalmärki, rahvusvaheliste võistlusreeglite järgi.

Tulemused olid järgmised:

1. Itaalia.

Kal. 22 püss	Vabapüstol
1. Cantelli 364	1. Boriani 526
2. Nulli 357	2. Archetti 517
3. Cane 356	3. Capone 517
4. Zorzi 353	4. Galderaro 516
5. Dell'Orto 350	5. Varetto 512

Kokku 1780 silma. Kokku 2588 silma.

Kokku punkte 4368.

2. Prantsuse.

Kal. 22 püss	Vabapüstol
1. Bonin 353	1. Bonin 529
2. De Lisle 353	2. Brossard 516
3. Rouland 342	3. Louis 512
4. Arnaud 336	4. Tauvel 511
5. Gloton 333	5. Stephan 496

Kokku 1717 silma. Kokku 2564 silma.
Kokku punkte 4281.

3. Monako.

Kal. 22 püss	Vabapüstol
1. Mazoyer J. 369	1. Mazoyer J. 535
2. Magnani 352	2. Col. Mazoyer 461
3. Forcella 344	3. Schultz 508
4. Abel 339	4. Barba 504
5. Ravarino 329	5. Rose 452

Kokku 1733 silma. Kokku 2460 silma.
Kokku 4193 punkti.

Nagu näha, tulemused on keskpärased ja ei küüni tippsaavutisteni. („Bollettino del Tiro a Segno“ 15. 07. 38., nr. 13.)

R—k.

*

Prantsuse uus tank D.

Moodsate keskmiste tankide omadustega tutvumiseks on huvitav vaadelda prantsuse uut D tanki. Prantsuse kindral F. Culmann iseloomustab seda oma kirjutises järgmiselt.

D tank kaalub 13 kuni 15 tonni, evib suurt liikumiskiirust ja tegevusraadiust, võimast tulejõudu ja tugevat soomust. Seega ta kuulub nn. keskmiste tankide liiki ja on nähtud ette vastasega kontakti loomiseks ja lahingupidamiseks. Suurtükitle toetusel nad võivad tungida vastase asetuse sügavusse kuni vastase suurtükiväe tulepositsioonideni ja veel kaugemal asuvate märkideni.

Selle tangi suurim liikumiskiirus on 18 km tunnis. Lahingutegevuse piirkonnas ta liigub harilikult kiirusega 8 km/t, kuna mürsulehtritega või tõketega pinnasel ta kiirus väheneb kuni 3—4 km/t. Normaalne päevane rännak on umbes 50 km, kuna maksimaalne — 80 km. Olenevalt teede seisukorrast umbes 6 tundi päevas reserveeritakse tangi ülevaatamiseks, kütteainega varustamiseks ja korrastustöödeks. Igale 3—4 rännakupäevale peab järgnema puhkepäev. Kütteaine tagavara täiendamise tank võib sõita 80—95 km. Suurtele kaugustele neid veetakse 15—20-tonnistel veoautodel või raudteel. Seega tangi liikumiskiirus ja tegevusraadius vastavad jalaväega koostöö nõudeile. 1934. a. eeskirja järgi ta on nähtud ette ka koostöök motoriseeritud ja mehhaniseeritud vägedega.

Autor toob võrdluseks ka andmeid välisriikide 10—20-tn tankide kohta ja ütleb, et 18-tn Vickers-Armstrongi ja 15-tn ameerika T-2 tangi liikumiskiirus on 32—48 km/t, kuna nende tegevusraadius on umbes 150 km.

Kuival ja kõval pinnasel D tank ületab 1,8 m laiuse kraavi, 2,1 m kõrguse tõkke ja liigub mööda kallakut, mille tõus on 35°. Pehmel või külmanud pinnasel ta võimed on tunduvalt väiksemad. Ta võib läbistada kuni 1 m sügavusega veekogusid.

Tangi soomus on 20 mm, torni soomus on aga märksa paksem, kuid autor ei anna täpsaid andmeid. Ta ütleb, et soomuse kvaliteet on tõusnud tunduvalt võrreldes maailmasõjaaegsega ja ühes sellega on suurenenud ka soomuse vastupanuvõime.

Tank on varustatud 47-mm kahuriga ja kuulipildujaga, mis asuvad tornis. Peale selle on veel 1 klp tangi keskosas, mida saab kasutada ka õhumärkide tulistamiseks. Tangis veetav laskemoonatagavara on 90 lasku 47-mm kahurile ja 2000 lasku kuulipildujatele. Kahuri mõjuvõime ulatub umbes 450 m kaugusele, kuna klp võib anda neutraliseerivtuld kuni 850 m. Klp-tulega puhastatakse tangi liikumistee, lüües rivist välja vastase jalaväelased, kes ei asu varjatult ja ei ole kaitstud soomuskilpidega. Sellase laskmise efektiivsus olevat selgunud Hispaania kodusõjas, kus klp-tulega löödi rivist välja jalaväelasi, kes tahtsid tanki rünnata käsigranaatidega ja bensiinipudelitega. 47-mm kahuri mürsk läbib soomusautode, kergete ja keskmiste tankide soomust, samuti ka jalaväge saatvate suurtekkide kilpe.

D tangi meeskond koosneb 3 mehest: tangiülem — tulistab kahurist, riimees ja tangijuht (autojuht), kes ühtlasi tulistab ka kuulipildujast.

Tangid on varustatud lühi- ja ülilühi-

laineliste raadiovastuvõtu- ja saatejaamadega. Rivitangi raadioside ulatus on 1,6—3,2 km, kuna rühmüli- ja kompülitangi raadiojaama ulatus on 4,8—6,4 km. Patülitangil on veel võimsam raadiojaam ja selle tööulatus on 6,4—9,6 km. Seega patüli saab olla raadiosides iga tangiga, üldjuhuga ja suurtükiväega, kes oma tulega toetab tankide tegevust. Tulevikus kavatakse kompüli- ja patülitanke varustada veel selaste raadiovastuvõtjatega, mis võimaldaksid neil võtta vastu luurelennuki teateid.

Tangipataljonis on 3 kompanit à 4 rühma à 3 tanki. Vastase kaitsepositsioonist läbimurdmisel tangikompani liigub 600—900 m laiusel rindel.

Jalaväe pealetung tankide toetusel peab tabama vastast ootamatult. Alati kui võimalik tangid tuuakse rindele öösi. Kui liikumisteed on vastase vaatluse eest varjatud või moondatud, tangid võivad sõita tuledega ja liikuda halval pinnasel kiirusega kuni 8 km/t. Tuledeta sõitmisel nad liiguvad jalaväe liikumiskiirusega. Vastane ei tohi kuulda tankide rindele sõitmist. Selleks tangid liiguvad vähendatud kiirusega (alla 1,6 km/t). Tankide mootorimüra summutatakse ka madalalt lendavate lennukitega või suurtükitulega.

Vastane võib kuulda tankide liikumismüra umbes 3 km kauguselt. Vastuabinõude tarvituselevõtmiseks see kaugus osutub aga liiga väikeseks. Seepärast püütakse tankide liikumist avastada kaugemalt, kuulates mootorimüra levikut õhu ja maa kaudu. Õhu kaudu leviva mootorimüra kuulamiseks võib kasutada edukalt õhukaitse suurtükiväe kõlapüüdjaid, mis võimaldavad kõla kuulamist keskmiselt 8—10 km, eriti soodsates tingimustes aga kuni 20 km kauguselt. („The Field Artillery Journal“ nr. 1-2 ja „Vojennõi Zarubežnik“ nr. 7 — 1938. a.) —m.

Sõjaväe elu.

IX üleriigilised sv ratsavõistlused.

Sõjavägede Ülemjuhataja käskkirja nr. 194 s. a. alusel korraldatakse Tallinnas 9., 10. ja 11. septembril s. a. IX üleriigilised sõjaväe ratsavõistlused. Võistluste korraldamine on pandud Ratsaväe Inspektorile, kes annab võistluste üksikasjalise kava, juhendid ja määrused ning koos Sv. Staabiga teeb kõik vajalised eeltööd võistluste läbiviimiseks.

Võistlustest osavõtjad loetakse teenistusalalisel lähetusel olevateks ja neile tasutakse lähetuspäevarahaga 4 päeva eest.

Võistlustest osavõtjate ja nende hobuste vedu sünnib raudteel tasuta Vabariigi Valitsuse otsusega 29. 07. 38. a.

Võistluste määrused ja kava Ratsaväe Inspektori poolt on antud ja väeosadele trükitult laiali saadetud.

Kava kohaselt võistlused toimuvad üldiselt möödunud võistluste kogemustel väljakujunenud ulatuses.

Uudsusena on kavasse sisse võetud militari — sõjaväe ratsahobuse põhikatse, — mis koosneb kolm päeva kestvaist võistluskatsetest, eesmärgiga:

1. ergutada ratsanikke kogemuste saavutamiseks oma hobuse viimisel sõjaväe ratsahobusele vajalikku konditsiooni, tempo valitsemisel ja hobuse võimete kasutamisel lahingulistel ülesannetel;
2. viia ratsanikke oskusele sõjaväeteenistusele vajaliku ratsastamise astme kättesaamiseks ning
3. jõuda selgusele, kui võrra meie hobumaterjali võib koormata sõjalisteks ülesanneteks töö intensiivsusega ja kestusega.

Selleks võistluseks on vaja pikka ja süstemaatilist eeltööd ning aasta-aastalt kogunevaid kogemusi. Tänavu, selle võistluse esinedes meil esmakordselt, on Ratsaväe Inspektori poolt üles seatud kavas õige minimaalsed nõuded, mis rahvusvaheliste militari-võistluste nõudeist ligikaudu kuus kor-

da kergemad. Seda põhjusel, et näha võimalikult rohkem osavõtjaid tähendatud võistlusel ja saavutada kogemusi nende edaspidiseks korraldamiseks ning samuti anda osavõtjaile võimalust kogemuste omandamiseks ratsahobuste sõjaväeteenistliku pingel uurimisel järk-järgult üleriigiliste võistluste etappide kaudu.

Militari kava on antud väga täielik eeldusega, et see tekst jääks püsima pikemaks ajaks ja võistlus ise leiaks teed ka kohalike võistluste programmidesse.

Teise uudsusena on kavas takistussõitude detailtingimuste väljakuulutamise. See asjaolu tahab kõrvaldada võistlusplatsilt „üllatusi“ võistlejatele, mistõttu võistlejate ettevalmistustöö rohkem kindla süsteemi poole nihkub ja võistluste üldpilt muidugi palju võidab.

Lõppeks väärrib märkimist väeosadevahelises Vabariigi Presidendi Kapa võistluses tänavuseks tehtud erand — osavõtjate meeskondade koosseisu vähendamine ühe võrra. See muudatus on tehtud eeldusega, et võimaldada kõigil väeosadel osa võtta sellest auväärsest võistlusest.

V. S.

Võru-Petseri Garnisoni orkester 15-aastane.

1. augustil s. a. täitus 15 aastat Võru-Petseri Garnisoni orkestri tegevusest.

Et Võrus ja Petseris meelelahutuse ala oli piiratud, siis kerkis päevakorrale sõjaväe peres orkestri asutamise küsimus, mis ka varsti sai teoks.

Orkestrijuhiks kutsuti suurte kogemustega ja vilunud juht helilooja Eduard Tamm, kellele orkestri koostamine ja vajalise mängurepertuaari leidmine ei tekitanud raskusi. Mõne aastaga orkester võrsus üha suuremaks juurdelähetatute arvel ja tõusis meie praeguse suurima sõjaväeorkestri tasemeni. Suurearvulise koosseisu juures avanes võimalus kutsuda ellu salongorkestri eriharu, mis töötab hea eduga.

Tolleaegsed kontserdid sõdurite meelelahutuseks ja ohvitseride ning allohvitseride kasiinodes olid väga sagedased ning kuulajate poolt tunnustatud oma kunstipärase sisu poolest, mida võimaldas orkestri suurearvuline koosseis. Samuti oli orkester suures lugupidamises kohaliku seltskonna poolt, nii Võru linnas kui ka ümbruskonnas, suvel laagris ja Petseris.

Hiljem tuli loobuda salongorkestri osast ja jäi ainult koosseisus ettenähtud puhkpil-

liorkester. Kuid oma ülesandeid orkester on täitnud sõjaväes ikkagi hea eduga, kandes sõjaväelaste meelelahutuse osa täitmisel pearaskust. Talveperioodil on orkester andnud kasarmutes sõjaväelastele kontserte 1—2 korda nädalas. Suvel laagris olles võivad ümbruskonna kodanikud kuulda traditsioonilist hommikust äratusmängu kogu suve, mis on levinenud teisteski sõjaväelaagrites. Samuti endastmõistetavaks peab Petseri „Kalevimäe“ kontserdipublik, kui orkester laagri ilmub, et orkestril oma igapäevase töö kõrval jätkub energiat korraldada neljapäeva ning laupäeva õhtuti „Kalevimäel“ kontserte.

Sõjaväeorkestri olemasolu Võrus on mõjunud tervendavalt linna muusikat taotlevatele seltsidele, sest orkestrijuhid hr. Tamm, samuti üleajateenijad-muusikud pole keelanud oma abi sinna, kus seda tarvis. Praegu Võrus hea eduga teotseva „Võru Sümfooniamuusika Seltsi“ kandvamaks jõuks tuleb lugeda sv orkestrante, juhi hr. Tamme eesotsas. Samuti „Kandle“ teater peab alati arvestama oma muusikalises küljes sv orkestri liikmeid.

Vanemallohvitser Uno Püümets †

18. juulil s. a. varises kõhukelme põletiku tagajärjel ootamatult manalasse vanemallohvitser Uno Püümets.

Kadunu sündis 15. aprillil 1910 Tallinnas. Õppis Tallinna linna poeglastegümnaasiumis 1917—1926. Teenis raudteel Tallinna Peajamas ametnikuna, kust astus 1928. a. vabatahtlikult ajateenistusse inseneriväkke. Lõpetanud raadiotelegraafiklassi kursuse, jäi pärast ajateenistust 1929. a. teenistusse üleajateenijana, teenides algul jaoulema ning alates 1935. a. sidetehniku vao. ametikohal.

Kaasvõitlejad mälestavad lahkunut kui õiglast, sõbralikku ja usaldusväärset inimest, kes oli tubli töömees väeosale, parem sõber kaaslastele.

Teda jäid leinama vanemad, vennad ja rohkearvuline kaasteenijate pere.

Puhka rahu, armas kaasvõitleja, vaba kodumaa mullas!
J. T.

Vao. U. Püümets.

Vabadussõja veteran jutustab.

„Soomusrongi Mari“ mälestusi.*)

Lahinguolukorras.

Võitluses vaenlasega ja tihti ka muul ajal meie soomusrong jagunes kahte ossa, kummalgi oma vedur rongi keskel. Ühte osa kutsuti löögi-, teist staabiosaks. Löögiosa koosnes peamiselt lahinguplatvormidest, mida püüti soomustada kas terasplaatidega või liivaga (kahekordsete seinte vahel). Staabiosa koosnes peamiselt soomustamata klassvagunitest, milledes elas dessantmeeskond ja luurajate komando. Ohvitseridel olid eraldi vagunid. Osa ohvitseri elas sõdurite juures. Ühe klassvaguni ots oli eraldatud rongi sanitaariosakonnaks, mis kuulus arsti ja velskrite hoole alla. Staabiosa koosseisus oli endakaitseks ka paar kuulipildujavagunit.

Lahinguolukorras teotses löögiosa ees, kuna staabiosa liikus selle järel. Tihti sattus ka staabiosa, kus asusin mina, vaenlase suurtükitele alla, kusjuures nii mõnelgi korral sai mõni surma ja haavata. Paljud vagunid olid mürsukildudest läbi puuritud, mõni vagun isegi mitmel korral. Kõiki neid tule alla sattumise üksikjuhtumeid pole enam mees. Pealegi oli sündmusi ja üleelamisi tollal liiga rohkesti, nii et need kipuvad nüüd 19 aasta pärast segi minema ja osaliselt ka ununema.

Kui mürsud langesid rongi lähedusse või tekitasid isegi kaotusi, siis kippus surmahirm vägisi võimust võtma. Püüdsin aga end valitseda kõigest jõust, et mitte näida arana. Ka mõtlesin iseendas, et ega minugi elu pole kallim kui noortel elujõulistel meestel, kes on samasuguses ja tihti suuremas ohus.

Kavatsus, et lähen koos dessandiga välja lahingusse ja aitan lahinguplatsilt haavatuid ära tuua, jäi teostamata.

Üks unustamatu elamus.

See oli meie soomusrongide pealetungi algul, kui pärast päevast lahingut tulime ühte jaama (vist Aegviidu), et mehed saaksid võtta supirongilt toitu ja et vedureid varustada küttematerjaliga ja veega. Mina võtsin suure ämbri ja läksin sellega kaunis kaugel olevalt supirongilt ohvitseridele suppi tooma. Oli videvik. Raudtee ääres kasvas mets. Tulles tagasi supirongi juurest ämbritäie supiga piki metsa äärt, märkasin ühe puu juures seismas mehe kogu, kes käega näitas metsa poole. Et supiamber kaunis raske, tahtsin kutsuda meest endale appi. Hüüdsin: „Mis sa seal

*) Vt. „Sõdur“ nr. 28 ja 29-30 s. a.

vaatad, tule parem ja aita mul supiämbrit tassida!" Mees ei vastanud ega liigahtanudki. Mõtlesin, et vaat kus mul õige kurt, või ei tee minu kutsumisest väljagi. Panin ämbri maha ning läksin mehe juurde ja puudutasin teda, üteldes: „Tule nüüd mulle ikka appi!“ Ootamatult mees kukkus minu puudutusest prantsatades maha, just nagu puupakk. Nüüd alles taipasin, et see oli külmunud meesterahva laip, mis puu najale seisma oli pandud. Kohkusin hirmsasti, jooksin kiiresti tagasi, võtsin supiämbri ja ruttasin siis rongile. Rääkisin asjast arstile ja teistele. Leidus ka neid, kes naersid mu suure ehmatus üle.

Nähtavasti oli pandud vaenlase (punakaartlase) külmunud laip meie soomusrongi meeste poolt puu najale seisma kas teiste hirmutamiseks või sellepärast, et lume alla sattuvana ta ei jääks matmatult õhku rikkuma.

Kõrbenud hiinlased.

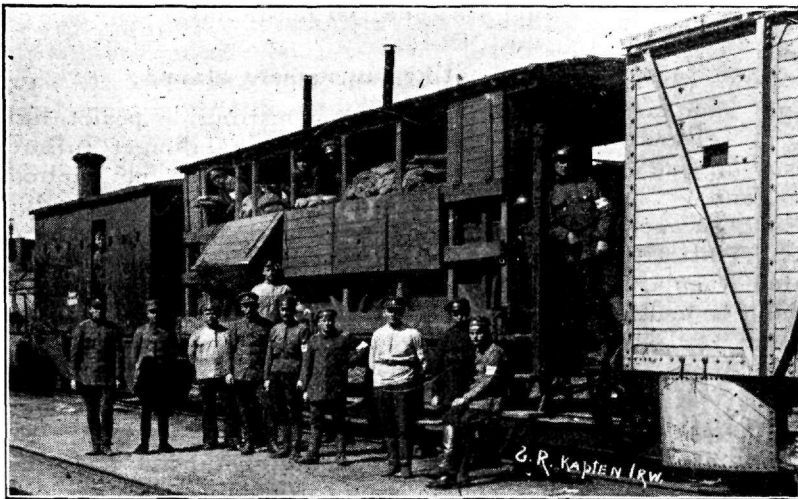
Meestel oli rohkesti vaevarikast tööd, et kõrvaldada raudteelt „metsik“ vedur, mille vaenlane saatis Valga poolt ilma juhita meie soomusrongide peale. Veduri kõrvaldamise ja purustatud raudtee parandamise järele tungisid soomusrongid edasi Keeni jaama poole. Soomusrongide löögiosad sõitsid ees ning tõrjusid vaenlase tagasi. Keeni jaamas oli olnud vaenlasel ühes kaubavagunis hiinlasi, palgasõdureid, kes tulistasid ja panid vastu viimse võimaluseni. Nendest ei olewat saadud jagu muidu, kui üks meie soomusronglasi olevat hiinlind vaguni ääre alla ja visanud sealt käsigranaadi vagunisse. Sellest käsigranaadist olevat saanud hiinlasi haavata ja vagun

olevat süttinud. Hiinlased aga ei olevat põlevast vagunist siiski välja tulnud. Lõppeks olevat neid kistud välja alles poolkõrbenult.

Kui soomusrongi staabiosa jõudis Keeni jaama, läksin ka mina uudishimu pärast välja vaatama põlevat vagunit. Rongi arst küll keelas, kuid mina ei kuulanud ja mõtlesin, et mis seal ikka võib olla. Tegelikult avanes mulle aga päris juba pilt. Jaama rajoonis, mitte liiga kaugel põlevast vagunist, väänles maas kraavi kaldal neliviis alles suitsevate riietega poolkõrbenud hiinlast. Suurtes valudes nad kiunusid ja vingusid kohutava häälega. Jooksin kiiresti tagasi vagunisse ja mul oli kahju, et ei võtnud kuulda arsti keeldu.

Punaste vereohvrid Valga surnuaial.

Rakvere ja Tartu vereohvritest räägitakse õige tihti. Enamlaste veretöö ohvritest Valgas on olnud kuulda aga kaunis vähe. Tegelikult enamlased tapsid Valgas aga õige rohkesti Valga linna ja ümbruskonna korralikumaid kodanikke. Pärast eestlaste poolt Valga vabastamist asuti enamlaste veretöö ohvrite matmisele Valga surnuaiale. Kes seda matmist korraldas ja teostas, seda ei tea. Huvi pärast läksin koos soomusrongi velskritega tapetuid vaatama. Need oli toodud Valga surnuaiale ja pandud maha lahtiselt, ilma kirstudeta. Laipu oli umbes 30. Suurem osa nendest oli meesterahvaste ja väiksem osa naisterahvaste laipu. Laipade lähedusse oli kaevetud suur auk tapetute matmiseks. Mäletan, et velsker Volt päevapildistas laipu enne nende matmist ja haudu pärast vereohvrite matmist maamulda.

Soomusrong „Kapten Irve“ klp-vagun.

Soomusrong purustatud teekohtade vahel.

Sündmuste kuupäevad ja isegi kohtade nimetused on ununenud või ei teadnud ma tihti neid isegi tookord. Aga nagu ajalookirjadest selgub, oli see 14. veebruaril 1919. a., kui varahommikul algas meie soomusrongide nr. 1 ja nr. 2 pealetung Petseri alt Irboska suunas. Kõige ees liikus meie soomusrongi löögiosa, siis rongi staabiosa, ja meie järel soomusrong nr. 2. Soomusrongid tungisid sügavale vaenlase

rindesse. Meie vastu võitles ka vaenlase soomusrong, kes pidas kahevõitluse eesliikuna meie soomusrongi löögiosaga. Vaenlase soomusrong põgenes, kuid suutis endal järele purustada raudtee väga mitmest kohast. Vaenlast jälitades sõitis meie soomusrongi löögiosa hooga mitmest katkisest kohast üle, kuid õnnelikult. Ka staabiosa sõitis ühest purustatud kohast üle. See oli, nagu selgub, enne Irboska jaama Kolomna küla kohal. Tee teeb siin väikese käänaku, esialgu välise kaarega Kolomna küla poole. Kolomna küla asub päris raudtee lähedal all orus, nii et suuremate majade katuste harjad ulatuvad raudtee kõrgusele. Kui siit meie soomusrongi vagunid oleksid katkise tee tõttu roobastelt välja jooksnud, siis oleksid nad langenud kukerpalli alla orgu. Õnneks seda ei juhtunud. Sõitnud üle katkise koha, peatus meie staabiosa. Selgus, et ees on teine katkine koht, nii et rong ei saanud ohuta liikuda edasi ega tagasi. Dessant oli rongilt viimse meheni väljas, lahingus. Vähesed rongil olevad ametimehed läksid kõik välja raudteed parandama. Nende hulgas läks välja ka rongi arst Josep. Et minul oli harjumuseks eriti ohtlikel juhtudel liikuda arsti sabas, siis läksin ka seekord välja, arstile ja teistele appi raudteed parandama. Esialgu purustatud roopaid uutega ei asendatud, vaid parandati hädaabinõuna kividega ja puuhalgudega. Mina tõin rongi veduri tendrilt puuhalge purustatud teekohale ja kangutasin tee kõrvalt kive lõhkeainega tekitatud augu täiteks.

Esialgu oli meil hästi näha, kuidas meie ees olev löögiosa pidas kahevõitlust vaenlase soomusrongiga. Patarei ülem leitnant R. Sabolotny seisis üleval oma suurtükilplatvormi „Pisuhänna“ katusel ja juhatas suurtükilt, nii et vaenlase soomusrong sai pihta ja taganes kiiresti.

Ka meie taga liikuvall soomusrong nr. 2-sel tuli pidada lahingut vaenlasega, kes püüdis lõigata ära raudtee meie seljataga.

Saatsin langenud kaasmaalase laiba koju.

Soomusrongil teenis kaunis rohkesti ka minu kaasmaalasi, see tähendab saarlasi. Kõiki neid esialgu ei teadnud ega tundnudki. Üks niisuguseid oli rms. A l e k s a n d e r A n t s o n, pärit Saaremaalt Pihlta vallast, tookord 25 a. vana. Kui rms. Antson 22. juunil 1919. a. Landesväari sõjas Loode lähedal vaenlase mürsust sai haavata (põrutada) peast ja paremast küljest (rongi arsti ülestähendused), siis ma

juba teadsin, et ta on saarlane ja võidelnud maailmasõjas Riia all koos minu venna Mihkliga. Mulle üllatuseks selgus, et isegi kolm pakki riide- ja toidukraami, mis mina tookord adresseerisin vennale Riia alla, oli Antson võtnud endale, sest minu vend oli vahepeal haavata saanud ja evakueeritud, mida mina aga ei teadnud.

Veel üks pisijuhtum on jäänud rms. Antsonist meelde. 1919. a. maikuu lõpul, pärast Pihka vallutamist, läksin Polkovoi jaamast (Polkovoi suur raudteesild oli purustatud) jala koos rms. A. Antsoniga Pihkvasse. Sõitsime lootsikuga üle Velikaja jõe, sest Pihkva sillad Velikajal olid vaenlase poolt purustatud. Üle jõe jõudnud nägime jõe kaldal nelja-viieaastast venne tütarlast nutmas. Selgus, et laps oli kaotanud oma vanemad ja nuttis nüüd hirmu ja nälja pärast. Antson trööstis tüdrukukest ja viis ta Pihkvasse, vist ühte toitluspunkti või söögimajja, kus halastajad hoolitsesid lapse eest.

Mul oli kaasas rohkesti Kerenski-aegseid rahasid, mis Eestis olid kaotanud väärtuse. Nende eest sain Pihkvast osta tubakat ja hülsse, millest vabadel minutitel toppisin paberosse ja müüsin oma soomusrongi meestele raha eest.

Rms. A. Antson langes 6. septembril 1919 Irboska jaamast Pihkva poole lõuna pool raudteed, nüüdse riigipiiri läheduses. Ta oli koos teiste meestega valvetökkes. Vaenlase jalavägi asus kaunis kaugel ja liinil valitses vaikus. Oli päikesepaisteline ilm. Meestele olevat viidud toitu järele. Valvetökke meeskond ei tahtnud süüa pimedas ja veidi niiskes varjendis, vaid olevat tulnud välja päikese kätte sööma, mehed kobaras istumas ümber supiämbri. Vaenlase poolt lastud üksik šrapnell tabas aga einetajaid niivõrra õnnetult, et kuus meest sai surma ja kolm meest haavata. Langenute hulgas oli ka rms. Antson. Surma töid talle šrapnelli haavad peas ja kohus. See oli üks õnnetumaid päevi meie soomusrongil. Pealegi et suur kaotus tuli ilma ühegi lahinguta, lihtsalt meeste ettevaatamatusest ja ka juhusest tingituna. Peagu kõigil langenutel leidis rongil häid tuttavaid ja sõpru, kes korraldasid laipade saatmist matmiseks maamulda nende kodukohas. A. Antsoni laiba saatmisele ei mõtelnud aga keegi. Seejuures üks soomusrongi sõdur ütles minu kuuldes: „Ega saarlased ju oma inimeste eest ei hoolitse, nendel ükskõik, kuhu kaasmaalased maetakse!“ Seesugune saarlaste kohta käiv halvakspanev ütlus torkas väga valusasti mu südamesse ning

haavas minu minu kui saarlase enesetunnet. Ütlesin, et küll ikka saarlased ka hoolitsevad oma inimeste eest, kuigi nendel laipade saatmine kaugele ja isegi üle mere on hoopis raskem. Otsustasin teha kõik mis võimalik, et A. Antsoni laip saaks kiiresti saadetud matmiseks ta kodukohta. Otsustasin selleks ohverdada isegi oma rahanatukese. Läksin kiiresti ja otsisin üles soomusrongil teeniva saarlase rms. Aleksander Puusepa ja ütlesin talle: „Sina lähed ja viid Antsoni koju. Kulude katmiseks annan sulle oma rahatagavara.“ Mu toon oli nii äge, et ei võimaldanud vasturääkimist.

Antsoni laip oli lihtsas laudadest kokkulöödud kirstus ja jaama kõrval teel olevas kaubavagunis. Jaama ees seisis rong, mis oli parajasti tagasisõiduvalmis. Tahtsin paluda rongi komandanti kapten Ed. Nepsi või 3. roodu ülemat leitnant A. Brackeli, et nad laseksid Antsoni laiba vaguni haakida Valga poole sõitva rongi külge ja et A. Puusepal lubataks sõita langenud naabrimeest saatma. Kapten Nepsi ja leitn. Brackeli ma ei leidnud aga kohe üles: nad olid vist rongist eemal sõduritega jalgpalli tagumas. Et rong hakkas juba liikuma, siis otsustasin teotseda omavoliliselt. Jooksin karjudes ja eemalt käega märku andes liikuma hakkava rongi poole. Rong peatati. Ütlesin rongijuhile, ise jooksust hingeldades, et soomusrongi komandandi kapten Nepsi käsul ei tohi rong enne jaamast lahkuda, kui on haagitud külge ning võetud kaasa kaubavagun, milles langenud soomusronglase Antsoni kirst. Rongijuht loomulikult ei julgenud rääkida mulle vastu, sest ta ei võinud ju aimata, et Soomusrongi Mari julgeb anda korraldusi komandandi nimel ilma volitusega. Nüüd tekkis aga uus mure: rms. A. Puusepp ei tahtnud langenud kaasvõitlejat viima sõita ainuüksi Mari käsul, ilma oma ülemuse loata ja ilma vastava ettekirjutusega. Seda võidi lugeda ju täie õigusega omavoliliseks lahkumiseks. Põrutasin siiski rms. Puusepale peale, et ta peab sõitma ja et siin on ka saarlaste au mängus ja lubasin hoolitseda rooduülema ja rongi komandandi ees, et temale, Puusepale, midagi paha ei juhtu. Saingi A. Puusepa nii kaugele, et ta nõustus sõitma. Läksin joostes ja töin vagunist oma rahanatukese, vist paarsada marka, ja andsin selle Puusepale reisikuludeks.

Kui rong oli lahkunud, siis alles hakkasin tõsist hirmu tundma omavolilise teotse-

mise pärast. Pealegi hirmutasid mind veel sõdurid, kes asjast teadsid. Nad ütlesid: „No küll sa, Mari, nüüd alles saad seesuguse omavolilise kamandamise eest!“ Omavahel aga nad rääkisid, et küll oli Mari äge rongijuhti käsutama ja et nemad küll poleks julgenud niiviisi talitada.

Otsisin rongi komandandi üles ja jutustasin talle loo ära ning palusin andestada mu omavoli. Neps polnudki pahane, vaid ütles: „See on väga hea, et Teie vaguni „ökva“ ära saatsite.“ Lasti teha ka tunnistus rms. A. Puusepale, et ta on läkitatud Saaremaale langenud rms. A. Antsoni laipa viima. Selle tunnistuse saatsin Puusepale järele mehega, kes läks viima ühte teist laipa. Saanud Haapsalus läkitustekirjutuse kätte, olevat rms. Puusepa meeoleolu paranenud: nüüd ta sõidul oli seaduslik alus.

Rms. Antsoni vanemad olevat olnud tänulikud, et nende poja laip saadeti koju, matmiseks kodukalmistule — Kaarma suruaiale.

Haavatuid sanitarivagunis.

Sõja esimestel kuudel ei olnud meie soomusrongil korralikku haavatute paigutamise võimalust. Hiljem veidi paranes olukord — arstlik personaal sai endale ühe osa vagunist. Kui aga toodi haavatuid rohkemal arvul, siis tuli neid kuni evakueerimiseni endiselt paigutada soomusronglaste magamiskohtadele.

Sõja kestel nägin palju ja väga mitmesuguseid haavatuid, kellele arstil tuli anda esmasabi. Velskrid ja mina olime seejuures arstile abiks. Nägin raskelt haavatuid, kes vastasid rahulikult arsti ja kaasvõitlejate küsimustele, kuid juba paari tunni pärast sulgesid silmad igavesti. Kord, see oli vist Orava lahingu päeval, oli ühel haavatul reie pealt väga suur tükk liha ära rebitud. Küsisin ja sain soomusrongi meeste käest kolm puhast käterätti, mis andsin arstile sellel raskel haavatul suure verejooksu sulgemiseks. Arst pani kõik need käterätid haava peale ja kõik need imbusid verd täis. Mees suri varsti, ilma et ta eriti oleks kaevanud valude üle. Ainult väga tuima ütles olevat jala.

Üldiselt peab ütleva, et kõik haavatud kannatasid valu ilma erilise kaebeta. Mõned püüdsid heita isegi nalja, kuigi nad valu pärast vahetevahel hambad risti surusid.

— i.

(Järgneb.)

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Abiellumisi: Nao. Eduard Ojaste Riita Pärnov'iga. Kapral Valter Neeve Silvi Tuuling'uga. Nao. Artur Kurvits Olga Lepp'aga. Nao. Voldemar Pedakmäe Lehte Zihrul'iga. Kapral Rudolf Karro Milvi Sinimets'aga. Rms. Varmuth Kopti Riina Alasild'iga. Veltev. Alfred Karu Jevgenia Malinov'iga. Nao. Evald Söömer Maria Välis'ega. Kapral Johannes Lepp Salme-Alide Palu'ga. Kapral Karl-Nikolai Reinomägi Leonore Laanemäe'ga. Nao. Nikolai Viljus Veera Baiko'ga. Kapral Rudo Saidla Linda Arujõe'ga.

Sünde: Ltn. Henn Agur'i abikaasal Meetal tütar Maaja. Major Konrad Sillard'i abikaasal tütar Maie-Reet. Vao. Ants Rebane' abikaasal poeg Andres. Kapral Jaan Tamm'e abikaasal poeg Olev. Vao. Arnold Roosimäe abikaasal tütar Vaikke. Nao. Voldemar Murd'i abikaasal poeg Jaak. Veltev. Aleksander Tõnts'i abikaasal tütar Asta. Nao. Karl Kasemägi abikaasal poeg Henn. Vao. Heinrich Pilviste abikaasal poeg Heino. Kapral August Kalmet'i abikaasal poeg Eerik. Veltev. August Pooogen'i abikaasal poeg Suido. Vao. Richard Mägi abikaasal poeg Ants. Nao. Elmar Mumm'i abikaasal poeg Mart. Nao. Karl Roos'i abikaasal tütar Maie. Rms. Richard Kaasik'u abikaasal poeg Ilmar. I j. m. Karl Korts-Lauri abikaasal tütar Kirsti. Nao. Aleksei Puulinn'i abikaasal tütar Lea. Kapral Karl Pomm'i abikaasal tütar Viiu. Veltev. Voldemar Pikker'i abikaasal tütar Virve. Kapral Leonhard Sarapuu abikaasal tütar Mall. Veltev. August Kapsta abikaasal poeg Rein. Vao. Artur Maranik'u abikaasal poeg Paul. Vao. Artur Mägi abikaasal tütar Evi. Kapral Karl Teder'i abikaasal poeg Vello. Kapral Eduard Kuus'e abikaasal poeg Eino-Aare. Kapral Albert Mets'a abikaasal poeg Rein. Vao. Rudolf Kalju abikaasal tütar Malle. Nao. Endel Tik's'i abikaasal poeg Raimo. I j. m. Karl Hallik'u abikaasal tütar Helle.

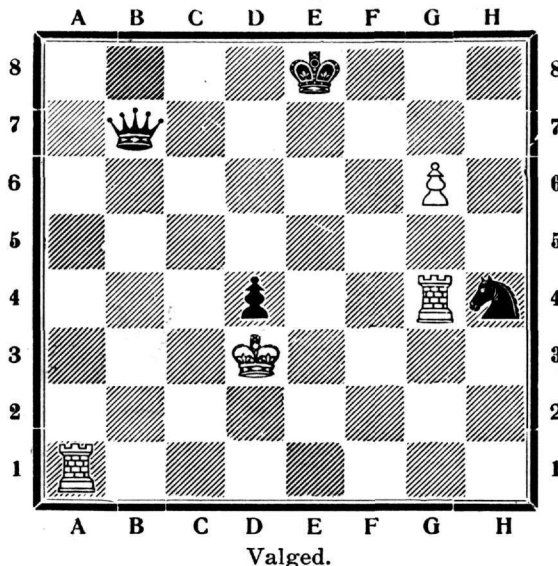
Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 17.

Koostanud I. J. Kubbel.

Mustad.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 16 lahendus.

1. Ob4—a5, Ve6—e8, 2. Oa5—b6, Ve8—f8,
3. Ob6—c5, Vf8—f7, 4. Oc5—b4!, Vf7—f3,
5. Ob4—e7+, Vf3—f6, 6. Oe7:f6 matt.

Kapten V. Ugandi

Sõjatopograafia

Hind 2 krooni

Müügil „SÖDURI“ toimetuses,

Tallinn, Sakala 33

Telef. Sõjaväe 1-63

ILMUS TRÜKIST

Sõjavägede Staabi
VI Osak. väljaandel.

VOORIEESKIRI

VOORID (VE I) MOOTORVOOR (VE II)

HIND 2 KR.

Müügil „SÕDURI“ toimetuses.

Tallinn, Sakala tän. 33. Telef. Sõjaväe 1-63.